

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΜΕ ΘΕΜΑ:
«Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ»

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Κοκκίνης Μιχαήλ

A.M: 20723

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: κ. Σδράλη Δ., Λέκτορας

ΜΕΛΗ: κ. Αμπελιώτης Κ., Επίκουρος καθηγητής

κ. Γκούσια-Ρίζου Μ., Διδάκτωρ

Αθήνα, 2011

Αφιερωμένη στην οικογένειά μου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών στο τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, πραγματοποιήθηκε η εκπόνηση της συγκεκριμένης πτυχιακής μελέτης, η οποία φέρει τον τίτλο «Ο τουρισμός ως τμήμα της βιώσιμης ανάπτυξης: Η περίπτωση των τουριστικών επιχειρήσεων στο νομό Ηρακλείου Κρήτης».

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και ειδικότερα της πόλης του Ηρακλείου έγινε με σκοπό την παρουσίαση της τουριστικής ανάπτυξης και του βιώσιμου τουρισμού της πόλης σε σχέση με τις τουριστικές επιχειρήσεις και πιο συγκεκριμένα με τις ξενοδοχειακές μονάδες του νομού Ηρακλείου Κρήτης. Η καταγωγή μου από τη συγκεκριμένη περιοχή καθώς και το ενδιαφέρον μου γι' αυτήν με ώθησαν στην επιθυμία να διερευνήσω τη συμβολή των ξενοδοχειακών μονάδων στην ανάπτυξη του τουρισμού και κατ' επέκταση της βιωσιμότητας του τόπου.

Τελειώνοντας το σύντομο αυτό πρόλογο, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν στην εκπόνηση της πτυχιακής μου μελέτης, ο καθένας με τον τρόπο του. Ιδιαίτερα ευχαριστώ την κ. Δ. Σδράλη, Λέκτορα στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο για την ανάθεση και επιμέλεια της εργασίας αυτής, για την πολύτιμη καθοδήγηση και βοήθειά της στην αναμόρφωση και συμπλήρωση της εργασίας μου, καθώς και για τις χρήσιμες συμβουλές και παρατηρήσεις της προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τα άλλα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής, την κ. Μ. Γκούσια-Ρίζου, Διδάκτορα, καθώς και τον κ. Κ. Αμπελιώτη, Επίκουρο Καθηγητή στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Επιπλέον, επιθυμώ να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, όχι μόνο για την πολύτιμη υποστήριξή της στην 4ετή φοίτησή μου στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, η οποία ήταν ηθική, υλική και συναισθηματική, αλλά και για τη στήριξη που μου προσέφερε κι εξακολουθεί να προσφέρει σε όλες τις στιγμές της ζωής μου. Τέλος έχω την ανάγκη να ευχαριστήσω την αδερφή μου Μαριάννα και την Ιωάννα που με βοήθησαν στο ερευνητικό κομμάτι αλλά και για την ψυχολογική τους υποστήριξη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας ζούμε σε μια κοινωνία που αναπτύσσεται και εξελίσσεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς, τα πάντα γύρω από τον άνθρωπο τρέχουν ασταμάτητα, η τεχνολογική πρόοδος αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και ο άνθρωπος πλέον έχει τη δυνατότητα της υπερεπιλογής αγαθών και υπηρεσιών και επίλυσης οποιουδήποτε σχεδόν προβλήματος. Οι καταστάσεις φαίνονται ιδανικές και τα προβλήματα μηδαμινά. Ωστόσο τα φαινόμενα απατούν. Για παράδειγμα, η υπερεπιλογή των αγαθών είναι κάτι που στην πραγματικότητα σκλαβώνει τον άνθρωπο αφού η ελευθερία των πολλών επιλογών γίνεται τελικά ανελευθερία, τα πολλά αγαθά δημιουργούν παράλυση και εξωπραγματικές προσδοκίες. Καθημερινά βομβαρδιζόμαστε από αρνητικά μηνύματα σχετικά με την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, ηθικές αξίες τείνουν να εξαφανιστούν, στον βωμό του χρήματος καταστρέφεται η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά διαφόρων τουριστικών περιοχών και γενικότερα υπάρχει αδιαφορία για το μέλλον του πλανήτη και των μελλοντικών γενεών. Η λύση για όλα τα παραπάνω είναι η αειφόρος βιώσιμη ανάπτυξη. Τι είναι όμως στην πραγματικότητα η βιώσιμη ανάπτυξη; Πόσοι στα αλήθεια γνωρίζουν τι πραγματικά σημαίνει; Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της υφιστάμενης πτυχιακής μελέτης τέτοιες έννοιες και όροι, όπως βιωσιμότητα, τουρισμός και βιώσιμος τουρισμός, αναλύονται στις επόμενες σελίδες με διάθεση για ομαλότερη ένταξη του αναγνώστη στο θέμα. Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως σκοπό να προσδιορίσει τη σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, του βιώσιμου τουρισμού και των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Αποτελείται από δύο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Το θεωρητικό κομμάτι πραγματοποιήθηκε βάσει βιβλιογραφικής και ηλεκτρονικής ανασκόπησης και αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Για το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας πραγματοποιήθηκε συλλογή ερωτηματολογίων, τα οποία δόθηκαν σε δείγμα 73 ξενοδοχειακών μονάδων στο νομό Ηρακλείου Κρήτης.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία ιστορική αναδρομή του τουρισμού, μία προσπάθεια επεξήγησης του όρου του τουρισμού, καταγράφονται επίσης οι νέες μορφές σύγχρονου τουρισμού. Έπειτα παρουσιάζονται διάφορα στοιχεία για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την απασχόληση. Στο ίδιο κεφάλαιο αναλύονται επίσης οι έννοιες της βιώσιμης ανάπτυξης και του βιώσιμου τουρισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μία γνωριμία με την ιστορία της πόλης του Ηρακλείου, παρατίθενται τα γεωγραφικά και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την αξιολόγηση της βιώσιμης ανάπτυξης στο νομό Ηρακλείου σε συνάρτηση με το περιβάλλον, την οικονομία, την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο τουρισμός στην Κρήτη, τα ισχυρά σημεία του Κρητικού τουρισμού καθώς και το ξενοδοχειακό δυναμικό του νησιού.

Ακολουθεί το ερευνητικό μέρος της πτυχιακής μελέτης, το οποίο αποτελείται από τρία κεφάλαια: το πέμπτο, το έκτο και το έβδομο.

Το πέμπτο κεφάλαιο αποτελείται από τη μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας της παρούσας μελέτης και το ερωτηματολόγιο της έρευνας.

Στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται και σχολιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας.

Στο έβδομο κεφάλαιο εξετάζονται οι συσχετίσεις μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών που παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν συνολικά από τη θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση του θέματος παρατίθενται στο όγδοο κεφάλαιο όπου διατυπώνονται και κάποιες προτάσεις. Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε, με την επισύναψη του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε και τους πίνακες συχνοτήτων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	3
Εισαγωγή	4
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	
Κεφάλαιο1	10
1.1 Διαχρονική εξέλιξη του τουρισμού	10
1.2 Οι νέες μορφές του σύγχρονου τουρισμού.....	13
1.3 Ο τουρισμός στην Ελλάδα.....	15
1.3.1 Προγράμματα χρηματοδότησης/φορείς ανάπτυξης.....	21
1.3.2 Επενδυτικές ευκαιρίες.....	23
1.3.3 Τύποι απασχόλησης.....	25
1.3.3.1 Άμεση απασχόληση.....	25
1.3.3.2 Έμμεση απασχόληση.....	26
1.3.3.3 Απορρέουσα απασχόληση.....	26
1.4 Βιώσιμη ανάπτυξη.....	26
1.4.1 Τύποι Βιώσιμης ανάπτυξης.....	30
1.4.1.1 Τοπική ανάπτυξη.....	30
1.4.1.2 Περιφερειακή ανάπτυξη.....	31
1.5 Βιώσιμος ανάπτυξη και τουρισμός-Βιώσιμος τουρισμός.....	31
Κεφάλαιο 2.....	36
2.1 Ιστορία Ηρακλείου Κρήτης.....	36
2.1.1 Μινωικό Ηράκλειο.....	36
2.1.2 Το όνομα Ηράκλειο.....	36
2.1.3 Βυζαντινό Ηράκλειο-Κάστρο.....	37
2.1.4 Το Ενετικό Ηράκλειο-Κάντια	37
2.1.5 Οι τούρκοι πολιορκούν και καταλαμβάνουν το Ηράκλειο	39
2.1.6 Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα	40
2.1.7 Το Ηράκλειο κατά την Γερμανική κατοχή	41
2.2 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά Ηρακλείου	42
2.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά Ηρακλείου	43
Κεφάλαιο 3	44
3.1 Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη.....	44
3.1.1 Φράγμα Αποσελέμη	44
3.1.2 Δημιουργία νέου πρότυπου ΧΥΤΑ	45
3.1.3 Το φράγμα της Φανερωμένης	46

3.1.4 Δημιουργία διάφορων έργων και ενεργειών	46
3.2 Οικονομία και βιωσιμότητα	47
3.2.1 Πρωτογενής τομέας	48
3.2.2 Δευτερογενής τομέας	48
3.2.3 Τριτογενής τομέας	49
3.2.4 Το εμπορικό κέντρο TalosPlaza	50
3.2.5 Θαλάσσιο μέτωπο-Ακίνητα Μαρίνας	51
3.2.6 Χερσαία ζώνη Πλατεία 18 Άγγλων-Λιμενικό περίπτερο	52
3.2.7 Παραλιακή/Τμήμα κτίριο ΟΛΗ-Κόμβος Κατσαμπά	52
3.2.8 Ανάπλαση παραλιακού μετώπου Νέας Αλικαρνασσοῦ	53
3.2.9 Μαρίνα Δερματά	53
3.2.10 Ποδηλατόδρομος και χώροι περιπάτου και αναψυχής	53
3.3 Κοινωνία και βιωσιμότητα	54
3.3.1 Νοσοκομεία	54
3.3.2 Γηροκομεία	55
3.3.3 Προγράμματα και υπηρεσίες για ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες	55
3.3.4 Φιλανθρωπικό έργο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Ηρακλείου	56
3.4 Πολιτισμός και βιωσιμότητα	57
3.4.1 Ενετικά τείχη-Ενετικό λιμάνι	57
3.4.2 Ιστορικό μουσείο Κρήτης	58
3.4.3 Δημαρχείο-Λόντζια	58
3.4.4 Πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου	58
3.4.5 Πλατεία Κορνάρου	59
3.4.6 Βικελαία βιβλιοθήκη	59
3.4.7 Μονή Αγίας Αικατερίνης	59
3.4.8 Αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου	59
3.4.9 Τα ήθη και τα έθιμα του Ηρακλείου	60
Κεφάλαιο 4	62
4.1 Ο τουρισμός στην Κρήτη	62
4.1.1 Τα ισχυρά σημεία του Κρητικού τουρισμού	63
4.1.2 Ξενοδοχειακό δυναμικό Κρήτης	65
4.1.2.1 Πτώση τιμών και απασχόλησης	66
4.1.2.2 Μείωση εσόδων	67
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	
Κεφάλαιο 5	68

5.1 Ερευνητική μεθοδολογία	68
5.2 Το ερωτηματολόγιο	68
Κεφάλαιο 6	69
6.1 Αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής (παρουσίαση και σχολιασμός αποτελεσμάτων)	69
Κεφάλαιο 7	85
7.1 Θεωρητικό μοντέλο	85
7.2 Συσχετίσεις χ^2	86
Κεφάλαιο 8	92
8.1 Συμπεράσματα	92
8.2 Προτάσεις	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	98

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Διαχρονική εξέλιξη του τουρισμού

Από τότε που πρωτοεμφανίστηκε ο άνθρωπος στη γη, μετανάστευε από τόπο σε τόπο. Οι πρόγονοι των σημερινών ανθρώπων, που ανήκαν στο είδος *Homo erectus*, εμφανίστηκαν στην ανατολική και νότια Αφρική, αλλά το ίδιο είδος βρέθηκε επίσης στην Κίνα και στην Ινδονησία, γεγονός που σημαίνει ότι οι άνθρωποι, από την πρώτη προϊστορική περίοδο, μετακινούνταν διαρκώς. Έχει υπολογιστεί ότι τέτοιου είδους μεταναστεύσεις διήρκεσαν περίπου 15.000 χρόνια. Έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες που επιχειρούν να εξηγήσουν τα αίτια αυτών των μετακινήσεων οι οποίες πραγματοποιούνταν κυρίως με σκοπό την αναζήτηση τροφής ή τη διαφυγή από κάποιον κίνδυνο.

Ο τουρισμός στηρίχθηκε εξ αρχής στον ελεύθερο χρόνο και στις δραστηριότητες που μπορούσαν να επιτελεστούν κατά τη διάρκειά του. Στην αρχαία Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη, η ύπαρξη ελεύθερου χρόνου χαρακτήριζε την προέλευση και την κοινωνική τάξη των ανθρώπων. Ήταν χαρακτηριστικό των ελεύθερων, των οικονομικά ισχυρών και των μελών της ανώτερης κοινωνικής τάξης, οι οποίοι θεωρούσαν ως βασική υποχρέωσή τους την ενασχόληση με τα «κοινά».

Οι εξερευνήσεις και τα ταξίδια των αρχαίων, εμπορικού, θρησκευτικού, μορφωτικού ή πολιτικού χαρακτήρα, αποτελούν πρόδρομους του σημερινού τουρισμού. Στην αρχαιότητα, η κοινωνική ελίτ ταξίδευε για να συγκεντρώσει γνώσεις, μέσω της επιτόπιας έρευνας και μελέτης, για τον πολιτισμό άλλων λαών και κοινωνιών. Ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας ταξίδευαν αναζητώντας την αλήθεια στις παραστάσεις του τότε γνωστού κόσμου, ώστε να κατανοήσουν καλύτερα το πλαίσιο της κοινωνίας στην οποία ζούσαν.

Οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι προτιμούσαν τα ταξίδια στην Αίγυπτο και τις εσωτερικές μετακινήσεις για να παρευρεθούν σε αθλητικούς αγώνες, θρησκευτικές τελετές και θεατρικές παραστάσεις, ενώ οι Ρωμαίοι θεωρούνται οι πρώτοι που ταξίδεψαν για λόγους αναψυχής. Την περίοδο εκείνη ιδιαίτερη ανάπτυξη σημείωσε η λουτροθεραπεία, η επίσκεψη δηλαδή σε περιοχές οι οποίες διέθεταν ιαματικές πηγές, όπου ο επισκέπτης συνδύαζε τη διασκέδαση με τη βελτίωση της υγείας του. Χαρακτηριστικά, στην αρχαία Ρώμη τα κέντρα λουτροθεραπείας ήταν μεγάλα οικιστικά συγκροτήματα, τα οποία περιελάμβαναν αίθουσες βιβλιοθηκών και μουσείων, ενώ

παράλληλα, ο επισκέπτης μπορούσε να αναπτύξει ένα πλήθος δραστηριοτήτων αναψυχής (Σδράλη και Αποστολόπουλος, 2009). Επίσης στην τελευταία περίοδο της ρωμαϊκής δημοκρατικής εποχής, ο τουρισμός ήταν ήδη αρκετά διαδεδομένος και ήταν γνωστότατα τα κέντρα παραθερισμού, όπως το Σίρμιο, η Βάια, το Ποτσουόλι και το Κάπρι (Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή).

Κατά τον Μεσαίωνα, τα ταξίδια αναψυχής περιορίστηκαν αισθητά λόγω της ανασφάλειας που επικρατούσε στους δρόμους από την παρουσία ληστών. Οι κύριοι λόγοι των ταξιδιών ήταν θρησκευτικοί και κατακτητικοί (όπως Σταυροφορίες). Στον Μεσαίωνα επικρατούσαν κυρίως δύο είδη τουρισμού (Σδράλη και Αποστολόπουλος, 2009):

- Ο πανεπιστημιακός τουρισμός: Ήταν ιδιαίτερα αναπτυγμένος γύρω από τα ευρωπαϊκά επιστημονικά κέντρα, όπως το Παρίσι, την Οξφόρδη και το Κέιμπριτζ.
- Ο τουρισμός των σημαντικών θρησκευτικών εορτών και γεγονότων.

Από την Αναγέννηση κι έπειτα το ενδιαφέρον για ταξίδια που αποτελούσαν προνόμιο της ελίτ κοινωνίας αντικαταστάθηκε από ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για μετακινήσεις για λόγους υγείας, με την ανάπτυξη λουτροπόλεων, όπως το Μπατόν και το Μπαθ. Σε αυτό συντέλεσε, σε μεγάλο βαθμό, η ανάπτυξη του σιδηρόδρομου, όπου οι ατμομηχανές και τα ατμόπλοια ενίσχυαν τις δυνατότητες για ταξίδια, καθώς και κάποια ξενοδοχεία που είχαν αρχίσει να δημιουργούνται σε κεντρικά σημεία σε αντίθεση με τον Μεσαίωνα όπου ήταν κυρίως πανδοχεία στις οδικές οδούς. Νεαροί ευγενείς ταξίδευαν έχοντας ως σκοπό να αποκτήσουν εμπειρίες και μόρφωση μέσω της παρατήρησης των πολιτισμών που επισκέπτονταν. Αυτού του είδους τα ταξίδια τα ακολούθησαν κυρίως Άγγλοι νεαροί προς την Ευρώπη κατά την περίοδο του 1550-1850. Η κίνηση αυτή ήταν μια πρώιμη εκδοχή του Γκράντ Τουρ, δηλαδή της Μεγάλης περιήγησης (Lickorish and Carson, 2004). Σε αντίθεση με τα ταξίδια ο τουρισμός και ο τουρίστας είχε αρνητική σημασία και χαρακτηριζε την ομαδική φθηνή μετακίνηση με σκοπό τη διασκέδαση και την αναψυχή των τουριστών, και τον ακολουθούσαν άτομα κατώτερων κοινωνικών τάξεων.

Το 1800 χρησιμοποιείται για πρώτη φορά η λέξη «tourist» που απευθυνόταν στα άτομα που συμμετείχαν στη μακρά περιήγηση (grandtour). Το 1811 πρωτοεμφανίζεται η λέξη «tourism», για να δηλώσει τη μετακίνηση από ένα τόπο σε άλλο από ευχαρίστηση (Βαρβαρέσος, 2000). Το 1839 εκδόθηκε ο πρώτος τουριστικός οδηγός του Γερμανού Karl Beadecker, ο οποίος παρείχε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού στον Ρήνο. Την ίδια περίοδο στην Αγγλία, ο John Murray εξέδωσε το «Εγχειρίδιο για ταξιδιώτες στην Ελβετία». Τον

Ιούλιο του 1841 εμφανίστηκε ο πρώτος τουριστικός πράκτορας, ο Άγγλος ThomasCook, ο οποίος οργάνωσε το πρώτο ταξίδι από το Λέστερ στο Λωφμπόρου, στο οποίο συμμετείχαν 570 άτομα, με τιμή συμμετοχής ένα σελίνι. Ο Cook θεωρείται πρωτοπόρος, επειδή προσέφερε το πρώτο ολοκληρωμένο τουριστικό πακέτο, το οποίο περιελάμβανε τη μεταφορά, τη διαμονή και την ψυχαγωγία στον τόπο προορισμού. Το 1845 ίδρυσε και λειτούργησε το πρώτο τουριστικό γραφείο στην πόλη Λέστερ με την επωνυμία «ThomasCookandSon». Στη συνέχεια, ίδρυσε υποκαταστήματα σε 68 χώρες, εξέδωσε ένα μηνιαίο ταξιδιωτικό περιοδικό και τον πρώτο του ταξιδιωτικό οδηγό. Σε σύντομο χρονικό διάστημα ο Cook προσέφερε μια σειρά εκδρομών σε χώρες της Ευρώπης, της Αμερικής και στην Αίγυπτο, ενώ το 1872 οργάνωσε τον πρώτο γύρο του κόσμου.

Επιπλέον, κατά το 18ο αιώνα, η αύξηση του εισοδήματος σε μερικές χώρες (Μεγάλη Βρετανία), η βελτίωση των οδικών δικτύων, η σχετική ασφάλεια στα ταξίδια και η εμφάνιση μεταφορικών μέσων, όλο και περισσότερο άνετων και γρήγορων, δημιούργησαν το σύγχρονο τουρισμό που, αρχικά, αφορούσε λίγους προνομιούχους ενώ κατά το 19^ο αιώνα καθώς και τον 20^ο απλώθηκε προοδευτικά ώστε να μετατραπεί σήμερα σε ένα μαζικό φαινόμενο με τη διάδοσή του σε όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Στην Αυστρία το 1910, στην Ιταλία το 1925, στη Γαλλία το 1936 και στη Ρωσία το 1922 καθιερώθηκαν οι «διακοπές μετ' αποδοχών».

Μέχρι το 1914 είχε ήδη αναπτυχθεί μια αξιόλογη υποδομή στα τουριστικά θέρετρα της Ευρώπης, τα οποία ως βασικό μέσο μεταφοράς είχαν τον σιδηρόδρομο. Οι τουριστικές κοσμοπολίτικες τοποθεσίες, οι τουριστικοί οργανισμοί και μέθοδοι μάρκετινγκ είχαν αναπτυχθεί σημαντικά όπως και τα υπερατλαντικά ταξίδια με μεγάλα και γρήγορα ατμόπλοια.

Το 1936 η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας υιοθέτησε την πρώτη σύμβαση που προέβλεπε μία γενική άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον έξι ημερών. Με αυτό τον τρόπο, κατοχυρώθηκε το δικαίωμα των ανθρώπων για διακοπές, αποκλειστικό προνόμιο της αριστοκρατίας μέχρι τότε (Σδράλη και Αποστολόπουλος, 2009).

Από τη δεκαετία του '50 και μετά ο τουρισμός άρχισε να μεταβάλλεται και να αποτελεί ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. *«Ο τουρισμός διακύμανσης – αναψυχής των αριστοκρατών και των εισοδηματιών, χωρικά καθορισμένος στις παράκτιες ζώνες της βόρειας Μεσογείου, αντικαθίσταται από τον καλοκαιρινό παραθερισμό καθώς οι διακοπές και τα ταξίδια είχαν μετατραπεί από πολυτέλεια σε αποδεκτό τμήμα της*

πραγματικότητας» (Βαρβαρέσος,2000).Με την τεχνολογική επανάσταση που ακολούθησε, την αύξηση των εισοδημάτων καθώς και τις σημαντικές αλλαγές στον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς των πολιτών, ο τουρισμός παρουσίασε ταχύτατη ανάπτυξη και έφτασε να θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους οικονομικούς τομείς σε παγκόσμια κλίμακα.Τη συγκεκριμένη περίοδο σημειώθηκε μαζική ανάπτυξη των ταξιδιών στις πλουσιότερες και εκβιομηχανισμένες χώρες του πλανήτη. Στη διάδοση του τουρισμού συντέλεσαν διάφοροι παράγοντες, όπως η τηλεόραση και οι τουριστικοί οδηγοί μέσω των οποίων γίνονταν γνωστοί όλοι και περισσότεροι προορισμοί, η δημιουργία τουριστικής νομοθεσίας, η αύξηση του αριθμού των ιδιοκτητών οχημάτων με την ταυτόχρονη μείωση κόστους του ταξιδιού, η μαζικοποιημένη παραγωγή τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, κ.α.

Στο διάστημα 1965-1985 ο τουρισμός αποτελούσε ένα καταναλωτικό αγαθό που απευθυνόταν σε όλα τα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Τα ταξίδια εντάσσονταν πλέον στην καθημερινότητα. Τα αυτόνομα περιηγητικά ταξίδια, τα ταξίδια αναψυχής, τα επαγγελματικά ταξίδια και τα ταξίδια ειδικού ενδιαφέροντος ήταν τα είδη τουρισμού που επικράτησαν τη συγκεκριμένη περίοδο. Πραγματοποιούνταν, κατά μέσο όρο, δύο ταξίδια το χρόνο, ήταν συνήθως οργανωμένα και στην πλειονότητά τους είχαν ένα κυρίαρχο κίνητρο.

Την τελευταία εικοσαετία, το διαδίκτυο έχει διεισδύσει σημαντικά στον τουριστικό τομέα. Ο παραθερισμός, τα ταξίδια μικρής διάρκειας, ο μεγάλος αριθμός των ετήσιων ταξιδιών, η αναζήτηση της αυθεντικότητας του τόπου προορισμού, η επαφή με το φυσικό περιβάλλον και τα ταξίδια που πραγματοποιούνται με πολλά και παράλληλα κίνητρα (πολυκινητρικά ταξίδια) αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά του σημερινού τουρισμού. Μεγάλη πλέον σημασία αποδίδεται στα ταξίδια ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού, με ποικίλες συνέπειες στην τουριστική ανάπτυξη των περιοχών υποδομής.

1.2 Οι νέες μορφές του σύγχρονου τουρισμού

Στην τουριστική βιβλιογραφία υπάρχει ευρεία γκάμα από τυπολογίες, μορφές και κατηγορίες του τουρισμού, οι οποίες ταξινομούνται με διάφορα κριτήρια. Γενικά, υποστηρίζεται ότι οι εννοιολογικές οριοθετήσεις των διαφόρων μορφών τουρισμού καθορίζονται από τέσσερις βασικούς παράγοντες:

- Το βασικό κίνητρο ή το σύνολο των κινήτρων που οδηγούν τον τουρίστα στο ταξίδι.
- Τον τύπο και τα χαρακτηριστικά του ταξιδιού.
- Τη χρονική περίοδο πραγματοποίησης της κάθε μορφής ταξιδιού.

- Τις συνέπειες κάθε μορφής τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τον Λαγό (2005), οι γενικές μορφές του σύγχρονου τουρισμού είναι:

- Ο μαζικός τουρισμός (masstourism): Είναι η παραδοσιακή αγορά διακοπών, που περιλαμβάνει και το μεγαλύτερο τμήμα τουριστών, οι οποίοι αναζητούν στο ταξίδι τους κυρίως την ξεκούραση και τη διασκέδαση, σε προορισμούς με έντονη ηλιοφάνεια (ηλιοτροπικούς προορισμούς).
- Ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων (specialinteresttourism): Αυτή η μορφή τουρισμού χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση, (π.χ. συνέδρια, οικολογία, πολιτισμός) και συνοδεύεται από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές, η οποία αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών κάθε ειδικής μορφής.

Ο εναλλακτικός τουρισμός (alternativetourism): Αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού και χαρακτηρίζεται επίσης από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση, το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα, όπως είναι η φυσιολατρία, τα ταξίδια περιπέτειας, ο αθλητισμός, η περιήγηση, το περιβάλλον, η γνωριμία με την τοπική παράδοση. Στις εναλλακτικές μορφές οι τουρίστες συχνά επιλέγουν έναν τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Επιπλέον, και στις εναλλακτικές μορφές καταγράφεται η ανάπτυξη μιας ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Τέλος, κοινός παρανομαστής τόσο στη ζήτηση όσο και στην κοινωνική προσφορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού αποτελεί ο σεβασμός της τοπικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής δομής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Η διάκριση του τουρισμού σε μορφές εξαρτάται, κατά κύριο λόγο, από τους συντελεστές της τουριστικής δραστηριότητας, που είναι ο χρόνος, οι ανάγκες, τα κίνητρα, ο πληθυσμός κ.λπ., οι οποίοι απαντούν στα κλασικά ερωτήματα «πότε», «γιατί», «ποιοι», «τι», «πώς» και «πού» κάνουν διακοπές οι τουρίστες.

Με βάση τους παραπάνω συντελεστές τουριστικής δραστηριότητας, διακρίνονται διάφορες μορφές τουρισμού, όπως:

- Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας, με βάση τον συντελεστή του χρόνου (πότε),

- Ο πολιτισμικός τουρισμός ή ο επαγγελματικός τουρισμός, με βάση τις ανάγκες και τα κίνητρα του τουρίστα (γιατί),
- Ο αγροτουρισμός, με βάση τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην τουριστική δραστηριότητα (ποιοί),
- Ο θαλάσσιος τουρισμός, ο περιηγητικός τουρισμός κ.λπ., με βάση τις δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονται οι τουρίστες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους (τι),
- Ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός, με βάση τον τρόπο μετακίνησης των τουριστών στον τόπο φιλοξενίας (πώς),
- Ο ορεινός τουρισμός ή ο τουρισμός υπαίθρου κ.λπ., με βάση τον χώρο όπου βρίσκονται οι εγκαταστάσεις του τουρισμού, η ειδική τουριστική υποδομή και ανωδομή κ.λπ. (πού).

Παρομοίως, ο Κομίλης (1986) διέκρινε τις παρακάτω κατηγορίες τουρισμού με βάση τους εξής θεμελιώδεις παράγοντες:

1. Τους σκοπούς και τα κίνητρα των ατόμων που συμμετέχουν στις τουριστικές δραστηριότητες,
2. Τις μορφές οργάνωσης και τους όρους συμμετοχής, τα σχήματα συμπεριφοράς και την κοινωνικό-οικονομική θέση των συμμετεχόντων ατόμων,
3. Τον χώρο και τον χρόνο εκδήλωσης των τουριστικών δραστηριοτήτων.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, ο τουρισμός διακοπών-αναψυχής, ο συνεδριακός, ο ιαματικός τουρισμός κ.ά. Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται ο μαζικός, ο κοινωνικός τουρισμός κ.ά., ενώ στην τρίτη κατηγορία υπάγονται, μεταξύ άλλων, ο χειμερινός, ο θερινός, ο ορεινός, ο θαλάσσιος τουρισμός και ο αγροτουρισμός.

1.3 Ο τουρισμός στην Ελλάδα

Η ανάπτυξη του τουρισμού άρχισε στη δεκαετία του '50, όταν η χώρα ανάρρωνε από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο που ακολούθησε. Κατά τη δεκαετία του '60 η Ευρώπη άρχισε να ανακαλύπτει μαζικά την Ελλάδα ως έναν «παράδεισο» από εξαιρετικά τοπία, υπέροχα παραδοσιακά εδέσματα, φιλόξενους ανθρώπους και «παρθένα» φύση. Τα τρία S-sun, seaandsand- ήταν πολύ δελεαστικά και πολύ οικονομικά (Giagou, 1994). Εντυπωσιακή, όμως, άνοδος του τουρισμού σημειώθηκε στη δεκαετία του '70, με την υλοποίηση σημαντικών έργων τουριστικής υποδομής, όπως δρόμοι, γέφυρες, μαρίνες, λιμάνια υποδοχής κ.ά. Επίσης, την περίοδο αυτή άρχισαν να αξιοποιούνται τουριστικοί πόροι, όπως παραλίες, δάση, λίμνες,

ιαματικές πηγές, ενώ παράλληλα, βελτιώθηκαν οι προσφερόμενες υπηρεσίες για την αποτελεσματικότερη έλξη των τουριστών, όπως παροχή άνετης διαμονής, καλύτερης εστίασης και ποιοτικής ψυχαγωγίας. Γενικά, δημιουργήθηκαν έργα υποδομής και μπορούσαν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των επισκεπτών-τουριστών. Αρχικά, ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης βασίστηκε σε οικονομικά κριτήρια, όπως στη δημιουργία απασχόλησης, την αύξηση του εθνικού εισοδήματος, την εισροή ξένου συναλλάγματος. Κύρια μέριμνα ήταν η αύξηση της εισροής τουριστών στη χώρα, με αποτέλεσμα, σε εκείνη τη φάση, να μη δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις περιβαλλοντικές ή κοινωνικές επιπτώσεις (IakovidouandKazana, 1990, Τσάρτας, 1991, KonsolasandZacharatos, 1992). Σήμερα, όμως, η πολιτική προσέγγιση που ακολουθείται για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη είναι η αειφορική προσέγγιση, χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ανάγκη ένταξης του τουρισμού στο τοπικό και το γενικότερο σύστημα.

Ο τουριστικός τομέας αποτελεί για την Ελλάδα μία από τις κύριες πηγές του εθνικού της πλούτου, καθώς συνεισφέρει ετησίως περισσότερο από το 18% στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π., δημιουργεί περίπου 700.000 θέσεις εργασίας και συμβάλλει αποφασιστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη (Σδράλη και Αποστολόπουλος, 2009).

Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη LonelyPlanet και επίσης βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα TelegraphTravelAwards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της Καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας. Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας. Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Η θάλασσα αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, σε τέτοιο βαθμό που η αναφορά και μόνο της λέξης «Ελλάδα» στις χώρες προέλευσης των τουριστών να ταυτίζεται συχνά με το συγκεκριμένο στοιχείο. (Βαρβαρέσος, 2000).

Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς, όπως είναι η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και οι αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (nichemarkets) και ελκυστικές αγορές. Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία

είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία.

Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Σύμφωνα με το Travel&TourismCompetitivenessReport, 2009, που δημοσιεύτηκε από το WorldEconomicForum, η Ελλάδα κατέχει συνολικά την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών, και παράλληλα βρίσκεται στο Top 10 σε μία σειρά από σημαντικούς επιμέρους δείκτες (3η Θέση: Prioritizationoftravel&tourismsubindex, 9η θέση: WorldHeritageculturalsites, 5η θέση: Tourisminfrastructure, 1η θέση: Physiциandensitysubindex.). Η Ελλάδα προσφέρεται ως τόπος διακοπών για καλοκαιρινό, χειμερινό, καθώς και οικολογικό τουρισμό υψηλής ποιότητας.

Ο επισκέπτης μπορεί να κινηθεί σε διάφορα επίπεδα δραστηριοτήτων, όπως επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, θαλασσινά μπάνια, επισκέψεις σε παρθένα ορεινά τοπία, παρατήρηση άγριας φύσης στα Εθνικά Πάρκα της χώρας, όπως επίσης και σε κάθε είδους ορεινές και θαλάσσιες δραστηριότητες (σπορ).

Οι φυσικοί και περιβαλλοντικοί πόροι καλύπτουν ορισμένα από τα βασικότερα κίνητρα της ζήτησης των τουριστών στο σύγχρονο κόσμο. Ο πλούτος, η ποικιλία τους και κυρίως η διαχείριση και η προστασία τους αποτελούν σημαντικές παραμέτρους της ζήτησης γι' αυτούς τους πόρους. Αποτελούν τη βάση για οργανωμένα ταξίδια διακοπών αλλά και για ταξίδια ειδικών κινήτρων: αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, ορεινός τουρισμός κ.λπ.

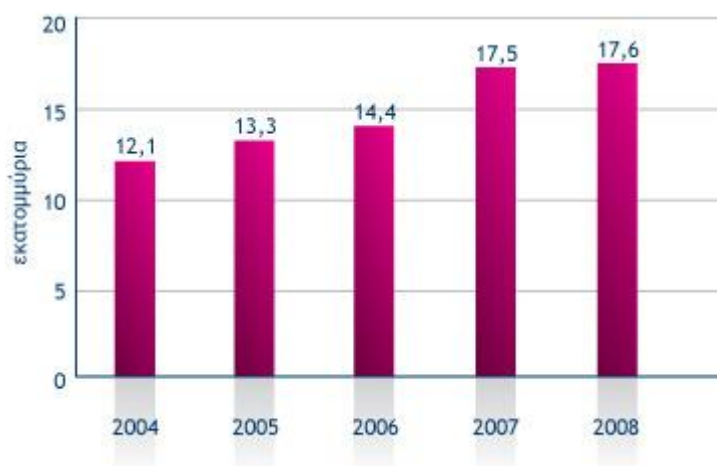
Οι πολιτισμικοί και ιστορικοί πόροι αποτελούν το δεύτερο δυναμικό άξονα των κινήτρων της ζήτησης με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτό της «επικοινωνίας» ανάμεσα σε πολιτισμούς και λαούς. Στην ομάδα αυτή, πολύ συχνά η ανθρώπινη παρέμβαση δίνει τη μορφή «τουριστικών» πόρων, ενώ και σε αυτή καταγράφονται ταξίδια με κίνητρο τις διακοπές αλλά και ταξίδια ειδικών κινήτρων: πολιτιστικός τουρισμός, εκπαιδευτικός τουρισμός κ.λπ.

Οι ανθρωπογενείς πόροι είναι συνήθως σύνθετοι (πολιτισμός, ιστορία, περιβάλλον), δημιουργημένοι από τον άνθρωπο. Η χρήση αυτών των πόρων μπορεί να αφορά αποκλειστικά τους τουρίστες ή όχι.

Τα τοπία και τα περιβαλλοντικά πάρκα μπορούν να θεωρηθούν δύο περιπτώσεις πόρων που μπορούν να ταξινομηθούν σε παραπάνω από δύο ομάδες. Ο λόγος είναι ότι αποτελούν τη σύνθεση διαφορετικών στοιχείων: περιβάλλον, πολιτισμός, ιστορία κ.λπ., καθώς και ότι η παρέμβαση του ανθρώπου είναι λιγότερο ή περισσότερο σημαντική στη διαμόρφωση τους ως «πόρων».

Οι υποδομές και οι παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες της τουριστικής περιοχής αποτελούν τη βάση στην οποία στηρίζεται ο τοπικός τουριστικός τομέας. Το εύρος, η ποιότητα, η εξειδίκευση και η σωστή διαχείρισή τους αναδεικνύονται σε σημαντικούς παράγοντες για τον καθορισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της προσφοράς κάθε περιοχής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τα Χιονοδρομικά Κέντρα της Ελλάδος και το πλούσιο σε βλάστηση ορεινό τοπίο αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες αθλητές, ορειβάτες και επισκέπτες, κάθε χρόνο. Σήμερα, λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες. Το 85% περίπου των επισκεπτών έρχονται από τη Δυτική Ευρώπη: 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από σκανδιναβικές χώρες. Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα.

Γράφημα 1: Τουριστικές αφίξεις

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και Ελληνική Στατιστική Αρχή

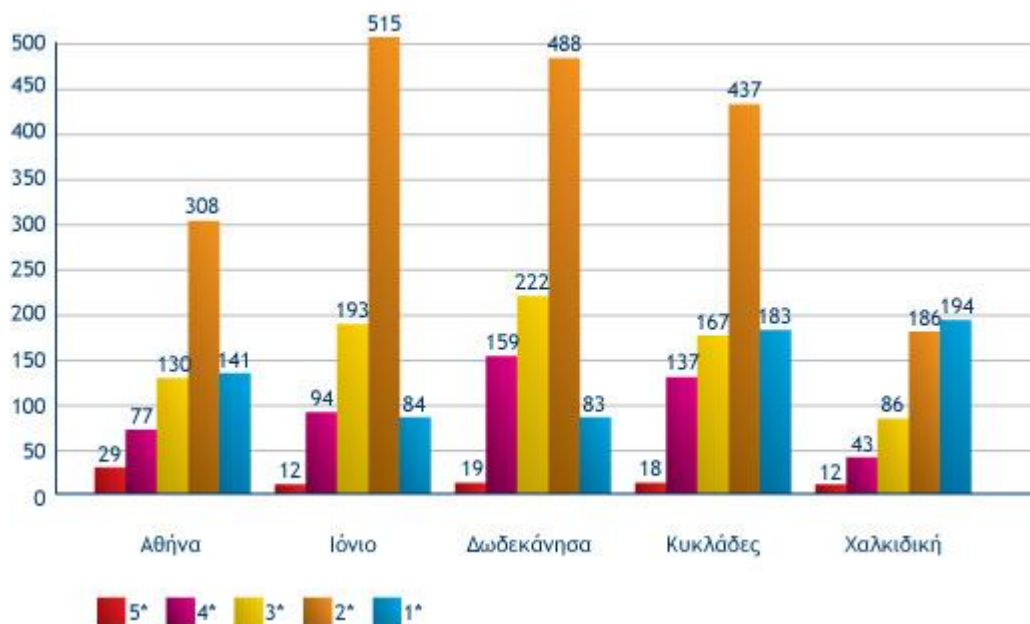
Παρόλο που η χώρα διαθέτει άρτια τουριστική υποδομή, η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες και να αποτελέσει προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο. Το μεσογειακό κλίμα της χώρας είναι ιδανικό για δραστηριότητες, όπως γκολφ και οδοιπορία, και εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας.

Σήμερα, το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου, ενώ οι επισκέπτες συγκεντρώνονται κυρίως στην Κρήτη (21% των συνολικών κλινών), στα Δωδεκάνησα (17%), στα Επτάνησα (12%), στην Αττική (9%), στη Χαλκιδική (6,5%) και στις Κυκλάδες (6%).

Υποτομείς του τουρισμού, οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κατοικιών δεύτερης κατοικίας, τα γήπεδα γκολφ, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων, τα συνεδριακά κέντρα, η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων, ο θρησκευτικός τουρισμός, τα ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας, ο γαστρονομικός τουρισμός και πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας.

Σε γενικές γραμμές, τα ξενοδοχεία στην Ελλάδα είναι μικρά σε μέγεθος. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το μέσο μέγεθος του Ελληνικού ξενοδοχείου είναι 76 κλίνες. Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην Ελλάδα εντάσσονται στην κατηγορία των καταλυμάτων 1 και 2 αστέρων, που σημαίνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για τους επενδυτές να δημιουργήσουν ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστέρων. Σύμφωνα με το GreekHotelBrandingReport, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25% και 40%.

Ξενοδοχειακές αλυσίδες που λειτουργούν ως δικαιιοπάροχοι (franchisors) θα ανακαλύψουν ότι υπάρχουν πραγματικά ελκυστικές ευκαιρίες στην ίδρυση ξενοδοχείων 2, 3 και 4 αστέρων.

Γράφημα 2: Κατανομή των ξενοδοχείων ανά κατηγορία (αστέρων) σε βασικούς τουριστικούς προορισμούς

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Μετά την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο της τουριστικής αγοράς, σημειώνοντας αλματώδη αύξηση στις επισκέψεις τουριστών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για την ανάπτυξη υποδομών. Ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα καλύτερα αεροδρόμια του κόσμου. Το 2009, ήταν το μοναδικό ευρωπαϊκό αεροδρόμιο που παρουσίασε αύξηση στον αριθμό πτήσεων. Επίσης, τα προγράμματα marketing που υλοποίησε προσέλκυαν 12 νέες αεροπορικές εταιρείες στην Αθήνα.

Τα αεροδρόμια της Ελλάδας, 40 στο σύνολο, εκ των οποίων τα 15 είναι διεθνή, αναβαθμίζονται για να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες και τις πτήσεις τσάρτερ που έχουν πλέον αυξηθεί σημαντικά. Επιπλέον, πρώην στρατιωτικά αεροδρόμια ανά τη χώρα ανακατασκευάζονται για πολιτική χρήση.

Το εθνικό οδικό σύστημα συνδέει το Βορρά με το Νότο, την Ανατολή και τη Δύση με ένα ενιαίο και άρτια σχεδιασμένο δίκτυο. Η πρόσφατα ολοκληρωμένη Εγνατία Οδός, που συνδέει την Ηγουμενίτσα με τα Τουρκικά σύνορα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα μεταφοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τελευταία δεκαετία. Η Ιόνια Οδός που συνδέει την Πάτρα με την Ηγουμενίτσα, συμπληρώνει την αναβάθμιση του συστήματος. Η Αττική Οδός, η οποία

βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα, άλλαξε τον τρόπο μεταφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και αποτελεί μια σημαντική οδική αρτηρία για την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics) που συνδέει το αεροδρόμιο με εφοδιαστικά κέντρα, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Η είσοδος στην Ελλάδα μέσω των οδικών δικτύων της χώρας, αυξήθηκε σημαντικά το 2008, υποδεικνύοντας το δυναμισμό των αναδυόμενων αγορών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Το σχετικά νέο μετρό της Αθήνας, το πρώτο της χώρας, παρουσιάζει ιδιαίτερη επιτυχία και συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση των αστικών μεταφορών. Το Μετρό της Αθήνας επεκτείνει τις γραμμές του καθώς και το ωράριο λειτουργίας του, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση των επιβατών. Νέο Μετρό είναι υπό κατασκευή στη Θεσσαλονίκη, το οποίο προγραμματίζεται να τεθεί σε λειτουργία το 2012.

Το ανεπτυγμένο δίκτυο των ταχύπλοων πλοίων της Ελλάδας συμπληρώνει τη μεταφορική υποδομή της χώρας. Επιπλέον, μία νέα υπηρεσία υδροπλάνων ξεκίνησε να λειτουργεί στην Ελλάδα, ενώνοντας τα αναρίθμητα Ελληνικά νησιά.

1.3.1 Προγράμματα χρηματοδότησης/Φορείς Ανάπτυξης

ΣΔΙΤ

Οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε επενδυτές να συμμετέχουν σε έργα νέων υποδομών συμπεριλαμβάνοντας μαρίνες και εκμετάλλευση ιαματικών πηγών.

ΕΣΠΑ

Στόχος του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 έως 2013 είναι να επιτύχει μία ισορροπημένη ανάπτυξη της χώρας, αποδίδοντας το 82% του προϋπολογισμού σε έργα ανάπτυξης της Περιφέρειας. Με συνολικό προϋπολογισμό 40 δισεκατομμυρίων Ευρώ, το ΕΣΠΑ θα προωθήσει έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη και θα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε επενδυτές να συμμετάσχουν σε διάφορα έργα.

Για τον Τομέα του Τουρισμού, το ΕΣΠΑ παρέχει σημαντική οικονομική υποστήριξη, με προϋπολογισμό μεγαλύτερο από 500 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το 2013. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ζήτησης και η ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα. Η υποστήριξη του ΕΣΠΑ εστιάζεται σε:

- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα και μείωση της εποχικότητας
- Προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο ως ασφαλή και ελκυστικό τουριστικό προορισμό
- Αύξηση του αριθμού των διεθνών επισκεπτών
- Ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού

Σύμφωνα με το νέο Επενδυτικό Νόμο, που πρόκειται να τεθεί σε ισχύ το 2011, οι επενδύσεις στον Τομέα του Τουρισμού θα συμπεριλαμβάνουν την αναβάθμιση μαρίνων, την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, την αναβάθμιση υποδομών χειμερινού τουρισμού και την επιδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκτιμάται ότι συνολικά 95.000 κλίνες θα αναβαθμιστούν με σκοπό την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέσω της ενίσχυσης νέων μορφών τουρισμού.

Αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Πολλά ξενοδοχειακά συγκροτήματα και θέρετρα σήμερα εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά συστήματα, στην προσπάθειά τους να μειώσουν τις εκπομπές του άνθρακα. Νέες και ενεργειακά αποτελεσματικές κατασκευαστικές λύσεις, εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, αποτελεσματικός ενεργειακός εφοδιασμός και λογισμικά συστημάτων ελέγχου είναι μόνο μερικοί από τους τομείς στο πλαίσιο των οποίων ο τουριστικός τομέας μπορεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα των νέων τεχνολογιών.

Επίσης, η Ελλάδα προβάλλει τα μοναδικά οικοσυστήματα και φυσικά αποθέματά της που προστατεύονται από τη Συνθήκη Ramsar. Οι προορισμοί αυτοί είναι εξαιρετικής ομορφιάς και οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μία από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα δημοφιλείς για τους ταξιδιώτες που αναζητούν διαφορετικές εμπειρίες είναι δραστηριότητες, όπως η παρατήρηση πουλιών (birdwatching) και η ορειβατική πεζοπορία (mountainhiking), οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν με την παραμονή σε εξαιρετικά καταλύματα.

Ανθρώπινο δυναμικό

Λόγω των εκατομμυρίων επισκεπτών που δέχεται η Ελλάδα κάθε χρόνο, η εκπαίδευση και κατάρτιση στις τουριστικές υπηρεσίες είναι υψίστης σημασίας. Το εργατικό δυναμικό είναι πολύγλωσσο, άριστα εκπαιδευμένο και πρόθυμο να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις.

Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού αντικατοπτρίζει τη σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία. Ρόλος του είναι να διατυπώνει και να επιβλέπει την τουριστική πολιτική της χώρας. Επίσης, συντονίζει πολλές και διάφορες πολιτικές και έργα ανάπτυξης σε συνεργασία με άλλα υπουργεία, με σκοπό ο τουριστικός τομέας της Ελλάδας να διατηρείται ισχυρός και κερδοφόρος.

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), υπό τη διαχείριση του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, προωθεί τον τουρισμό στην Ελλάδα και επιβλέπει διάφορους οργανισμούς που σχετίζονται με την τουριστική εκπαίδευση, την ανάπτυξη και την ακίνητη περιουσία.

Παγκόσμια Αξία, Παγκόσμια Υποστήριξη Marketing

Η Ελλάδα, ως τουριστικός προορισμός, προβάλλεται από μία μεγάλη, πολύγλωσση και παγκόσμια εκστρατεία μάρκετινγκ σε όλα τα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, η Ελλάδα εκπροσωπείται σε όλες τις μεγάλες εμπορικές εκθέσεις τουρισμού και προβάλλεται από μεγάλα γραφεία ταξιδιών και ξεναγήσεων παγκοσμίως.

1.3.2 ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Συνεδριακά Κέντρα

Η γεωγραφική θέση, οι θαυμάσιες τοποθεσίες και τα ποικίλα θεάματα της Ελλάδας, την καθιστούν ιδανικό προορισμό για τη διεξαγωγή συνεδρίων. Σύμφωνα με την κατάταξη του

Διεθνούς Συνδέσμου Συνεδρίων, το 2008, η Αθήνα κατατάχθηκε 15η, 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007.

Γκολφ

Οι προοπτικές ανάπτυξης του γκολφ στην Ελλάδα είναι μεγάλες. Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν πέντε γήπεδα γκολφ 18 οπών, σε σύγκριση με τα 250 γήπεδα γκολφ στην Ισπανία και τα 50 περίπου γήπεδα γκολφ στην Πορτογαλία.

Ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερες από 700 θερμομεταλλικές πηγές, πολλές με θεραπευτικές ιδιότητες. Υπάρχουν μεγάλες προοπτικές για τη δημιουργία κέντρων ευεξίας καθώς και ιαματικών κέντρων.

Μαρίνες

Η Ελλάδα αποτελεί φυσικό προορισμό για θαλασσολάτρεις, διαθέτοντας περισσότερα από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά και παραλία έκτασης 15.000 χιλιομέτρων. Η ανάγκη για την αναβάθμιση των μαρίνων και την κατασκευή νέων αποτελεί ελκυστική ευκαιρία για επενδύσεις.

Θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης

Οι επενδυτές που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη θέρετρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, θα ανακαλύψουν μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης και ιδανικές τοποθεσίες.

Θεματικός Τουρισμός

Οι άφθονοι φυσικοί πόροι της Ελλάδας, ο ιστορικός πλούτος και η παραδοσιακή κληρονομιά της αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία μορφών εναλλακτικού τουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του θρησκευτικού τουρισμού, των ταξιδιών περιπέτειας, του αρχαιολογικού τουρισμού, του γαστρονομικού και οινικού τουρισμού.

Οικοτουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη, μοναδικά οικοσυστήματα, προστατευόμενες περιοχές άγριας φύσης, επιβλητικά βουνά, μοναδικά δάση και θαλάσσια πάρκα. Επιπλέον, ιστορικά χωριά, ορεινά καταφύγια, πλούσιες καλλιέργειες και γαστρονομική παράδοση αποτελούν ιδανικές και ποικίλες επιλογές για τη δημιουργία προϊόντων οικοτουρισμού.

Το ποσοστό εταιρικής φορολογίας στην Ελλάδα είναι 25%, ενώ οι διαδικασίες αδειοδότησης για τουριστικές επενδύσεις έχουν αναδιαμορφωθεί και απλοποιηθεί. Ιδιαίτερα ελκυστικές εκτάσεις, εκ των οποίων πολλές ανήκουν στο Κράτος και προορίζονται για επενδύσεις, είναι διαθέσιμες ενώ παράλληλα αναδεικνύονται τουριστικές αγορές που προσφέρουν ευκαιρίες ανάπτυξης. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=37&la=2>)

1.3.3 ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Η απασχόληση που δημιουργεί ο τουριστικός τομέας μπορεί να διακριθεί σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

1.3.3.1 Η άμεση απασχόληση

Αυτός ο τύπος απασχόλησης αφορά στον κυρίως τουριστικό τομέα και περιλαμβάνει όλα τα άτομα που εργάζονται στα τουριστικά καταλύματα, τα μεταφορικά μέσα, τα εστιατόρια και τα κέντρα αναψυχής, τη διοίκηση του τουρισμού, την τουριστική εκπαίδευση, τα καταστήματα λαϊκής τέχνης, τα γραφεία ταξιδιών, τα γραφεία ξεναγών κ.λπ.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον αριθμό των άμεσα απασχολούμενων στα κύρια τουριστικά καταλύματα είναι οι ακόλουθοι:

- Ο τύπος του τουριστικού καταλύματος
- Η κατηγορία του τουριστικού καταλύματος
- Η δυναμικότητα του τουριστικού καταλύματος
- Η περιοχή και ο τόπος εγκατάστασης
- Η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών
- Τα χαρακτηριστικά της χώρας υποδοχής, όπως το επίπεδο των μισθών και η ισχύουσα τουριστική πολιτική

Συνεπώς, ένα ξενοδοχείο πολυτελείας μεγάλης δυναμικότητας, που είναι εγκατεστημένο σε έναν τουριστικό τόπο και παρουσιάζει υψηλές πληρότητες, απαιτεί ένα μεγαλύτερο ποσοστό απασχολουμένων ανά κλίνη σε σχέση με ένα άλλο ξενοδοχείο του ίδιου τύπου και χαρακτηριστικών, που είναι εγκατεστημένο σε μία λιγότερο τουριστικά ανεπτυγμένη περιοχή, δεδομένου ότι ο αριθμός των καταναλισκομένων αγαθών και υπηρεσιών αυξάνει με τον αριθμό των διανυκτερεύσεων. Αντίθετα, στις μικρές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις οικογενειακής μορφής, παρατηρούνται μικρές διακυμάνσεις στην απασχόληση σχετικά με τις περιόδους λειτουργίας τους.

1.3.3.2 Η έμμεση απασχόληση

Αυτή αφορά στις επιχειρήσεις που προμηθεύουν τον τουριστικό τομέα με τα αγαθά και τις υπηρεσίες που έχει ανάγκη. Ως εκ τούτου, θεωρούνται ως έμμεση απασχόληση οι θέσεις εργασίας που οφείλονται στην τουριστική δραστηριότητα και ανήκουν στον κλάδο των κατασκευών, της χειροτεχνίας, της γεωργίας κ.λπ. Οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στον κλάδο των κατασκευών θεωρούνται οι πιο πολυάριθμες (τουριστικά καταλύματα, μαρίνες, συνεδριακά κέντρα κ.λπ.).

1.3.3.3 Η απορρέουσα απασχόληση

Αυτή απορρέει από τις δαπάνες των διεθνών τουριστών, οι οποίες δημιουργούν πρόσθετα εισοδήματα στον τοπικό πληθυσμό που εμπλέκεται άμεσα στην τουριστική δραστηριότητα. Συνεπώς, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας, οι οποίες αποσκοπούν να ικανοποιήσουν τις νέες ανάγκες που εμφανίστηκαν χάρη στον τουρισμό (δημόσιες υπηρεσίες, υγεία, εκπαίδευση κ.λπ.) (Βαρβαρέσος, 2000).

1.4 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο όρος «βιωσιμότητα» σχετίζεται άμεσα με τη ζωή και κυρίως με την επιβίωση των όντων, των ατόμων μέσα στην κοινωνία, αλλά κυρίως μέσα στο περιβάλλον. Και αυτό γιατί από το περιβάλλον μπορεί και έχει ζωή είτε το ζωικό είτε το φυτικό βασίλειο. Όντας λοιπόν ευχαριστημένοι οι πολίτες θα μπορούν και αυτοί με τη σειρά τους, ατομικά πλέον, να συμβάλουν στην πρόοδο της πόλης που κατοικούν με ένα τρόπο που να μπορούν και οι μετέπειτα γενεές να απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα μιας υγιούς και δημοκρατικής κοινωνίας.

Όμως, στις μέρες μας, η βιώσιμη ανάπτυξη δεν ενδιαφέρει μόνο τους περιβαλλοντολόγους. Ενδιαφέρει όλους τους κλάδους των επιστημών, οι οποίοι, καθένας από το δικό του γνωσιολογικό υπόβαθρο, προτείνουν και τα κατάλληλα εργαλεία για την επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι οικονομικοί, κοινωνικοί, χωρικοί, πολιτισμικοί και άλλοι παράγοντες δε διαμορφώνονται ανεξάρτητα αλλά αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλεπιδρούν ο ένας πάνω στον άλλο, διαμορφώνοντας το τελικό αποτέλεσμα. Η καλή συνεργασία και επικοινωνία μπορεί να οδηγήσει στη σωστή ιεράρχηση των αναγκών, ώστε να εφαρμόζονται οι κατάλληλες δράσεις στην κατάλληλη περιοχή και την κατάλληλη χρονική στιγμή.

Βιώσιμη ονομάζεται η ανάπτυξη εκείνη, η οποία ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των σημερινών γενεών, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τις απαιτήσεις των γενεών που θα ακολουθήσουν. Είναι δηλαδή έννοια ταυτόσημη με την «αειφόρο ανάπτυξη» που το κύριο χαρακτηριστικό της είναι η αέναη ζωή και προτεραιότητά της είναι η εξασφάλιση ποιότητας διαβίωσης σε όλους τους τομείς- περιβάλλον, οικονομία, πολιτισμό κ.ά.- για όλους και για πάντα.. Η αειφόρος ανάπτυξη ή βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα. Γνώμονας της αειφορίας είναι η μέγιστη δυνατή απολαβή αγαθών από το περιβάλλον, χωρίς όμως να διακόπτεται η φυσική παραγωγή αυτών των προϊόντων σε ικανοποιητική ποσότητα και στο μέλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της οικονομίας, παράλληλα με τη δημιουργία υποδομών για μία ευαίσθητη στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και στα οικολογικά προβλήματα (όπως ορίζουν παραδοσιακές επιστήμες σαν τη γεωγραφία). Η βιωσιμότητα υπονοεί ότι οι φυσικοί πόροι υφίστανται εκμετάλλευση με ρυθμό μικρότερο από αυτόν με τον οποίον ανανεώνονται, διαφορετικά λαμβάνει χώρα περιβαλλοντική υποβάθμιση. Έχει λοιπόν η βιώσιμη ανάπτυξη ως στόχο τη μεγιστοποίηση της ανθρώπινης ευημερίας.

Πολύ συχνά, ακούγοντας τον όρο «βιώσιμη ανάπτυξη», έρχεται στο μυαλό κάποιων η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Όπως φάνηκε, αυτό είναι κατά κάποιον τρόπο φυσικό, εφόσον η προέλευση του όρου προέρχεται από τον περιβαλλοντικό παράγοντα. Τη σύγχρονη όμως εποχή ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» έχει υπερβεί το καθαρά και αυστηρά περιβαλλοντικό πλαίσιο. Αποδείχθηκε ότι η πολυπλοκότητα της «βιωσιμότητας» επιδρά στη λειτουργία τουλάχιστον τεσσάρων διαφορετικών συστημάτων: του οικοσυστήματος, του οικονομικού, τεχνολογικού και κοινωνικού. Για να είναι δυνατή η δημιουργία μιας μελλοντικής οδού βιωσιμότητας είναι απαραίτητο να εξεταστεί η αλληλεπίδραση των παραπάνω συστημάτων. Μακροχρόνιες έρευνες έδειξαν ότι στους παραπάνω παράγοντες θα έπρεπε να προστεθεί ακόμη

ένας που χωρίς αυτόν δεν μπορεί να υπάρξει βιωσιμότητα ενός τόπου: ο πολιτισμός. Σήμερα, λοιπόν, η επεξήγηση του όρου «βιωσιμότητα» και η τελική επιτυχία της, αναφέρονται σε όλους τους τομείς. Μάλιστα στο πλαίσιο της δεν εντάσσεται μόνο η ανεξάρτητη ύπαρξη και ενδυνάμωση των παραπάνω παραγόντων και των αντιστοίχων τους, αλλά συμπεριλαμβάνεται και ο απαιτούμενος συνδυασμός όλων αυτών, ώστε να συνυπάρξουν αρμονικά τόσο στο παρόν, όσο και στο μέλλον, σε μία αέναη και βιώσιμη μορφή. Οι M.Golusina και O.M. Ivanoničb (2008) υπογραμμίζουν την εξής θέση: για την επίτευξη της ιδέας της βιωσιμότητας, καθίσταται απαραίτητη η αξιολόγηση και η ανάπτυξη κάθε καθοριστικού, σχετικού παράγοντα που συντείνει στην πραγματοποίηση αυτής, με το δυνατότερο ισότιμο τρόπο. Στηριζόμενοι στην πιο πάνω θέση γίνεται κατανοητό πως κάθε πυλώνας αλλά και κάθε τομέας είτε είναι περιβαλλοντικός, είτε είναι κοινωνικός, είτε οικονομικός θα πρέπει να αναπτύσσεται ισότιμα με τους υπόλοιπους, έτσι ώστε να επικρατεί μια ισορροπημένη σχέση, η οποία οδηγεί προς τη βιωσιμότητα.

Όταν η Επιτροπή Brundland εισήγαγε τον όρο Βιώσιμη ή Αέναη ή Αειφόρος ή Συντηρήσιμη Ανάπτυξη, ιδιαίτερα μετά τη συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992, η βιώσιμη ανάπτυξη απέκτησε ένθερμους υποστηρικτές αλλά και φανατικούς πολέμιους. Οι τελευταίοι θεώρησαν αδύνατη τη συμφιλίωση της διαρκούς ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Επιστήμονες, όπως οι Baker, Kousis, Richardson, Young, στο βιβλίο τους «The Politics of Sustainable Development - Theory, policy and practice within the European Union» υποστηρίζουν ότι η έκθεση Brundland είναι καταδικασμένη να αποτύχει, επειδή το χάσμα μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας είναι αγεφύρωτο.

Κάποιοι άλλοι εξέφρασαν την πεποίθηση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη, που κατά βάση είναι μια πολιτιστική μετάλλαξη, δε θα αποτύχει, θα συναντήσει όμως δυσκολίες οι οποίες μπορούν να εξομαλυνθούν με την αποκατάσταση των πνευματικών και ηθικών αξιών που παραμερίστηκαν στην εποχή της ασύδοτης ανάπτυξης. Λύση είναι ο σεβασμός στην αξία του ανθρώπου, που ταυτίζεται με το σεβασμό στην ιδιαιτερότητα των πολιτισμών. Η ταύτιση είναι εμφανέστατη στην Agenda 21. Η διαπολιτιστική επικοινωνία θα πρέπει να διέπεται από τον αμοιβαίο σεβασμό για να είναι βιώσιμη. Δηλαδή η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει και τη βιώσιμη πολιτιστική επικοινωνία και η τελευταία απαιτεί σεβασμό για τη διατήρηση των ιδιαίτερων εθνικών πολιτισμών. Οι αξίες της βιώσιμης ανάπτυξης ενισχύουν τους εθνικούς πολιτισμούς, δεν τους καταργούν (Μητούλα, 2006).

Είναι γεγονός λοιπόν πως στις μέρες μας η βιώσιμη ανάπτυξη είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ και πως γύρω από αυτήν πλέον συγκεντρώνονται όλες οι οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές επιστήμες. Όλα τα σοβαρά προβλήματα που απορρέουν από τους γρήγορους ρυθμούς της σημερινής ζωής και την οικονομική μεγέθυνση μπορούν να βρουν λύση μέσα από αυτή.

Στην Ελλάδα ο όρος της βιώσιμης ανάπτυξης έγινε γνωστός μόλις τα τελευταία χρόνια, οπότε και γίνονται προσπάθειες για διάφορες και ποικίλες δράσεις που έχουν ως σκοπό τη διάδοση της και την επίτευξη έργων σε διάφορα επίπεδα (οικονομικό, κοινωνικό κτλ) με γνώμονα πάντα την βιώσιμη ανάπτυξη.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης προέκυψε από τη διαδεδομένη ανησυχία για τις τρέχουσες και μελλοντικές κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιδράσεις της οικονομικής ανάπτυξης. Η πρώτη προσέγγιση πάνω στο θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης έγινε κατά τη διεξαγωγή της διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με το περιβάλλον και την ανάπτυξη που διοργανώθηκε στο Ρίο de Janeiro το 1992 που αναφέρεται ως «Συνάντηση κορυφής για την προστασία της γης του Ρίο». Η συμφωνία Ατζέντα 21 παρείχε οδηγίες σχετικά με το ευρύ πεδίο των ζητημάτων πολιτικής που περιβάλλουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτή η συμφωνία ταξινομεί τις δραστηριότητες της βιώσιμης ανάπτυξης σε έξι ευρέα θέματα:

- ποιότητα της ζωής
- αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων
- διαχείριση της συγκέντρωσης του ανθρώπινου πληθυσμού
- προστασία του κοινού πλούτου
- διαχείριση των αποβλήτων και
- βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη (Παγκόσμια Τράπεζα 1997).

Οι βασικοί στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι:

- ενισχύει τη μεμονωμένη και συλλογική ευημερία και ευζωία ακολουθώντας μια πορεία οικονομικής ανάπτυξης που προστατεύει την ευημερία των μελλοντικών γενεών
- επιτρέπει τη δικαιοσύνη μέσα, και μεταξύ των γενεών και
- προστατεύει τη βιοποικιλότητα και διατηρεί ανέπαφο το οικοσύστημα.

Ενώ η έννοια της βιωσιμότητας βασίζεται ιδιαίτερα στην επιστήμη και στη διαχείριση των φυσικών πόρων, η Βιώσιμη Ανάπτυξη έχει εφαρμογές στις ευρύτερες ανησυχίες για την ευημερία και τη δικαιοσύνη:

- οικονομική

- περιβαλλοντική
- κοινωνική.

Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες, όπως εκείνες που συνδέονται με τη διαχείριση των πόρων, αποτελούν σημαντικά ζητήματα για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ενώ όμως η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος είναι μια ανησυχία των κυβερνήσεων εδώ και κάποιο καιρό, τα σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα παραμένουν άλυτα. Όπως (SEAC, 1996):

- Απώλεια των βιοτόπων και μείωση της βιοποικιλότητας
- Υποβάθμιση των εδαφών
- Υποβάθμιση της ατμοσφαιρικής ποιότητας
- Αλλαγή του κλίματος
- Υποβάθμιση των υπόγειων υδάτων
- Μείωση των ανανεώσιμων πόρων, όπως τα παλαιά δάση και οι πληθυσμοί των ψαριών
- Υποβάθμιση των θαλασσίων οικοσυστημάτων

Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες είναι μια ουσιαστική πτυχή της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά δεν είναι η μόνη. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι συνδεδεμένη με διάφορα άλλα ζητήματα, που απεικονίζουν τις σύνθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των τριών συστατικών της βιωσιμότητας. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει προσδιορίσει κεντρικές προκλήσεις της βιωσιμότητας σε διεθνές επίπεδο που καλύπτουν οικονομικές, κοινωνικές πτυχές όπως:

- μείωση της φτώχειας
- διπλασιασμός της παραγωγής τροφίμων

1.4.1 Τύποι βιώσιμης ανάπτυξης

Η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να είναι είτε τοπική είτε περιφερειακή:

1.4.1.1 Τοπική Ανάπτυξη

Όταν αναφερόμαστε στον πρώτο τύπο βιωσιμότητας εννοούμε τη διαδικασία με την οποία οι οικονομικές δραστηριότητες προσανατολίζονται προς τις κατευθύνσεις τις οποίες η τοπική κοινωνία παρουσιάζει πλεονεκτήματα (Μητούλα, 2006).

Επομένως, γίνεται προσπάθεια για μια ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η εκμετάλλευση και η αξιοποίηση όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών, οι

δραστηριότητες δε συγκεντρώνονται σε ένα συγκεκριμένο αστικό κέντρο και έτσι δεν είναι αναγκαίο ο πληθυσμός να συγκεντρώνεται στις πόλεις.

Βέβαια για να λειτουργήσει σωστά η πολιτική της τοπικής ανάπτυξης, θα πρέπει να δράσουν ορθά και συλλογικά οι αρμόδιοι φορείς, όπως είναι οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις. Σκοπός της κάθε Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρέπει να είναι η προώθηση του τοπικού οφέλους. Δηλαδή η προώθηση ευκαιριών που θα τονώσουν την περιοχή οικονομικά και θα δώσουν εργασία στον τοπικό πληθυσμό, η ύπαρξη ντόπιων κεφαλαίων και επενδύσεων. Με αυτό τον τρόπο η τοπική οικονομία θα αναπτυχθεί και μαζί της θα φέρει και κάθε είδους ανάπτυξη η οποία θα ανυψώσει και το βιοτικό επίπεδο του ντόπιου πληθυσμού.

1.4.1.2 Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η «Περιφερειακή Ανάπτυξη», που αποτελεί τη δεύτερη κατηγορία βιώσιμης ανάπτυξης ξεκίνησε μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, όπου τέθηκε η αναγκαιότητα για τη δημιουργία μιας ανάπτυξης που δε θα άφηνε πίσω της τις πιο «καθυστερημένες» περιφέρειες.

Ως αρχικός όρος, η «Περιφερειακή Ανάπτυξη» εκφράζει την προσπάθεια για την ύπαρξη θετικών μεταβολών στα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα των δραστηριοτήτων της κάθε περιφέρειας.

Στις μέρες μας όμως όταν αναφερόμαστε σε αυτή, εννοούμε την προσπάθεια για τη μείωση και εξάλειψη κάθε είδους ανισότητας είτε αυτή υπάρχει μεταξύ των περιοχών μιας χώρας είτε σε ένα σύνολο χωρών για λόγους κοινωνικούς, οικονομικούς, ιστορικούς. (Μητούλα, 2006).

1.5 Βιώσιμος ανάπτυξη και τουρισμός-Βιώσιμος τουρισμός

Το ιδιαίτερα ελκυστικό φυσικό περιβάλλον του ελληνικού χώρου, έχει καταστήσει την Ελλάδα ισχυρό πόλο έλξης για τον τουρισμό. Μετά από μια περίοδο ταχύτατης ανάπτυξης δύο περίπου δεκαετιών, ο τουρισμός σήμερα συμμετέχει με 6% στο ΑΕΠ της χώρας, συμβάλλοντας ταυτόχρονα σημαντικά στην απασχόληση και την περιφερειακή ανάπτυξη. Όμως, ενώ ο αριθμός των αφίξεων των ξένων τουριστών, που σήμερα κυμαίνεται γύρω στα 12 εκατομμύρια αφίξεις ετησίως, παρουσιάζει μια μακροπρόθεσμα ανοδική τάση, τα έσοδα από την τουριστική δραστηριότητα ακολουθούν πτωτική πορεία ως αποτέλεσμα του έντονα αναπτυσσόμενου μαζικού τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός έχει παράλληλα και σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον, με συνέπεια η συνέχιση του ίδιου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης ουσιαστικά να

υπονομεύει μακροπρόθεσμα την ανάπτυξή του. Οι πλέον ευαίσθητες στην τουριστική πίεση περιοχές είναι φυσικά οι παράκτιες στις οποίες συγκεντρώνεται και ο κύριος όγκος τουριστών, καθώς και μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Επιπλέον, ο παράκτιος χώρος έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και από την πλευρά των φυσικών οικοσυστημάτων λόγω της συνύπαρξης και αλληλεπίδρασης τριών βασικών στοιχείων της φύσης: της θάλασσας, της ξηράς και του αέρα. Δέλτα ποταμών, λιμνοθάλασσες και άλλοι υδροβιότοποι, αμμοθίνες, λιβάδια Ποσειδωνίας, κλειστοί κόλποι κλπ., αποτελούν περιοχές αναπαραγωγής και διαβίωσης πολλών και σημαντικών ειδών χλωρίδας και πανίδας. Οι πλέον ορατές συνέπειες της υποβάθμισης του περιβάλλοντος είναι η πληθώρα οδικών αρτηριών κατά μήκος των ακτών που οδηγούν στους τουριστικούς προορισμούς και ο συνωστισμός στις παραλίες. Η αλόγιστη κατανάλωση νερού κατά την άνομβρη περίοδο προκαλεί πιέσεις στους υδάτινους πόρους, ιδιαίτερα στα μικρά νησιά. Η υψηλή ζήτηση νερού και ιδιαίτερα η υπεράντληση έχει πολλαπλές επιπτώσεις σε αυτές τις περιοχές, όπως είναι η μη-αντιστρεπτή υφαλμύρωση των υπόγειων υδροφορέων.

Η τουριστική βιομηχανία είναι, επίσης, παραγωγός μεγάλων ποσοτήτων στερεών αποβλήτων. Οι τοπικές αρχές αδυνατούν, τις περισσότερες φορές, να αντεπεξέλθουν αποτελεσματικά σε αυτή την παραγωγή. Ο καθαρισμός των ακτών με τη χρήση ειδικών μηχανημάτων έχει γίνει κοινή πρακτική, παρότι οι μέθοδοι αυτές ενδέχεται να προκαλούν διάβρωση στις παραλίες. Παράλληλα, η επεξεργασία των λυμάτων, η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, οι ιατρικές και άλλες υπηρεσίες, παρουσιάζονται συχνά ανεπαρκείς κατά τις περιόδους αιχμής. Στη Ελλάδα έχει ήδη εκπονηθεί Πρόγραμμα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ελληνικών Ακτών και Νησιών, που παρείχε γενικές και ειδικές αρχές για τη διαχείριση των περιοχών αυτών, κατευθύνσεις για την οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης, τομεακές κατευθύνσεις στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης και ειδικές προτάσεις. Στο πλαίσιο του Προγράμματος διαμορφώθηκε Σχέδιο Οδηγίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Παράκτιων Περιοχών. Ο πρόσφατος Νόμος για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη προβλέπει τη διαμόρφωση Ειδικών Πλαισίων Χωρικής Ανάπτυξης για περιοχές με ειδικά προβλήματα, όπως είναι οι παράκτιες και οι νησιωτικές. Τα προβλήματα και οι δυνατότητες ανάπτυξης του παράκτιου χώρου στην Ελλάδα επιβάλλουν την ανάγκη ορθολογικής διαχείρισής του με την προοπτική μιας στρατηγικής Βιώσιμης Ανάπτυξης που θα λαμβάνει υπόψη τη φέρουσα ικανότητα κάθε περιοχής.

Στόχος της Περιβαλλοντικής Πολιτικής θα πρέπει να είναι η αρμονική ένταξη των τουριστικών δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον μέσω της αποφυγής και της αποτελεσματικής διαχείρισης των περιβαλλοντικών πιέσεων που δημιουργούν. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με τις εξής δράσεις:

- **Αποτελεσματικότερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού**, με έμφαση σε προγράμματα περιβαλλοντικής διαχείρισης που θα αποσκοπούν στη μείωση των πιέσεων στους τοπικούς φυσικούς πόρους, όπως στο πόσιμο νερό, μέσω της υιοθέτησης μέτρων για την εξοικονόμηση και ανακύκλωση του νερού ή στην ενέργεια, μέσω της εξοικονόμησης και της προώθησης των ΑΠΕ. Κατά προτεραιότητα, επίσης, πρέπει να αντιμετωπισθεί το θέμα της διαχείρισης των απορριμμάτων.
- **Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος**, με έμφαση στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού που προβάλλει ως βασική αξία το σεβασμό και όχι απλά την εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης, ο αγροτουρισμός και ο συνεδριακός τουρισμός αποτελούν περισσότερο ήπιες τουριστικές δραστηριότητες που δίνουν και τη δυνατότητα διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου.
- **Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών**, με στόχο την προσέλκυση και την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών, με γνώμονα τη συμβατότητά τους με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Προϋπόθεση είναι η ενεργός συμμετοχή και διαβούλευση με τους τοπικούς φορείς. Σε κάθε περίπτωση, η ανάπτυξη του τουρισμού είναι αναγκαίο να εντάσσεται στην ευρύτερη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι επιμέρους δράσεις θα πρέπει να προωθούνται στο πλαίσιο μιας διαδικασίας ολοκληρωμένης διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό είναι καθοριστικός ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού ως πολιτικής συντονισμού και εξειδίκευσης στο χώρο επιμέρους τομεακών πολιτικών, της κατανομής των οικισμών, των δραστηριοτήτων και των υποδομών στον χώρο, παράλληλα με την προστασία των φυσικών πόρων και οικοσυστημάτων (Αραβώσης, 2003).

Η αποδοχή των δυσμενών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον οδήγησε στην ανάπτυξη της έννοιας του «Βιώσιμου τουρισμού». Με την έννοια αυτή υποδηλώνεται ο τουρισμός που αφενός αποφέρει οφέλη σε τοπικό επίπεδο, αφετέρου δε είναι «συμμετοχικός», δηλαδή οι κάτοικοι μιας συγκεκριμένης περιοχής ασχολούνται οι ίδιοι με την ανάπτυξη και τη διαχείρισή του. Επιπλέον, η έννοια της βιωσιμότητας παίζει καθοριστικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη, καθώς συνυπολογίζονται οι μακροπρόθεσμες κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την περαιτέρω ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών (http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1770&Itemid=0).

Βιώσιμος τουρισμός σημαίνει τουρισμός που στηρίζεται μεν στη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πόρων και εξασφαλίζει τη λιγότερη δυνατή εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, αλλά είναι παράλληλα ένας τουρισμός που χρησιμοποιεί δημιουργικά τις νέες

τεχνολογίες για την παραγωγή νέου πλούτου και ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών, που προάγει την τοπική ανάπτυξη, που συμβάλλει στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Τα τελευταία χρόνια, διεθνείς οργανισμοί, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WorldTourismOrganization) του ΟΗΕ, έχουν εντάξει δυναμικά στην ατζέντα τους την προώθηση αυτού του τύπου τουρισμού. Παράλληλα, παρατηρείται ότι πλέον ο βιώσιμος και υπεύθυνος τουρισμός δεν αποτελεί ένα εξειδικευμένο, μικρό κομμάτι της αγοράς (nichemarket), αλλά τείνει να λάβει διαστάσεις μαζικότητας (mainstream). Διεθνείς αλυσίδες ξενοδοχείων έχουν θέσει φιλόδοξους στόχους μείωσης της ενεργειακής τους κατανάλωσης και της κατανάλωσης σε νερό. Παρακολουθούν από κοντά την αλυσίδα της τροφοδότησης των προϊόντων που χρησιμοποιούν. Έχει επίσης διαπιστωθεί ότι ο βιώσιμος χαρακτήρας μιας τουριστικής επιχείρησης ή ενός τουριστικού προορισμού αποτελεί κριτήριο που συμβάλλει αποφασιστικά στην τελική επιλογή του από τον υποψήφιο επισκέπτη.

Όλα τα στοιχεία συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι ο βιώσιμος τουρισμός δεν αποτελεί μία απλή επιλογή ή μια εναλλακτική για την ενίσχυση του εταιρικού προφίλ (corporateimage) μιας επιχείρησης. Είναι υποχρέωση και ανάγκη. Είναι υποχρέωση, εάν σκεφτεί κανείς τις ολέθριες επιπτώσεις που μπορεί να έχει για την τουριστική βιομηχανία η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και το φαινόμενο της αλλαγής του κλίματος, πόσο μάλλον όταν γίνεται λόγος για τη Μεσόγειο. Είναι ανάγκη, εάν η τουριστική μας βιομηχανία επιθυμεί να θεωρείται “παίκτης” της διεθνούς αγοράς. Και εννοείται “παίκτης” κερδισμένος, αφού η ενίσχυση του προφίλ μιας τουριστικής επιχείρησης με επιλογές βιωσιμότητας αποτελεί επένδυση με υψηλό, σταθερό και μακροπρόθεσμο κέρδος.

Η προώθηση του βιώσιμου τουρισμού αποτελεί βέβαια υποχρέωση και ανάγκη για τα ίδια τα κράτη. Γι’ αυτό και σχεδόν όλες οι χώρες πρόβαλαν στην έκθεση του Λονδίνου, το “πράσινο” προφίλ τους. Είναι προφανές ότι πρόκειται για ένα μεγάλο στοίχημα που ξεπερνά κατά πολύ τη στήριξη της εγχώριας τουριστικής βιομηχανίας. Είναι ένα στοίχημα νέας αντίληψης ανάπτυξης, με μικρότερα βραχυπρόθεσμα κέρδη για τις επιχειρήσεις και περισσότερη έμφαση στην ευημερία της τοπικής κοινωνίας, μοντέλο που κατά κοινή ομολογία αποτελεί τη μόνη διέξοδο από την κρίση και μόνη επιλογή για το μέλλον.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, η εφαρμογή του Καλλικράτη από τον Ιανουάριο του 2011 αποτελεί μία ευκαιρία ανάληψης δράσης για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού στις 13 περιφέρειες της χώρας.

Το Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού έχει ήδη εντάξει στα προγράμματά του, ειδικό πρόγραμμα “Πράσινος Τουρισμός” που χρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ. Το πρόγραμμα στοχεύει στον εκσυγχρονισμό των υποδομών με σεβασμό στο περιβάλλον, στον έλεγχο του λειτουργικού κόστους με περιορισμό της σπατάλης πόρων, και στην αύξηση της ελκυστικότητας των τουριστικών μονάδων, μέσα από παρεμβάσεις βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εξοικονόμησης ύδατος και ορθής διαχείρισης απορριμμάτων, καθώς και μέσω της υιοθέτησης και πιστοποίησης συστημάτων οικολογικής λειτουργίας, αλλά και της προβολής των παραπάνω.

Είναι ένα πρόγραμμα, εξαιρετικά ευέλικτο που παρέχει τη δυνατότητα χρηματοδότησης ευρέως φάσματος δράσεων, όπως κτιριακά και διαμορφώσεις χώρων, μηχανήματα και εξοπλισμό, καθώς και αμοιβές συμβούλων, πιστοποιήσεις ποιότητας και έξοδα διαφήμισης και προβολής.

Επιλέξιμα είναι ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα που λειτουργούν νόμιμα πριν από την 1-1-2008 και δεν ανήκουν στο δημόσιο και ο συνολικός διαθέσιμος προϋπολογισμός είναι 30 εκατ. ευρώ. Η επιχορήγηση είναι 40% και για μικρά νησιά 45%.

Πρόκειται για ένα σημαντικό για την πορεία του τουρισμού πρόγραμμα που αναμένεται να έχει και την ανάλογη απορροφητικότητα, σε μια περίοδο όπου όλο και περισσότεροι επισκέπτες αλλά και πολλές τουριστικές επιχειρήσεις παγκοσμίως ευαισθητοποιούνται σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Στην Ελλάδα οι επιχειρήσεις που σέβονται τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού βλέπουν τους υποψήφιους επισκέπτες να πολλαπλασιάζονται, αποκτούν φήμη και κερδίζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην εγχώρια και διεθνή τουριστική αγορά. Ακολουθώντας τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού, συμβάλλουν στη διατήρηση του κύκλου ζωής με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο, με γνώμονα την τοπική παράδοση και ιστορία. Προσφέρουν ό,τι πιο αυθεντικό διαθέτει η παραδοσιακή ελληνική κουζίνα, χρησιμοποιώντας βιολογικά ελληνικά προϊόντα (http://www.mayatsoclis.gr/article.php?article_id=18).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΙΣΤΟΡΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

2.1.1 Μινωικό Ηράκλειο

Κατά τη Μινωική (προϊστορική) εποχή θα πρέπει να υπήρχαν σποραδικά σπίτια στο σημερινό κέντρο του Ηρακλείου, ενώ κάποιες μικρές κοινότητες ζούσαν στους γειτονικούς λόφους. Η περιοχή ανατολικά του Ηρακλείου, δηλαδή ο Πόρος, ο Κατσαμπάς, η Αλικαρνασσός και η περιοχή του αεροδρομίου μέχρι τον Καρτερό ποταμό και την Αμνισό, παρουσιάζει σημάδια κατοίκησης τόσο λόγω γεωμορφολογίας όσο και λόγω του ότι ήταν η φυσική διέξοδος της Κνωσού στη θάλασσα μέσω του Καίρατου ποταμού που εκβάλλει στον Κατσαμπά (ανατολικό άκρο του σημερινού λιμανιού του Ηρακλείου). Αυτό αποδεικνύεται από πρόσφατη ανασκαφή στην περιοχή του Κατσαμπά, που έφερε στο φως τμήμα των μινωικών λιμενικών εγκαταστάσεων.

Αντίθετα, η περιοχή στα δυτικά της πόλης (Γιόφυρος - Αμμουδάρα), δεν ευνοούσε την κατοίκηση γιατί όντας στην εκβολή τεσσάρων ποταμών σε πολλά σημεία ήταν ελώδης.

Ο οικισμός με το όνομα Ηράκλειο πρέπει να διαμορφώθηκε κατά την πρώτη χιλιετία π.Χ. (9ος π.Χ. αιώνας) στην περιοχή ανάμεσα στις οδούς Δαιδάλου και Επιμενίδου, δηλαδή στην κορυφή του λόφου, που πάνω του είναι κτισμένο το σημερινό κέντρο του Ηρακλείου, σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα.

2.1.2 Το όνομα Ηράκλειο

Σχετικά με την προέλευση του ονόματος «Ηράκλειο», ο μύθος αναφέρει ότι η Ρέα, η μητέρα του Δία, ανέθεσε στους Κουρήτες τη φύλαξη του νεογέννητου γιου της στην προσπάθειά της να τον γλιτώσει από τον πατέρα του Κρόνο.

Ένας από αυτούς, ο Ιδαίος Ηρακλής (δεν πρέπει να συγχέεται με τον γνωστό ήρωα Ηρακλή με τους περίφημους άθλους του) φεύγει για την Ολυμπία και διοργανώνει μαζί με τα αδέρφια του (Παιωνάιος, Επιμίδης, Ιάσιος, Ίδας) αγώνα δρόμου. Ήταν ο πρώτος αγώνας δρόμου στον κόσμο και ο Ιδαίος Ηρακλής στεφάνωσε τον νικητή με ένα κλαδί από την αγριελιά που είχε ο ίδιος φυτέψει εκεί. Από τότε έμεινε η συνήθεια να στεφανώνουν με στεφάνια αγριελιάς τους νικητές των Ολυμπιακών αγώνων.

Αργότερα, ο Κλύμενος, απόγονος του Ιδαίου Ηρακλή, ίδρυσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες και έχτισε προς τιμή των προγόνων του βωμό, στο χώρο που σήμερα βρίσκεται η αρχαία Ολυμπία. Ο ίδιος ο Ιδαίος Ηρακλής χάρισε το όνομά του στο σημερινό Ηράκλειο.

Ο παραπάνω μύθος ίσως θέλει να καταδείξει τη μινωική Κρήτη ως τόπο που γεννήθηκε ο αθλητισμός. Είναι γνωστό από τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα ίχνη των τοιχογραφιών στην Κνωσό, ότι οι Μινωίτες αγαπούσαν τον αθλητισμό και ασχολούνταν με αθλήματα, όπως η γυμναστική, η τοξοβολία, οι αρματοδρομίες, η πυγμαχία και η πάλη, η κολύμβηση και άλλα, ειδικά σε γιορτές, όπως στα ταυροκαθάψια.

2.1.3 Βυζαντινό Ηράκλειο - το Κάστρο

Την πρώτη βυζαντινή περίοδο (4ος-9ος μ.Χ.) η μικρή πόλη Ηράκλειο συναντάται με το όνομα Κάστρο, ονομασία που υποδηλώνει μια κάποιας μορφής οχύρωση. Τότε η Κρήτη αποτελούσε επαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη, ενώ διοικητικό, στρατιωτικό και θρησκευτικό κέντρο του νησιού ήταν η Γόρτυνα. Οι πόλεις στη βόρεια Κρήτη εμφανίζονται λιγότερο αναπτυγμένες καθώς οι θαλάσσιοι δρόμοι περνούσαν από το Νότο.

Οι αιώνες 7ος και 8ος αναφέρονται ως σκοτεινοί από τους ιστορικούς, γιατί οι σχετικές με την εποχή πληροφορίες από γραπτές ή κάθε άλλου είδους πηγή είναι πενιχρές. Αναφορές γίνονται για φυσικές καταστροφές και, κυρίως από τα μέσα του 7ου αιώνα, για πειρατικές επιδρομές. Εξαιτίας αυτών οι οικισμοί χάνουν τον αστικό τους χαρακτήρα, ο πληθυσμός μειώνεται και οι στρατιωτικές δυνάμεις του νησιού περιορίζονται.

Το διοικητικό της κέντρο πιθανότατα βρισκόταν στην ευρύτερη περιοχή της πλατείας Ελευθερίου Βενιζέλου. Αυτή η ανάπτυξη προσέλκυσε πληθυσμό και έτσι η πόλη, που απλωνόταν στην περιοχή μεταξύ των οδών Δαιδάλου, Χάνδακος, Επιμενίδου, Μποφόρ, άρχισε να επεκτείνεται δημιουργώντας προάστια.

2.1.4 Το Ενετικό Ηράκλειο - Κάντια

Η τέταρτη Σταυροφορία του 1204 είχε ως συνέπεια την πτώση της Κωνσταντινούπολης και της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στους Σταυροφόρους. Ο Αλέξιος Δ' ο Άγγελος, σφετεριστής του θρόνου, παραχώρησε την Κρήτη στον Σταυροφόρο Βονιφάτιο Μομφερατικό, ο οποίος με τη σειρά του την πούλησε στο δόγη Δάνδολο της Βενετίας. Οι Βενετοί, καθυστερώντας τη διανομή

γαίων, έδωσαν περιθώριο στον Γενουάτη πειρατή Ερρίκο Πεσκατόρε το 1206 να καταλάβει το νησί και μάλιστα να χτίσει δεκατέσσερα φρούρια σ' αυτό.

Μετά από μία σειρά αντιδικδικήσεων, τελικά το 1211 η Κρήτη οριστικοποιείται στα χέρια των Ενετών, κυριαρχία η οποία θα κρατήσει μέχρι το 1669, όπου η Κρήτη αποτελεί μία ενιαία διοικητική περιφέρεια με το όνομα Βασίλειο της Κρήτης (Regno di Candia). Η Κάντια (Ηράκλειο) πρωτεύουσα του βασιλείου, υπήρξε τους πέντε αιώνες της ενετοκρατίας το πολιτικό, στρατιωτικό, εμπορικό, κοινωνικό και πνευματικό κέντρο του νησιού από τα σπουδαιότερα αστικά κέντρα της Ανατολικής Μεσογείου.

Αναφέρεται ότι το Ηράκλειο (Κάντια) απέκτησε τη φήμη της "πρώτης πόλης μετά την πρώτη πόλη" της Ενετικής Δημοκρατίας, δηλαδή για τους Ενετούς ήταν δεύτερο σε σημασία, αμέσως μετά τη Βενετία. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι Ενετοί στην πρόσοψη της εκκλησίας της Σάντα Μαρία στη Βενετία έχουν τοποθετήσει ένα ανάγλυφο που δείχνει τα τείχη της Κάντια (Ηράκλειο), το λιμάνι με τα νεώρια και το φρούριο Κούλες, την πύλη Voltone, ναούς, μνημεία και κρήνες της πόλης.

Τους πρώτους δύο αιώνες της ενετικής κατάκτησης οι ντόπιοι, συσπειρωμένοι γύρω από γόνους μεγάλων οικογενειών με τοπική δύναμη και έντονη συνείδηση, κατέφευγαν συνεχώς σε αποτυχημένες επαναστάσεις αντιδρώντας στον ξένο ζυγό. Μετά τον 14ο μ.Χ. αιώνα οι σχέσεις μεταξύ Βενετών και Κρητικών βελτιώνονται καθώς οι δεύτεροι αποκτούν περισσότερες ελευθερίες και δικαιώματα τόσο στην οικονομική ζωή του τόπου όσο και στην εκπλήρωση του θρησκευτικού τους συναισθήματος.

Η οικονομική άνθηση της Κρήτης γενικότερα, αλλά και ειδικότερα της πρωτεύουσας Κάντια (Ηράκλειο), οδήγησε στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και στην ανάπτυξη μίας Βενετό-Κρητικής αστικής κοινωνίας με εκλεπτυσμένη ζωή. Γόνιμες αλληλεπιδράσεις μεταξύ της βυζαντινής και της ιταλικής διάνοησης έφεραν αυτό που σήμερα ονομάζουμε Κρητική Αναγέννηση στις Τέχνες και στα Γράμματα (16ος αιώνας). Μεγάλη άνθηση γνώρισαν η ζωγραφική, η λογοτεχνία, η ποίηση, το θέατρο με σπουδαία έργα και εκπροσώπους, δημιουργώντας ένα πολιτισμό με Κρητικά χαρακτηριστικά.

2.1.5 Οι Τούρκοι πολιορκούν και καταλαμβάνουν το Ηράκλειο

Ο φόβος για τούρκικη επίθεση δεν άργησε να αποδειχθεί βάσιμος. Το 1645 ξεκίνησε ο πέμπτος βενετοτουρκικός πόλεμος. Τούρκικος στρατός αποβιβάστηκε στη δυτική Κρήτη το 1645, και μετά από πολλές σκληρές μάχες, οι Τούρκοι κατάφεραν να γίνουν κύριοι όλης της Κρήτης, εκτός του Χάνδακα (Ηράκλειο).

Η πολιορκία του Χάνδακα ξεκίνησε το 1647 και διήρκησε 22 χρόνια, μέχρι το 1669, όπου τελικά έπεσε στους Τούρκους έπειτα από προδοσία του Βενετοκρητικού Αντρέα Μπαρότσι. Ο Μπαρότσι ήταν μηχανικός και έδωσε τα σχέδια των τειχών στον πολιορκητή της πόλης Αχμέτ Κιοπρουλή πασά το 1667, επιδεικνύοντας τα πιο αδύναμα σημεία τους. Η αμυντική δύναμη του Χάνδακα είχε αποδυναμωθεί μετά από 20 ολόκληρα χρόνια πολιορκίας και αποκλεισμού, αλλά το Ηράκλειο αντιστάθηκε για δύο χρόνια ακόμα μέχρι την τελική παράδοση υπό όρους (1669). Το ισχυρότερο φρούριο της Ανατολικής Μεσογείου άντεξε στην πιο μακρόχρονη πολιορκία της παγκόσμιας ιστορίας.

Το κόστος του πολέμου σε ανθρώπινες ζωές και υλικές ζημιές ήταν απροσμέτρητο. Ο Κιοπρουλή Πασάς μετά την παράδοση του Ηρακλείου γκρέμισε ένα τμήμα του τείχους για να μπει θριαμβευτικά σε μία πόλη κατεστραμμένη. Ελάχιστα σπίτια στο κέντρο της παλιάς πόλης ήταν κατοικήσιμα, τα υπόλοιπα ερειπωμένα και κατεστραμμένα από τα βόλια, οι δρόμοι στρωμένοι με οβίδες και βλήματα, μπάζα από γκρεμισμένα σπίτια και πλήθος πτωμάτων.

Άμεσα ξεκίνησε προσπάθεια ανοικοδόμησης της πόλης, η οποία έγινε έδρα του «Γραμματικού της Πόρτας» κάτι αντίστοιχο σε διοικητή ορισμένο από το σουλτάνο. Ανακαινίστηκαν τα ενετικά δημόσια κτίρια για να στεγάσουν τις διάφορες υπηρεσίες, ενώ οι περισσότερες εκκλησίες μετατράπηκαν σε τζαμιά. Η εποχή όμως που ακολούθησε χαρακτηρίζεται από πολιτισμική και οικονομική παρακμή, ενώ δεν σταμάτησαν οι επαναστάσεις των ντόπιων για να απελευθερωθούν και αργότερα να ενωθούν με την Ελλάδα.

Μόλις τον 18ο μ.Χ. αιώνα οι ιστορικές συγκυρίες ευνόησαν τον προοδευτικά αυξανόμενο Κρητικό πληθυσμό να συμμετάσχει στις εμπορικές δραστηριότητες και τότε φάνηκε μία σταδιακή ανάπτυξη του Χάνδακα.

Το 1851 η πρωτεύουσα της Κρήτης μεταφέρθηκε στα Χανιά, αλλά αυτό δεν επηρέασε την οικονομική και εμπορική άνθηση της πόλης. Το Ηράκλειο, όπως μετονομάστηκε στις αρχές του 19ου αιώνα, χτυπήθηκε από σεισμό το 1856 και ισοπεδώθηκε. Η ανοικοδόμησή του στον 19ο

μ.Χ. αιώνα το μετέτρεψε σε μία μεγάλη τουρκόπολη, μία τυπική βαλκανική πολιτεία. Χαρακτηριστικά της τα τζαμιά με τους μιναρέδες, τα καφενεία, οι κρήνες, τα λουτρά και τα στενά δρομάκια, τα σπίτια με σαχνισιά και πυργόσχημους όγκους.

Την ίδια εποχή εμφανίστηκαν κάποια νεοκλασικά ρεύματα φορτισμένα με εθνικό περιεχόμενο, τα οποία εξέφραζαν στις ντόπιες ψυχές την αναγέννηση του έθνους. Ο νεοκλασικισμός υιοθετήθηκε ως τάση και από την τούρκικη διπλωματία στα πλαίσια εκσυγχρονισμού του.

2.1.6 Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα - Το Ηράκλειο στον 20ο αιώνα

Το Δεκέμβριο του 1913 κηρύσσεται επίσημα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Η Κρήτη αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού κράτους. Η μικρασιατική καταστροφή το 1922 έχει ως αποτέλεσμα την ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία. Συνολικά μετακινούνται ένα εκατομμύριο Έλληνες από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη προς την Ελλάδα, ενώ την Ελλάδα εγκαταλείπουν μισό εκατομμύριο Μουσουλμάνοι.

Οι τελευταίοι (23.821) μουσουλμάνοι κάτοικοι του Ηρακλείου αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πόλη και στη θέση τους έρχονται πολλές χιλιάδες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία. Ο πληθυσμός της πόλης αυξάνεται με γρήγορους ρυθμούς και νέοι οικισμοί, όπως η Νέα Αλικαρνασσός, τα Τρία Πεύκα, ο Κατσαμπάς, οι Πατέλες κ.ά., προστίθενται στον πολεοδομικό της ιστό.

Εντυπωσιακές όμως είναι και οι αλλαγές στην καθημερινή ζωή των κατοίκων. Το λιμάνι επεκτείνεται, τα αυτοκίνητα που κυκλοφορούν στους δρόμους πολλαπλασιάζονται και η πόλη αποκτά αεροδρόμιο. Το μπετόν, η ηλεκτρική ενέργεια, το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο «εισβάλλουν» στην καθημερινή ζωή στο Ηράκλειο και αλλάζουν συνήθειες και πρακτικές αιώνων.

Ωστόσο, την ίδια περίοδο στο βωμό του εκμοντερνισμού και της προόδου, πολλά μνημεία κατεδαφίζονται αλόγιστα, είτε για να σβήσουν δυσάρεστες μνήμες του παρελθόντος, είτε για οικονομικές σκοπιμότητες. Έτσι, στο Ηράκλειο εξαφανίστηκε όποιο μνημείο θύμιζε το τούρκικο παρελθόν, γιατί θεωρήθηκε αταίριαστο σε μοντέρνα πόλη ευρωπαϊκών προδιαγραφών. Ακόμα και για τα ενετικά τείχη υπήρχε σχέδιο κατεδάφισης, για να μπορεί να εξαπλωθεί η πόλη ελεύθερα, αλλά το σχέδιο κρίθηκε οικονομικά ασύμφορο και εγκαταλείφθηκε γρήγορα.

2.1.7 Το Ηράκλειο κατά τη Γερμανική κατοχή

Στις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου το Ηράκλειο παρουσιάζει την εικόνα ενός αναπτυσσόμενου σύγχρονου αστικού κέντρου, με έντονη εμπορική - ναυτιλιακή κίνηση και «ζωηρή» κοσμική ζωή.

Στις 28 Οκτωβρίου του 1940 κηρύσσεται ο Ελληνό-Ιταλικός πόλεμος, ενώ οι Γερμανοί εισβάλλουν στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1941. Η Κρήτη βρίσκεται ουσιαστικά ανοχύρωτη γιατί οι Κρητικοί στρατιώτες είναι εγκλωβισμένοι στην ηπειρωτική Ελλάδα και δεν προλαβαίνουν να επιστρέψουν έγκαιρα και να αντιμετωπίσουν τη γερμανική εισβολή στο νησί που ξεκινά στις 20 Μαΐου του 1941 (Μάχη της Κρήτης).

Το Ηράκλειο βομβαρδίζεται από τη γερμανική αεροπορία ήδη από τις 14 Μαΐου. Όσο πλησιάζει η μέρα της εισβολής (20 Μαΐου) οι βομβαρδισμοί εντείνονται και πολλοί κάτοικοι εγκαταλείπουν το Ηράκλειο για να βρουν προστασία στα χωριά.

Στις 20 Μαΐου χιλιάδες αλεξιπτωτιστές πέφτουν στην Κρήτη προσπαθώντας να την καταλάβουν. Το νησί υπερασπίζονται μικρές συμμαχικές μονάδες (Άγγλοι, Νεοζηλανδοί, Αυστραλοί) και άοπλοι Κρητικοί, που όμως δεν διστάζουν να αντιμετωπίσουν τους πάνοπλους γερμανούς με ξύλα και αγροτικά εργαλεία. Οι επιθέσεις αποκρούονται και τα τάγματα των γερμανών αλεξιπτωτιστών έχουν τεράστιες απώλειες.

Στις 23 Μαΐου τα γερμανικά βομβαρδιστικά εξαπολύουν σφοδρή επίθεση εναντίον ολόκληρης της πόλης του Ηρακλείου. Οι στόχοι δεν είναι μόνο στρατιωτικοί, αλλά οποιοδήποτε κτίριο στο Ηράκλειο. Στο τέλος του βομβαρδισμού έχει καταστραφεί το ένα τρίτο της πόλης με μεγάλες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Η μέρα αυτή έμεινε στη μνήμη των Ηρακλειωτών σαν η "Μαύρη Παρασκευή".

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής στο Ηράκλειο αλλά και σε ολόκληρη την Κρήτη οργανώνεται η αντίσταση κατά των κατακτητών. Η δράση των αντιστασιακών οργανώσεων εξοργίζει τους Ναζί που συχνά προβαίνουν σε αντίποινα εκτελώντας άμαχο πληθυσμό και καταστρέφοντας ολόκληρα χωριά, όπως η καταστροφή των Ανωγείων και το ολοκαύτωμα της Βιάννου.

Στις 11 Οκτωβρίου 1944 έρχεται η ημέρα της απελευθέρωσης για την πόλη του Ηρακλείου. Η ατμόσφαιρα στην πόλη είναι γεμάτη ένταση, καθώς οι τελευταίοι Γερμανοί αποχωρούν κάτω από τις αποδοκιμασίες του συγκεντρωμένου πλήθους και των ανταρτών, που εισέρχονται στην

πόλη. Μόλις, όμως, η γερμανική οπισθοφυλακή, με τη συνοδεία αξιωματικών του συμμαχικού στρατού, διασχίζει τη Χανιώπορτα και απομακρύνεται, όλοι οι συγκεντρωμένοι ξεσπούν σε ζητωκραυγές και τραγούδια (<http://www.explorecrete.com/Heraklion/GR-Heraklion-history.html>).

2.2 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Καθώς περικλείεται από τη Δίκτη και την Ίδη στις δύο πλευρές του, το έδαφος του νομού Ηρακλείου είναι ορεινό λοφώδες, με πεδινά τμήματα στο βόρειο και στο νοτιοδυτικό τμήμα. Από τα 2.641 τετραγωνικά χιλιόμετρα της έκτασής του, τα 1.015 είναι πεδινά, τα 982 ορεινά και τα 644 ημιορεινά. Στο ανατολικό όριο του νομού απολήγει η Δίκτη, με τις κορυφές (από τα βόρεια προς τα νότια) Αφέντης (1.578μ.), Βιργιωμένο (1.414 μ.), Αφέντης Χριστός (2.141 μ.) και Μαδάρα (1.783 μ.). Στο δυτικό όριο απολήγει η Ίδη (Ψηλορείτης) με τις κορυφές (από τα βόρεια προς τα νότια), Σκίνακας (1.752 μ.), Κουδούνι (1.860 μ.), Αλικαδάμ (1.920 μ.) και Αμπελάκια (1.441μ.). Στο νότιο τμήμα του νομού, παράλληλα προς την ακτή του Λιβυκού, εκτείνεται μέχρι το ακρωτήριο Λίθινο ο Κόφινας (1.231 μ.), δυτική συνέχεια της Δίκτης. Μια σειρά από κορυφές στο μέσο του νομού με κατεύθυνση ανατολικά προς δυτικά (Μεγάλη Κορυφή, 777 μ., Μονοδέντρι, 803 μ., Οξύ Κεφάλι, 809 μ., Ντάγα, 732 μ.), ως συνέχεια της Δίκτης και της Ίδης, χωρίζουν το έδαφος του νομού στα δύο. Βόρεια του Κόφινα βρίσκεται η πεδιάδα της Μεσσαράς, η μεγαλύτερη της Κρήτης, αποτέλεσμα τεκτονικής καταβύθισης.

Η άλλη πεδιάδα του νομού είναι στη βόρεια παραλιακή ζώνη, η πεδιάδα Ηρακλείου Μαλίων, που απλώνεται σε όλο το παράκτιο τμήμα και σε ορισμένα σημεία συνεχίζεται με κοιλάδες στο εσωτερικό. Η ακτή του νομού στο Κρητικό πέλαγος έχει αρκετούς όρμους (Φόδελε, Αλυκής, Αγίας Πελαγίας, Ρογδιάς) και ακρωτήρια (Σταυρός, Δία, Τρυπητή, Παναγία) στα δυτικά του Ηρακλείου και από εκεί συνεχίζεται μονότονη και αλίμενη μέχρι τον κόλπο των Μαλίων. Η ακτή του Λιβυκού, χαμηλή και αραιοκατοικημένη, σχηματίζει μερικούς όρμους (Κερατόκαμπος, Τσούτσουρου, Καλοί Λιμένες) μέχρι το ακρωτήριο Λίθινο –το νοτιότερο της Κρήτης– και συνεχίζεται χαμηλή στον όρμο της Μεσσαράς. Μεταξύ των ακρωτηρίων Λίθινο (στο Λιβυκό) και Σταυρός (στο Κρητικό) βρίσκεται το πλατύτερο σημείο της Κρήτης: 60 χλμ.

Το νότιο τμήμα του νομού αποχετεύουν ο Γεροπόταμος, που διαρρέει όλη την πεδιάδα της Μεσσαράς με κατεύθυνση ανατολικά προς δυτικά και εκβάλλει στον κόλπο της με δύο βραχίονες, και ο Αναποδάρης, ο μεγαλύτερος της Κρήτης (40 χλμ.), που πηγάζει από τη Δίκτη και από τα υψίπεδα του Μονοφατσίου και εκβάλλει στο Λιβυκό. Το βόρειο τμήμα του νομού αποχετεύουν οι μικροί ποταμοί Γαζανός, Γιόφυρος, Καρτερός και Αποσελέμης, που εκβάλλουν

στο Κρητικό πέλαγος. Το κλίμα του νομού Ηρακλείου παρουσιάζει σχετικά μεγάλες διαφορές μεταξύ των βορείων παραλίων, του κεντρικού ορεινού συγκροτήματος και των νοτίων παραλίων. Τα παράκτια τμήματα έχουν γενικά πολύ εύκρατο κλίμα, με ετήσιο θερμομετρικό εύρος περίπου 13°C. Στην πόλη του Ηρακλείου η μέση θερμοκρασία του ψυχρότερου μήνα –του Ιανουαρίου –είναι 12,4°C, του θερμότερου –του Ιουλίου– 25,8°C και η απόλυτα ελάχιστη θερμοκρασία έχει φτάσει μόνο τους 0,1°C. Το φαινόμενο, δηλαδή, του παγετού είναι σπάνιο. Φυσικά, οι θερμοκρασίες είναι μεγαλύτερες στα νότια παράλια, όπου δεν φτάνει η επίδραση των μελτεμιών. Οι θερμομετρικές συνθήκες μεταβάλλονται όσο προχωράμε προς τα ορεινά συγκροτήματα· τον χειμώνα, στις περιοχές με μεγάλο υψόμετρο, η θερμοκρασία φτάνει κάποτε πολλούς βαθμούς υπό το μηδέν. Από άποψη υγρασίας, το κλίμα της περιοχής μπορεί να θεωρηθεί ξηρό: μέση σχετική ετήσια 6567,5 βαθμοί. Η νέφωση παρουσιάζεται μεγάλη (ετήσια τιμή 44,5δέκατα), περιορίζεται όμως στους μήνες της ψυχρής εποχής και έτσι ο ετήσιος αριθμός των αίθριων ημερών υπερβαίνει τις 120. Μεγαλύτερη συχνότητα παρουσιάζει στην περιοχή ο βορειοδυτικός άνεμος και ιδίως κατά τους θερινούς μήνες, όταν στο Αιγαίο επικρατούν τα μελέμια.

Χαρακτηριστικοί της περιοχής είναι οι άνεμοι που δημιουργούνται στις βόρειες και νότιες πλαγιές της Ίδης και πνέουν –αιφνίδιοι και ισχυρότατοι, αλλά με μικρή διάρκεια– προς τις ακτές. Τέτοιος άνεμος, που κατέβαινε από τις νότιες πλαγιές της Ίδης προς τον όρμο της Μεσσαράς, φαίνεται πως ήταν ο Ευροκλείδων των αρχαίων, ο οποίος κινούσε το πλοίο του Αποστόλου Παύλου. Το ετήσιο ύψος βροχής μόλις υπερβαίνει τα 500 χιλιοστά στα παράκτια τμήματα, ενώ στην Ίδη φτάνει πάνω από 1.200 χιλιοστά. Το χιόνι, σπάνιο στις παράκτιες περιοχές, γίνεται συχνότερο όσο ανεβαίνει κανείς στο βουνό Ίδη (<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF>).

2.3 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Το Ηράκλειο είναι η πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης, καθώς και ο μεγαλύτερος λιμένας του νησιού. Η έκταση του Ηρακλείου φτάνει τα 2.641 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία, ο νομός Ηρακλείου αριθμεί 304.270 χιλιάδες κατοίκους και χωρίζεται στους δήμους Ηρακλείου (173.450 κάτοικοι), Αρχανών-Αστερουσίων (16.650 κάτοικοι), Βιάννου (5.500 κάτοικοι), Γόρτυνας (15.710 κάτοικοι), Μαλεβιζίου (24.710 κάτοικοι), Μίνωα Πεδιάδας (16.810 κάτοικοι), Φαιστού (24.360 κάτοικοι) και Χερσονήσου (27.080 κάτοικοι) (http://www.perifereianews.com/2011/07/2011_7105.html).

Κύριοι οικονομικοί τομείς της πόλης είναι ο τουρισμός, η γεωργία και το εμπόριο. Διαθέτει βιομηχανική περιοχή 4 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά του κέντρου. Το Ηράκλειο διαθέτει επίσης ένα από τα μεγαλύτερα σε κίνηση αεροδρόμια της χώρας (αεροδρόμιο "Νίκος Καζαντζάκης") και λιμάνι με μεγάλη κίνηση επιβατών και εμπορευμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι ένα γνωστό, παγκόσμιο πρόβλημα που έχει προκύψει τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την οικονομική μεγέθυνση. Κατ' επέκταση στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζει και η πόλη του Ηρακλείου. Έτσι, οι τοπικοί φορείς και ο δήμος ανέπτυξαν και αναπτύσσουν μια σειρά δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος που θα οδηγήσουν στη βιωσιμότητα του Ηρακλείου και την καλύτερευση της ποιότητας ζωής. Επίσης επιτυγχάνεται η αγροτική ανάπτυξη και η προστασία του αστικού περιβάλλοντος (προστασία πανίδας/χλωρίδας, διαχείριση απορριμμάτων κ.ά.). Κάποια από αυτά τα έργα παρουσιάζονται παρακάτω:

3.1.1 Φράγμα Αποσελέμη

Το έργο αποτελείται από:

- Το φράγμα ύψους 55 μέτρων με ταμιευτήρα ωφέλιμης χωρητικότητας 27.100.000 μ³ νερού.
- Τα έργα ενίσχυσης ταμιευτήρα Αποσελέμη από Οροπέδιο Λασιθίου.
- Την εγκατάσταση επεξεργασίας νερού δυναμικότητας 110.600 μ³ νερού/ημέρα.
- Τον αγωγό μεταφοράς νερού από το φράγμα στο Ηράκλειο με αγωγό και σήραγγες.
- Τον αγωγό μεταφοράς νερού από το διυλιστήριο στον Άγιο Νικόλαο με αγωγό και σήραγγα.
- Η μέση ετήσια απολήψιμη ποσότητα για ύδρευση είναι 17.000.000 κυβικά μέτρα νερού.

Τα οφέλη από το μεγάλο αυτό έργο είναι:

- Υδροδοτούνται οι πόλεις του Ηρακλείου και του Αγίου Νικολάου καθώς και έξι Δήμοι και δεκαεννέα οικισμοί κατά μήκος του άξονα Λινοπεράματα-Ηράκλειο-Χερσόνησος-όρια Νομών Ηρακλείου και Λασιθίου-Νεάπολη-Άγιος Νικόλαος-Ελούντα. Τα προτεινόμενα έργα θα αποτελέσουν από κοινού με τα υφιστάμενα έργα παροχής νερού και γεωτρήσεις, ένα ενιαίο σύστημα υδροδότησης το οποίο θα έχει ως στόχο την αντιμετώπιση του οξύτατου

προβλήματος ανεπάρκειας νερού μέχρι το έτος 2035. Εκτιμάται ότι κατά το έτος αυτό οι ανάγκες ύδρευσης στις προς υδροδότηση περιοχές θα αντιστοιχούν σε μόνιμο πληθυσμό 264.000 κατοίκων καθώς και σε 125.000 ξενοδοχειακές κλίνες.

- Τονίζεται επίσης ότι τα προς κατασκευή έργα έχουν και αντιπλημμυρικό χαρακτήρα, διότι χρησιμοποιούνται μεταξύ των άλλων και οι πλημμυρικές παροχές του Οροπεδίου Λασιθίου, το οποίο σε περιπτώσεις έντονων βροχοπτώσεων κατακλύζεται.
- Εξασφαλίζεται νερό πολύ καλής ποιότητας, σε σχέση με το υπάρχον, που ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές της ΕΟΚ για νερό που προορίζεται για ανθρώπινη κατανάλωση (ύδρευση).
- Με την κατασκευή του φράγματος Αποσελέμη γίνεται ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, επιφανειακών και υπόγειων, όπως απαιτεί η αειφόρος ανάπτυξη. Γίνεται δηλαδή εκμετάλλευση των βροχοπτώσεων και μειώνεται η χρήση των γεωτρήσεων που αποδίδουν και κακής ποιότητας νερό.

3.1.2 Δημιουργία νέου πρότυπου ΧΥΤΑ

Ένα πρότυπο και μεγάλο έργο όχι μόνο για το Ηράκλειο αλλά για ολόκληρη την Κρήτη, εγκαινιάστηκε πρόσφατα στους Πέρα Γαλήνους του νομού Ηρακλείου. Ο νέος ΧΥΤΑ είναι ένα μεγάλο έργο, δυναμικότητας 134.000 τόνων/έτος, που θα εξυπηρετεί το 1/3 του απορριμματικού φόρτου της Περιφέρειας Κρήτης. Ο νέος ΧΥΤΑ θα εξυπηρετεί 7 δήμους του νομού Ηρακλείου και συγκεκριμένα τους δήμους Ηρακλείου, Τυλίσου, Γαζίου, Αλικαρνασσού, Κρουσώνα, Παλιανής και Γοργολαΐνη αλλά και προσωρινά τους δήμους Ζαρού, Ρούβα, Κόφινα, Αγίας Βαρβάρας, Αστερουσίων, Μοιρών, Τυμπακίου και Γόρτυνας. Έτσι καθίσταται εφικτό το κλείσιμο 8 ενεργών Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων του νομού Ηρακλείου. Το έργο του νέου ΧΥΤΑ, συνολικού προϋπολογισμού 15 εκατ. ευρώ, πραγματοποιήθηκε με χρηματοδότηση 11 εκατομμυρίων ευρώ από το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα «Θησέας» του υπουργείου Εσωτερικών και 4 εκατομμυρίων ευρώ από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων. Όπως γίνεται αντιληπτό, σχεδιάστηκε ένα τεχνικά δύσκολο έργο, μοναδικό στον ελληνικό χώρο, επιτυγχάνοντας τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση και εκμετάλλευση του διαθέσιμου χώρου, με ταυτόχρονη μεγιστοποίηση των περιβαλλοντικών ωφελημάτων.

Επίσης προχώρησαν οι παρακάτω παρεμβάσεις:

- -Αποκατάσταση συνολικά 85 στρεμμάτων.
- Κατασκευή ενός νέου κυττάρου ΧΥΤΑ 35 στρεμμάτων.

- - Κατασκευή και λειτουργία Μονάδας Βιολογικού Καθαρισμού για τα στραγγίσματα που παράγονται.
- Κατασκευή Φρεατίων Βιοαερίου.
- Τοποθέτηση πυρσού καύσης του βιοαερίου για την ασφαλή διαχείρισή του.
- Δημιουργία αντιπυρικής ζώνης 8 μέτρων και περιμετρική περίφραξη στο σύνολο του χώρου.
- Φύτευση 7.500 δέντρων και θάμνων και εγκατάσταση πλήρους αυτοματοποιημένου συστήματος άρδευσης.
- Κατασκευή γεφυροπλάστιγγας για τον έλεγχο των εισερχομένων φορτίων, συνεργείο αυτοκινήτων 120 m², χώρος έκπλυσης τροχών, κτίρια διοίκησης και εξυπηρέτησης εγκαταστάσεων, δεξαμενή καυσίμων κ.λπ.

3.1.3 Το φράγμα της Φανερωμένη

Πρόκειται για την κατασκευή χωμάτινου φράγματος μεγίστου ύψους από τη θεμελίωση 75 μ. και πλάτους στέψης 8 μ., ταμιευτήρα χωρητικότητας 19.760.000 m³ νερού. Το έργο ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2005. Το συνολικό κόστος της εργολαβίας ανήλθε στα 30.764.712,35 ευρώ. Το φράγμα βρίσκεται λίγο έξω από το χωριό Ζαρός στα 7 χιλιόμετρα περίπου. Με την κατασκευή αυτού του έργου επιτυγχάνεται το φυσικό περιβάλλον να συνδυαστεί με την σημερινή αναπτυγμένη τεχνολογική δραστηριότητα του ανθρώπου. Το έργο συνοπτικά περιλαμβάνει την ενίσχυση των αρδευτικών ζωνών Α , Β και Γ της περιοχής Μεσσαράς συνολικής καλλιεργήσιμης έκτασης 30.000 στρεμμάτων, στο ΝΔ τμήμα του νομού Ηρακλείου Κρήτης με την αξιοποίηση των νερών του φράγματος Φανερωμένης.

3.1.4 Δημιουργία διάφορων έργων και ενεργειών

Τα συγκεκριμένα έργα, όχι μόνο δίνουν αναπνοή στην πόλη του Ηρακλείου και τους κατοίκους της, αλλά βοηθούν στην καλυτέρευση της ποιότητας ζωής και στη δημιουργία αστικού πρασίνου. Πιο συγκεκριμένα:

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

- Ασφαλτοστρώσεις
- Απομάκρυνση στύλων του ΟΤΕ και της ΔΕΗ
- Διαμορφώσεις-Αναπλάσεις-Διανοίξεις
- Νέα φωτιστικά σώματα
- Απομάκρυνση κεραιών κινητής τηλεφωνίας

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

- Καθαριότητα:
 - 1) Ορίζονται πεζοπόροι οδοκαθαριστές σε καθημερινή βάση, στους κεντρικότερους τουλάχιστον δρόμους.
 - 2) Πλένονται και απολυμαίνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα όλοι οι κάδοι απορριμμάτων.
 - 3) Τοποθετούνται περισσότεροι μπλε κάδοι ανακύκλωσης σε όλους τους δρόμους.
- Δημιουργία νέων πάρκων, πλατειών, παιδικών χαρών και γενικότερα υπαίθριων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου.
- Δενδροφυτεύσεις.

3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Ο νομός Ηρακλείου έχει το υψηλότερο εισόδημα και είναι ο πιο πυκνοκατοικημένος από τους νομούς της Κρήτης. Αντανάκλαση της οικονομικής ανάπτυξης του νομού αποτελεί η ανάπτυξη της ίδιας της πρωτεύουσάς του, της πόλης του Ηρακλείου, του οποίου το λιμάνι είναι το τρίτο ολόκληρης της χώρας (μετά τα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης) σε κίνηση πλοίων και εμπορευμάτων, ενώ το αεροδρόμιό του έρχεται τέταρτο μεταξύ των αεροδρομίων όλης της Ελλάδας (προηγούνται τα αεροδρόμια της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Ρόδου) σε κίνηση αεροσκαφών και επιβατών.

Βάση της οικονομίας του νομού του Ηρακλείου αποτελεί η γεωργία, με καλλιέργειες όμως υψηλών στρεμματικών αποδόσεων, ενώ στην πόλη του Ηρακλείου είναι συγκεντρωμένο σημαντικό τμήμα της βιομηχανίας και βιοτεχνίας της Κρήτης, κυρίως ειδών διατροφής.

Άλλο στοιχείο οικονομικής ανάπτυξης είναι ο τουρισμός: τα τελευταία χρόνια μόνο η Ακρόπολη της Αθήνας, οι Δελφοί και το Σούνιο έχουν περισσότερους επισκέπτες από την Κνωσό και το αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου έρχεται τρίτο στην Ελλάδα σε αριθμό επισκεπτών μετά το Αρχαιολογικό της Αθήνας και το μουσείο των Δελφών.

Όσον αφορά τους τομείς παραγωγής στην πόλη του Ηρακλείου και της Κρήτης, παρουσιάζονται παρακάτω:

3.2.1 Πρωτογενής τομέας

Το ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα καταλαμβάνει το 12% του ΑΕΠ του πρωτογενή της χώρας και το 31% του συνολικού Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστά ιδιαίτερα σημαντικά, γεγονός που δείχνει την σπουδαιότητα του τομέα για την περιφερειακή και εθνική οικονομία. Παρά τη σημαντική συμμετοχή του στα μακροοικονομικά μεγέθη, ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια δομική αδυναμία λόγω του μικρού και πολυτεμαχισμένου γεωργικού κλήρου. Επίσης, το Ηράκλειο υπολείπεται αρκετά του μέσου όρου της χώρας σε αρδευόμενες εκτάσεις.

Η διάρθρωση των καλλιεργειών στην Περιφέρεια αναδεικνύει την εξειδίκευση σε παραδοσιακές καλλιέργειες, όπως η ελαιοκαλλιέργεια και η αμπελουργία. Τα κηπευτικά καλύπτουν μόλις το 3% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης, αλλά στην Κρήτη συγκεντρώνεται περίπου το 50% των θερμοκηπίων της χώρας. Η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παραγωγή νωπών λαχανικών και ανθέων.

Κύριο χαρακτηριστικό της κτηνοτροφίας είναι ο μικρός αριθμός οργανωμένων κτηνοτροφικών μονάδων. Το μεγαλύτερο τμήμα ζωικού κεφαλαίου αποτελείται από αιγοπρόβατα ελεύθερας βοσκής. Σημαντικές είναι οι προϋποθέσεις ανάπτυξης στην παραγωγή σκληρών τυριών, όπου συμμετέχει κατά 25% στην εγχώρια παραγωγή.

Παρά το νησιωτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας, η αλιεία αντιμετωπίζει προβλήματα που εντοπίζονται κυρίως στην έλλειψη υποδομών, διαχείρισης και εμπορίας των αλιευμάτων και εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης του αλιευτικού στόλου και των μεθόδων αλιείας. Τέλος, παρουσιάζει πλεονέκτημα στη μελισσοκομία λόγω κλίματος και υπάρχουσας μελισσοκομικής γλωρίδας.

3.2.2 Δευτερογενής τομέας

Η μεταποίηση συνδέεται κύρια με την επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή (τρόφιμα – ποτά), αλλά και με τους κλάδους των δομικών υλικών και των πλαστικών. Η συμμετοχή της ανέρχεται περίπου στο 5,3% του συνολικού ΑΕΠ για το 1994.

Οι επιχειρήσεις της μεταποίησης είναι σχετικά μικρού μεγέθους με εξαίρεση τις συνεταιριστικές. Η Κρήτη συγκεντρώνει μόνο το 1,8% των καταστημάτων της μεγάλης βιομηχανίας και μόνο 25 μονάδες έχουν κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 3 εκατομμύρια ευρώ.

Η μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενή τομέα εμφανίζει προβλήματα οργάνωσης, ποιότητας, σχεδιασμού και τυποποίησης, καθώς και εκσυγχρονισμού των παραγωγικών υποδομών. Τα προβλήματα συνδέονται επίσης και με την αδυναμία οργάνωσης εμπορικών δικτύων για την προώθηση της τοπικής παραγωγής στις διεθνείς αγορές. Η σύνδεση μεταποίησης και υπηρεσιών, η δικτύωση καθώς και η διασύνδεση με τα ερευνητικά κέντρα βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα. Ανεπαρκής είναι η χωροταξική/πολεοδομική οργάνωση της μεταποίησης, με αποτέλεσμα να προκαλεί περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις και να δέχεται πιέσεις από την οικιστική επέκταση και την ανάπτυξη των άλλων τομέων της τοπικής οικονομίας. Η λειτουργία της ΒΙΠΕ (Βιομηχανική Περιοχή) Ηρακλείου έχει θετικά αποτελέσματα.

3.2.3 Τριτογενής τομέας

Οι διοικητικές, εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες μεταφορών είναι συγκεντρωμένες κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα της Κρήτης και πιο συγκεκριμένα στο Ηράκλειο. Λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της τοπικής οικονομίας και του εξαγωγικού προσανατολισμού έχουν αναπτυχθεί ισχυρότατες εταιρίες μεταφορών και ναυτιλιακές εταιρείες (7,6% του συνολικού κύκλου εργασιών της οικονομικής δραστηριότητας της Περιφέρειας).

Στη δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκαν στην Κρήτη πανεπιστημιακά, πολυτεχνικά και τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς επίσης και σημαντικά ερευνητικά κέντρα (ΙΤΕ, Ι.ΘΑ.ΒΙ.Κ., κ.λπ.). Οι ερευνητικές δραστηριότητες είναι συγκεντρωμένες κυρίως στο Ηράκλειο και σε μικρότερη κλίμακα στα Χανιά και στο Ρέθυμνο.

Η συμμετοχή της Κρήτης στους βασικούς δείκτες ερευνητικής δραστηριότητας είναι αρκετά υψηλότερη από εκείνη των άλλων Περιφερειών της χώρας. Η Περιφέρεια Κρήτης κατέχει τη δεύτερη θέση στην κατάταξη των Περιφερειών με βάση την ποσοστιαία κατανομή των ερευνητικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα με 14% (1993).

Τα ερευνητικά ιδρύματα έχουν αναπτύξει συνεργασίες με βιομηχανίες εκτός Κρήτης, αλλά ο προσανατολισμός στην τοπική οικονομία παραμένει ακόμα σε χαμηλά επίπεδα. Επιπρόσθετα,

έχει επιτευχθεί ικανοποιητικό επίπεδο συνέργειας, μεταξύ του συνόλου των ερευνητικών και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Περιφέρειας. Οι υποδομές που έχουν δημιουργηθεί στα πλαίσια του Τεχνολογικού Πάρκου Ηρακλείου, δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς, αφού η προσέλκυση επιχειρήσεων είναι μικρής κλίμακας. Στον τομέα των υπηρεσιών υγείας έχει αναπτυχθεί σημαντική ερευνητική δραστηριότητα σε διεπιστημονική βάση, με την ανάπτυξη συστημάτων τηλεϊατρικής που μπορεί να έχει σημαντική συμβολή στην αποτελεσματική διαχείριση και αξιοποίηση των υποδομών υγείας.

Ο τουρισμός στην Κρήτη είναι ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος κλάδος. Το ΑΕΠ του τομέα σημειώνει συνεχή αύξηση από 8.844 εκ. δρχ. το 1981 σε 13.863 εκ. δρχ. το 1991 και 15.933 εκ. δρχ. το 1994. Σημειώνεται ότι για το διάστημα 1991 – 94 η αύξηση του ΑΕΠ του τουρισμού για την Κρήτη είναι μεγαλύτερη από εκείνη της χώρας. Αυξημένη είναι και η απασχόληση στον τουρισμό (στα ξενοδοχεία και εστιατόρια της Κρήτης απασχολείται το 8,5% του ενεργού πληθυσμού) με ποσοστό διπλάσιο σχεδόν του αντίστοιχου της χώρας.

Όπως είναι φυσικό η βιώσιμη ανάπτυξη συνδέεται άμεσα και με την οικονομική ανάπτυξη και γι' αυτό το λόγο έχουν πραγματοποιηθεί και σχεδιάζονται έργα οικονομικής φύσεως που θα δώσουν πνοή στον τόπο, θα προσφέρουν νέες θέσεις εργασίας, θα προκαλέσουν οικονομική ανάπτυξη και γενικότερα βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Κάποια από αυτά είναι:

3.2.4 Το εμπορικό κέντρο TalosPlaza

Το υπερσύγχρονο εμπορικό κέντρο έχει συνολική επιφάνεια 9.000 τμ και βρίσκεται πάνω στην παραλιακή λεωφόρο του Ηρακλείου. Αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες επενδύσεις που έχουν γίνει στην πόλη του Ηρακλείου και το κόστος της συγκεκριμένης επένδυσης ανέρχεται στα 15.000.000 ευρώ. Το έργο ξεκίνησε το 2000 και ολοκληρώθηκε το 2007. Το εμπορικό κέντρο διαθέτει πολλά καταστήματα, οκτώ αίθουσες κινηματογράφου, καφετέριες, εστιατόρια, σύγχρονους παιδότοπους και γενικότερα χώρους αναψυχής. Το εμπορικό κέντρο δίδει μια νέα δυναμική στον τομέα του εμπορίου στο Ηράκλειο και στην Κρήτη ευρύτερα.

Από τη λειτουργία του εμπορικού κέντρου έχουν δημιουργηθεί εκατοντάδες θέσεις εργασίας, που ήδη συμπληρώνουν τις 400 και στο μέλλον αναμένεται να αυξηθούν. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί πως τα καταστήματα που λειτουργούν προμηθεύονται τις πρώτες ύλες τους από την τοπική αγορά, που σημαίνει ότι το εμπόριο του Ηρακλείου ενδυναμώνεται περαιτέρω. Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι η πρόσβαση του καταναλωτή σε αυτό μπορεί να γίνει και με τη χρήση μαζικών μέσων μεταφοράς.

3.2.5 Θαλάσσιο Μέτωπο-Ακίνητα Μαρίνας

Επιπρόσθετα, μια σειρά από μεγάλα έργα στοχεύουν να αναβαθμίσουν το παραλιακό μέτωπο και τις γύρω οικιστικές περιοχές και να αναδειχθούν σε χώρους διαβίωσης και αναψυχής για τους κατοίκους της πόλης αλλά και για τους ξένους επισκέπτες, προσφέροντας παράλληλα νέες θέσεις εργασίας και οικονομική ανάπτυξη.

Στα προηγούμενα χρόνια, η κοινωνική και οικονομική ζωή της πόλης εστιαζόταν στην περιοχή του «μεσόγειου» κέντρου, με άξονες την πλατεία Ελευθερίας και τη λεωφόρο Δικαιοσύνης, όπου άλλωστε παραμένουν ακόμη εγκατεστημένες οι περισσότερες δημόσιες αρχές. Έτσι, η ζώνη της παραλιακής παρέμεινε υποβαθμισμένη και αναξιοποίητη, φιλοξενώντας, στην καλύτερη περίπτωση, αποθήκες και παλιά βιομηχανικά κτίρια.

Το ζήτημα της αναβάθμισης του Παραλιακού Μετώπου ήλθε στο προσκήνιο με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτή τη στιγμή, σε διαφορετική φάση εξέλιξης βρίσκονται πέντε μεγάλα έργα τα οποία θα αλλάξουν ουσιαστικά τη μορφή του παραλιακού μετώπου, συνδέοντας τον λιμένα και τη χερσαία ζώνη του με τον πολεοδομικό και κοινωνικό ιστό του Ηρακλείου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρέμβαση που γίνεται με επίκεντρο το λιμάνι, επεκτείνεται προς τα δυτικά μέχρι τη σχεδιαζόμενη μαρίνα στον κόλπο του Δερματά και την παρακείμενη συνοικία Καμίνια, αλλά και προς τα ανατολικά μέχρι το δήμο Ν. Αλικαρνασσού, αναβαθμίζοντας δύο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Ηρακλείου. Συγκεκριμένα, ένα από τα έργα που έχουν δρομολογηθεί είναι η διαμόρφωση, αξιοποίηση και ανάδειξη των ακινήτων και των εγκαταστάσεων της παραλιακής ζώνης του Λιμένα και ειδικότερα:

- στον εκσυγχρονισμό σε υποδομές και εξοπλισμό της υφιστάμενης μαρίνας
- στην ανακαίνιση, προσθήκη και κατασκευή νέων κτιρίων στη ευρύτερη περιοχή της υφιστάμενης μαρίνας
- στην ανάπλαση της περιοχής από το κτίριο του Απεντομωτηρίου έως το Μπεντενάκι
- στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των υφισταμένων Σταθμών Ακτοπλοΐας και Κρουαζιέρας και την κατασκευή νέων κτιρίων επιβατικών σταθμών ακτοπλοΐας
- στην κατασκευή νέου κτιρίου γραφείων διοίκησης του Οργανισμού Λιμένα Ηρακλείου.

Ο προϋπολογισμός του έργου εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 50.000.000 ευρώ.

Σημειώνεται ότι η Σύμβαση Παραχώρησης θα συναφθεί μεταξύ του Οργανισμού Λιμένα ως κυρίου του έργου και της Περιφέρειας Κρήτης ως Αναθέτουσας Αρχής του Διαγωνισμού αφενός, και του Αναδόχου/ Παραχωρησιούχου αφετέρου. Μετά το πέρας της περιόδου παραχώρησης, το έργο καθώς και τα αποτελέσματά του θα περιέλθουν στην κατοχή του Ο.Λ.Η.

3.2.6 Χερσαία Ζώνη Πλατεία 18 Άγγλων-Λιμενικό Περίπτερο

Πρόκειται για το βασικό κομμάτι «αναψυχής» στη δυτική πλευρά του λιμένα και συνδέεται με το προηγούμενο έργο, καθώς περιλαμβάνει την επισκευή, τη συντήρηση και τη διαμόρφωση της ανωδομής της χερσαίας ζώνης, από την πλατεία 18 Άγγλων μέχρι το Λιμενικό Περίπτερο, όπου βρισκόταν το κατεδαφισμένο πλέον Ξενία που είχε κτιστεί με σχέδια του αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη. Το έργο κατασκευάζεται ήδη, με προϋπολογισμό που αγγίζει τα 3 εκατομμύρια ευρώ και χρηματοδότηση από το λιμενικό ταμείο και το υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας.

3.2.7 Παραλιακή / Τμήμα Κτίριο ΟΛΗ – Κόμβος Κατσαμπά

Το συγκεκριμένο κομμάτι της Παραλιακής περιβάλλει το κατεξοχήν «λειτουργικό» τμήμα του λιμένα, το οποίο περιλαμβάνει τους χώρους προσέγγισης των επιβατικών και εμπορικών πλοίων, ενώ δέχεται και την κίνηση από τις εξόδους του λιμανιού προς την πόλη και την ενδοχώρα του νομού Ηρακλείου. Η προώθηση της ανάπλασης αποφασίστηκε επιπλέον επειδή ουσιαστικά ενοποιεί την παρέμβαση στο θαλάσσιο μέτωπο του λιμένα με την ανάπλαση του παραλιακού μετώπου της Νέας Αλικαρνασσού.

Το έργο περιλαμβάνει τη βελτίωση της όψης της Παραλιακής Λεωφόρου και παρεμβάσεις για την κυκλοφοριακή οργάνωσή της με τη δημιουργία δύο κόμβων στο ύψος της Εθνικής Αντιστάσεως και της γέφυρας Κατσαμπά, κεντρικές αρτηρίες που προσφέρουν πρόσβαση στον Βόρειο Οδικό Άξονα. Η χρηματοδότηση του έργου ανέρχεται σε 3 εκατομμύρια ευρώ που θα προκύψουν μέσω του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) Κρήτης και προχωρεί στη δημοπράτηση.

3.2.8 Ανάπλαση Παραλιακού Μετώπου Ν. Αλικαρνασσού

Και αυτό το έργο που βρίσκεται στο στάδιο της δημοπράτησης, χρηματοδοτείται από το ΠΕΠ Κρήτης, με πόρους ύψους περί τα 1,7 εκατομμύρια ευρώ. Προβλέπει, εκτός από τη διάνοιξη του παραλιακού δρόμου, από το ύψος που βρίσκεται το Καρνάγιο μέχρι και την οδό Σταδίου, και τη συνολική ανάπλαση της περιοχής. Στόχος είναι να επιτευχθεί η ανάπλαση της Παραλιακής προς τα ανατολικά, αναβαθμίζοντας παράλληλα την πρόσβαση στην περιοχή της Νέας Αλικαρνασσού, η οποία βρίσκεται σε διαδικασία αναμόρφωσης με τη σχεδιαζόμενη μετακίνηση του αεροδρομίου αλλά και των φυλακών.

3.2.9 Μαρίνα Δερματά

Σύμφωνα με το σχεδιασμό, η ανάπλαση του παραλιακού μετώπου προς τα δυτικά ολοκληρώνεται με τη δημιουργία μαρίνας megayachts των 450 θέσεων που θα συνδυάζεται με τη δημιουργία ήπιων υποδομών υποδοχής. Το έργο περιλαμβάνει τη μελέτη – κατασκευή, τη χρηματοδότηση, τη λειτουργία, τη συντήρηση και την εκμετάλλευση της μαρίνας Ηρακλείου Κρήτης.

3.2.10 Ποδηλατοδρόμος και χώροι περιπάτου και αναψυχής

Την ανάπλαση του Παραλιακού Μετώπου θα συμπληρώσει και θα ολοκληρώσει η παρέμβαση που έχει αναγγείλει ο δήμος στην περιοχή από τον Καράβολα μέχρι το Παγκρήτιο στάδιο, δηλαδή ουσιαστικά στο ιδιαίτερα υποβαθμισμένο, υπόλοιπο τμήμα της παραλιακής ζώνης της πόλης.

Το κόστος του έργου αγγίζει τα 3,5 εκατομμύρια ευρώ και θα καλυφθεί από το πρόγραμμα Urban από το υπουργείο Μεταφορών και από ίδιους πόρους του δήμου Ηρακλείου. Η παρέμβαση θα αναπτυχθεί σε δύο υποέργα που έχουν ήδη δρομολογηθεί. Το πρώτο περιλαμβάνει τη διαμόρφωση χώρων περιπάτου και αναψυχής, την εγκατάσταση σιντριβανιών, ενός υπαίθριου θεάτρου, πάρκου, παιδικής χαράς και χώρου πρασίνου, χώρων στάθμευσης, καθώς και υποδομών για την κάλυψη αναγκών προσβασιμότητας σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το δεύτερο υποέργο προβλέπει την κατασκευή ποδηλατοδρόμου, που θα επενδυθεί με έγχρωμους κυβόλιθους για να ξεχωρίζει από τον πεζόδρομο, ενώ θα υπάρχει επίσης ειδική σήμανση.

3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η βιώσιμη ανάπτυξη συνδέεται άμεσα εκτός από την οικονομία και το περιβάλλον και με την κοινωνία. Στην πόλη του Ηρακλείου υπάρχουν διάφορα έργα και υποδομές που απαιτούνται προκειμένου να επιτευχθεί η βιωσιμότητα και στον κοινωνικό τομέα.

3.3.1 Νοσοκομεία

Σε επίπεδο υγείας το Ηράκλειο διαθέτει δύο δημόσια νοσοκομεία (Βενιζέλειο και ΠΕΠΑΓΝΗ) και μία ιδιωτική κλινική (CretaInterClinicHospital).

Το Γενικό Νοσοκομείο Ηρακλείου Βενιζέλειο- Πανάνειο, οφείλει το όνομά του στον Ελευθέριο Βενιζέλο. Δημιουργήθηκε το 1953 από δωρεά των Κρητών της Αμερικής και λειτούργησε αρχικά για Πνευμονολογικές Παθήσεις. Σήμερα λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) με 500 οργανικές κλίνες. Με τη μακρόχρονη και ποιοτική λειτουργία του αλλά και τον Παγκρήτιο χαρακτήρα του, ως το μεγαλύτερο Νοσοκομείο της Κρήτης, κατέχει ιδιαίτερη θέση στην περιοχή του Ηρακλείου και της Κρήτης γενικότερα. Στόχος είναι η παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών υγείας στους πολίτες μέσα σε ένα φιλικό και ανθρώπινο περιβάλλον.

Το ΠΕΠΑΓΝΗ (Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Ηρακλείου) είναι περίπου 84.000 τ.μ. Ένα μέρος, 65.475 τ.μ. περίπου, έχει παραχωρηθεί η κυριότητά του από το Πανεπιστήμιο Κρήτης στο Ελληνικό Δημόσιο και τα υπόλοιπα έχουν απαλλοτριωθεί από το Υπουργείο Υγείας. Μέχρι σήμερα το Νοσοκομείο βρίσκεται σε συνεχή ανοδική πορεία με την αύξηση των δραστηριοτήτων του σε όλα τα επίπεδα υγείας.

Στο CretaInterClinicHospital λειτουργούν κλινικές, εργαστήρια και ειδικές μονάδες, εφοδιασμένα με το πιο σύγχρονο ιατρικό εξοπλισμό, που σε συνδυασμό με το επιστημονικό προσωπικό, μπορούν να ανταπεξέλθουν σε κάθε ανάγκη στον τομέα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας ιατρικής περίθαλψης. Οι ασθενείς του CretaInterClinicHospital μπορούν να εξυπηρετηθούν στον τομέα της πρωτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης είτε μέσω των εξωτερικών ιατρείων είτε ως νοσηλεύόμενοι, πραγματοποιώντας όλες τις απαραίτητες εξετάσεις που απαιτούνται για την ορθότερη και ταχύτερη διάγνωση και θεραπεία. Ειδικότερα δε στον τομέα της δευτεροβάθμιας ιατρικής περίθαλψης, για πρώτη φορά οι ανάγκες του νησιού μπορούν να καλυφθούν από την Καρδιοχειρουργική κλινική, όπως επίσης για πρώτη φορά σε ιδιωτικό

Νοσοκομείο στην Κρήτη λειτουργούν Αγγειοχειρουργική, Νευροχειρουργική κλινική, τμήμα Ενδοσκοπήσεων και κέντρο Αποκατάστασης Ορθοπεδικών Επεμβάσεων.

3.3.2 Γηροκομεία

Στο Ηράκλειο δεν υπάρχει κρατικό γηροκομείο και οι ανάγκες καλύπτονται από το Γηροκομείο που λειτουργεί στο Θεραπευτήριο Χρόνιων Παθήσεων Λασιθίου, που εδρεύει στον Άγιο Νικόλαο. Η Εκκλησία Κρήτης όμως έχει προχωρήσει σε σημαντικό φιλανθρωπικό έργο και έτσι στο Ηράκλειο λειτουργούν τα εξής γηροκομεία:

- Μονάδα φροντίδας ηλικιωμένων «Απόστολος Τίτος»
- Εκκλησιαστικό Γηροκομείο Αγίων Δέκα
- Εκκλησιαστικό Γηροκομείο Ι.Μ Καλυβιανής
- Πτωχοκομείο Αγίου Ιωάννη

3.3.3 Προγράμματα και υπηρεσίες για ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες

Η διεύθυνση κοινωνικής πρόνοιας στο Ηράκλειο παρέχει μια σειρά από προγράμματα και υπηρεσίες που αφορούν ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες και τα οποία είναι:

A) Οικογένεια-Μητρότητα-Παιδιά και Νέοι

- 1) Επίδομα απροστάτευτων παιδιών
- 2) Χορήγηση χρηματικών παροχών λόγω μητρότητας
- 3) Χορήγηση εφάπαξ βοηθήματος σε άτομα η οικογένειες
- 4) Παροχή νοσοκομειακής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε ανασφάλιστους
- 5) Ιδρυματική προστασία-Μονάδες κοινωνικής φροντίδας παιδιών κρατικού προγράμματος
- 6) Ιδρύματα παιδικής προστασίας εκκλησιαστικής πρωτοβουλίας
- 7) Δημοτικοί παιδικοί σταθμοί
- 8) Κατασκηνώσεις
- 9) Μονάδες φροντίδας βρεφών και νηπίων

B) Προστασία Α.Μ.Ε.Α

I) Προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης

- 1) Τυφλών
- 2) Κωφάλαλων
- 3) Βαριά νοητικών καθυστερημένων

- 4) Πάσχοντες από αναιμία-Αιμορροφιλία-AIDS
- 5) Ατόμων με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω
- 6) Ατόμων που πάσχουν από εγκεφαλική παράλυση
- 7) Τετραπληγικών-Παραπληγικών-Ακρωτηριασμένων
- 8) Επίδομα καυσίμων για άτομα με κινητική αναπηρία
- 9) Επίδομα σε Χανσενικούς

II) Παρεχόμενες Υπηρεσίες

- 1) Κάρτα μειωμένου εισιτηρίου πολιτικού αναπήρου
- 2) Χορήγηση χειροκίνητων αναπηρικών αμαξιδίων σε ανασφάλιστους
- 3) Χορήγηση τεχνητών μελών σε ανασφάλιστους

Γ) Άτομα τρίτης ηλικίας

- 1) Στεγαστική Συνδρομή
- 2) Κέντρα ανοιχτής προστασίας ηλικιωμένων(ΚΑΠΗ)
- 3) Πρόγραμμα «βοήθεια στο σπίτι»
- 4) Εισαγωγή σε θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων
- 5) Εισαγωγή σε μονάδες Φροντίδας Ηλικιωμένων

Δ) Μετανάστες-Πρόσφυγες-Παλιννοστούντες

3.3.4 Φιλανθρωπικό έργο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Ηρακλείου

Η Ιερά Αρχιεπισκοπή Ηρακλείου και η Εκκλησία παρέχουν πλούσιο φιλανθρωπικό έργο. Η Αρχιεπισκοπή Ηρακλείου έχει υπό τη μέριμνά της τέσσερα γηροκομεία, ένα ορφανοτροφείο, κατασκηνώσεις για παιδιά, σχολή βυζαντινής και ευρωπαϊκής μουσικής, κέντρα νεότητας και γενικά διάφορα άλλα ιδρύματα, ενώ στην Ι.Μ Καλυβιανής παιδιά από φτωχές οικογένειες μαθαίνουν διάφορες τέχνες. Τέλος, η Αρχιεπισκοπή διοργανώνει συσσίτια αγάπης, προσφέρει ρούχα και υποδήματα στους άπορους και τέλος βοηθάει οικογένειες με την παροχή χρημάτων και τροφίμων.

3.4 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο συνδέεται ο όρος της βιωσιμότητας με τον πολιτισμό. Ενώ αρχικά η βιωσιμότητα αναφερόταν μόνο στο περιβάλλον, σταδιακά επεκτάθηκε σε όλους τους τομείς και σήμερα σε καμία περίπτωση δεν νοείται βιωσιμότητα ενός τόπου, εάν αυτή δεν αναφέρεται στο τρίπτυχο: περιβάλλον-οικονομία-πολιτισμός. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά, ως τμήμα αναπόσπαστο της πολιτισμικής κληρονομιάς, είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξη, εφόσον ο ρόλος της είναι σημαντικός όχι μόνο στα θέματα της παράδοσης και της αισθητικής αλλά και αυτής ακόμη της οικονομίας. Η επιβίωση λοιπόν της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου ή και της πόλης που τη φιλοξενεί και της οποίας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα. Σ' αυτή την κατεύθυνση μπορούν να συνεισφέρουν γόνιμα, δημιουργικά, ισόρροπα και αρμονικά όχι μόνο η αρχιτεκτονική κληρονομιά, αλλά και τα ήθη, τα έθιμα, τα μουσεία, τα μνημεία, οι παραδόσεις, τα παραδοσιακά επαγγέλματα κ.ά. Η πόλη του Ηρακλείου είναι εντυπωσιακά γεμάτη από τέτοια χαρακτηριστικά:

3.4.1 Ενετικά Τείχη-Ενετικό λιμάνι

Το Ηράκλειο αποτελείται από την παλιά πόλη, κλεισμένη, αλλά όχι διατηρημένη μέσα στα επιβλητικά ενετικά τείχη, και τη σύγχρονη, που έχει απλωθεί έξω απ' αυτά. Η περίβολος των τειχών είχε μήκος 3 χιλιόμετρα και πλάτος που έφτανε σε ορισμένα σημεία τα 50 μέτρα. Τα τείχη είχαν σχήμα τριγωνικό με βάση τη θάλασσα και ενισχύονταν με επτά προμαχώνες, ενώ διέθεταν και τέσσερις πόρτες.

Στο ενετικό λιμάνι αράζουν σήμερα κότερα και ψαροκάικα. Η είσοδός του προστατεύεται από τον Κούλε, ένα εντυπωσιακό δίπατο φρούριο, αντιπροσωπευτικό δείγμα βενετσιάνικης αρχιτεκτονικής. Ο Κούλες χτίστηκε από τους Ενετούς το 1303. Καταστράφηκε από τους σεισμούς και ξαναχτίστηκε στα 1523-1540. Το λιμάνι ήταν εμπορικό κέντρο αλλά και ναύσταθμος των πολεμικών πλοίων των Ενετών. Φωτιζόταν από φωταγωγούς και χωριζόταν με χοντρούς τοίχους σε είκοσι έξι διαμερίσματα, που χρησιμοποιούνταν ως καταλύματα της φρουράς και του φρουράρχου, αποθήκες τροφίμων και πολεμοφοδίων. Υπήρχαν ακόμη εκκλησία, φυλακή, φούρνος, μύλος αλλά και φάρος.

3.4.2 Ιστορικό Μουσείο Κρήτης

Ιδρύθηκε το 1953 από την Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών και στεγάζεται σε διώροφο νεοκλασικό κτίριο, το οποίο κατασκευάστηκε το 1903 στη θέση παλαιότερου μεγάρου της οικογένειας Καλοκαιρινού. Το Μουσείο παρουσιάζει μια συνολική εικόνα της ιστορίας της Κρήτης από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες έως τη σύγχρονη εποχή. Ο επισκέπτης αρχίζει την περιήγησή του από την Αίθουσα Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού, στην οποία παρουσιάζεται μια επισκόπηση της κρητικής ιστορίας με αντιπροσωπευτικά εκθέματα απ' όλες τις συλλογές και τις χρονολογικές περιόδους. Στη συνέχεια ακολουθούν οι Συλλογές Κεραμικών και Γλυπτών, η Νομισματική Συλλογή και η Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Συλλογή. Η νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Κρήτης διαιρείται σε τέσσερις χρονολογικές φάσεις: Οθωμανική κυριαρχία, επαναστατικός αναβρασμός του 19^{ου} αιώνα, Μεσοπόλεμος και Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Ακολουθούν οι Αίθουσες Νίκου Καζαντζάκη με το γραφείο και τη βιβλιοθήκη του συγγραφέα από το σπίτι του στην Antibes της Γαλλίας και η Εθνογραφική Συλλογή.

3.4.3 Δημαρχείο-Λόντζια

Πρόκειται για ένα κομψό και μεγαλόπρεπο κτίριο που χτίστηκε ανάμεσα στο 1626 και στο 1628 από τον Μοροζίνι και χρησίμευε ως λέσχη των ευγενών. Η ενετική αυτή Λόντζια αποτελεί την τέταρτη κατά σειρά που οικοδόμησαν οι Λατίνοι και είναι το πλέον εντυπωσιακό κτίσμα της Ενετοκρατίας σε ολόκληρο το νησί. Οι όψεις του κτιρίου σήμερα κοσμούνται με επτά ημικυκλικά τόξα στη μακριά πλευρά και δύο στη στενή, μεταξύ των οποίων υψώνονται δωρικοί κίονες στο ισόγειο και ιωνικοί στον όροφο.

3.4.4 Πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου

Επί Ενετών, η πλατεία αυτή ήταν η καρδιά της πόλης, αλλά και σήμερα εξακολουθεί να είναι. Η πλατεία φτιάχτηκε με πρότυπο την πλατεία Αγίου Μάρκου της Βενετίας. Στο κέντρο της βρίσκεται η περίφημη κρήνη Μοροζίνι, τα «Λιοντάρια», όπως την αποκαλούν οι Ηρακλειώτες. Χτίστηκε το 1628 από τον αρμοστή του νησιού, τον Φραγκίσκο Μοροζίνι. Επειδή το Ηράκλειο είχε πρόβλημα υδροδότησης, οι Ενετοί αρμοστές φρόντιζαν να συνδέουν το όνομά τους με τη δημιουργία υδραγωγείων και κρηνών. Έτσι ο Μοροζίνι κατασκεύασε υδραγωγείο, όπου με αγωγό μετέφερε τα νερά του βουνού Γιούχτα στην πόλη. Η κρήνη είναι στολισμένη με οικόσημα και θαυμάσιες παραστάσεις από την ελληνική μυθολογία, όπως τρίτωνες, νύμφες, δελφίνια κ.ά., και τέσσερα λιοντάρια που την πλαισιώνουν.

3.4.5 Πλατεία Κορνάρου

Στην πλατεία Κορνάρου, με το μπρούτζινο άγαλμα του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας, σώζεται η πρώτη ενετική κρήνη Μπέμπο, που χτίστηκε στα 1588, έργο του Βενετού αρχιτέκτονα Zuanne Bembo, διακοσμημένη με ένα εντοιχισμένο ακέφαλο άγαλμα Ρωμαϊκής εποχής από την Ιεράπετρα, οικόσημα του ιδρυτή της, του σύγχρονου δούκα και παραστάσεις.

3.4.6 Βικελαία Βιβλιοθήκη

Ιδρύθηκε με τη δωρεά του Δημήτριου Βικέλα, ο οποίος κληροδότησε στην πόλη του Ηρακλείου την πλουσιότετη βιβλιοθήκη το 1908. Στη συνέχεια προστέθηκαν κι άλλες δωρεές, με αποτέλεσμα τα βιβλία της Βικελαίας να ανέρχονται σε 150.000 περίπου τόμους. Τα τμήματα της Βικελαίας είναι τα εξής: Δανειστικό και παιδικό τμήμα, Τμήμα Κατολογογράφησης των βιβλίων σε υπολογιστές, Οπτικοακουστικό τμήμα με πλούσιο υλικό σε cd και dvd, Τμήμα Αρχείων με πλούσιο αρχειακό υλικό από τον 12^ο αιώνα μέχρι σήμερα, και Τμήμα εφημερίδων και περιοδικών. Επίσης, διαθέτει την αίθουσα «Δομήνικου Θεοτοκόπουλου» για εκδηλώσεις της Βιβλιοθήκης και του Δήμου μαζί με τη Βιβλιοθήκη και το διπλωματικό αρχείο του Γιώργου Σεφέρη.

3.4.7 Μονή Αγίας Αικατερίνης

Η Μονή ανήκε στη Μονή Σινά. Οικοδομήθηκε το 1555 και είναι δίκλητη. Στο ναό λειτουργούσε η μεγάλη Σιναΐτική Σχολή, που κατά τον 16^ο και 17^ο αιώνα διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην πνευματική ζωή του νησιού. Μεταξύ των προσωπικοτήτων που φοίτησαν εκεί υπήρξαν ο Β. Κορνάρος, ο Δ. Θεοτοκόπουλος, ο Μ. Δαμασκηνός, ο Κ. Λούκαρις και ο Μελέτιος Πηγάς. Στο βόρειο τμήμα της βρίσκεται το παρεκκλήσι Άγιοι Δέκα. Σήμερα στεγάζεται εκεί το Εκκλησιαστικό Μουσείο, που περιλαμβάνει έργα χριστιανικής τέχνης από ολόκληρη την Κρήτη, τοιχογραφίες, εκκλησιαστικά σκεύη και ανάμεσά τους έξι εικόνες του 16^{ου} αιώνα, του περίφημου αγιογράφου Μιχαήλ Δαμασκηνού αλλά και την εξαιρετική εικόνα «Η προσκύνηση των μάγων», αντιπροσωπευτικό δείγμα της κρητικής αγιογραφίας.

3.4.8 Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

Το μουσείο είναι μοναδικό στο είδος του γιατί περιέχει εκθέματα αποκλειστικά από την Κρήτη, που καλύπτουν την πορεία του κρητικού πολιτισμού από τη Νεολιθική εποχή ως το τέλος της Ελληνορωμαϊκής. Η οργάνωση και η διάταξη των εκθεμάτων κατά απόλυτη χρονολογική σειρά,

είναι τέτοια ώστε να μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την εξέλιξη αυτού του μεγάλου πολιτισμού, χωρίς να χρειάζεται ειδικές γνώσεις αρχαιολογίας και ιστορίας. Στο ισόγειο εκτίθενται ευρήματα των ανακτόρων Κνωσού, Φαιστού, Μαλίων, της προανακτορικής, παλαιοανακτορικής και νεοανακτορικής εποχής, των Ελληνικών και γεωμετρικών χρόνων, ενώ υπάρχει και αίθουσα σαρκοφάγων. Στους επάνω ορόφους βρίσκονται οι τοιχογραφίες, η συλλογή Γιαμαλάκη, γλυπτά και μεταλλοτεχνήματα των Ελληνικών και Ελληνορωμαϊκών χρόνων. Εξαιρετικής τέχνης είναι τα κοσμήματα, οι τοιχογραφίες και τα σπάνιας ομορφιάς αγγεία από τα μινωικά ανάκτορα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει το ειδώλιο από φαγεντιανή της «θεάς με τα φίδια», σύμβολο της γονιμότητας.

3.4.9 Τα ήθη και τα έθιμα του Ηρακλείου

Τα ήθη και τα έθιμα του Ηρακλείου είναι αρκετά. Παρακάτω παρατίθενται κάποια από αυτά που πραγματοποιούνται, για παράδειγμα κατά την περίοδο των Χριστουγέννων, και τα οποία εμπεριέχουν και παραδοσιακά φαγητά και γλυκίσματα.

Παλιότερα ήταν έθιμο να μεγαλώνει κάθε οικογένεια στο χωριό ένα γουρούνι, το «χοίρο», ο οποίος σφάζονταν την παραμονή των Χριστουγέννων, κι ήταν το κύριο Χριστουγεννιάτικο έδεσμα. Το χοίρο τον έσφαζαν την ημέρα των Αγίων Δέκα και έφτιαχναν λουκάνικα, απάκια, πηχτή ή τσιλαδιά, σύγλινα (το κρέας του γουρουνιού κομμένο σε μικρά κομμάτια, που το έψηναν και το έβαζαν σε μεγάλα δοχεία και το κάλυπταν με το λιωμένο λίπος του ζώου), ομαθιές, τα έντερα του χοίρου γεμισμένα με ρύζι, σταφίδες και κομματάκια συκώτι, τσιγαρίδες, κομμάτια μαγειρεμένου λίπους με μπαχαρικά που το έτρωγαν με ζυμωτό ψωμί για κολατσιό, όταν μάζευαν τις ελιές. Όμως, και σήμερα πολλοί στα χωριά ανατρέφουν γουρούνια τα οποία τα σφάζουν παραμονές των Χριστουγέννων.

Γλυκίσματα

Τα παραδοσιακά γλυκά των εορτών είναι τα Χριστόψωμα, τα μελομακάρονα, οι κουραμπιέδες, τα σαρίκια, οι λουκουμάδες, οι γλυκοκουλούρες, η Βασιλόπιτα. Το Χριστόψωμο, το φτιάχνουν οι γυναίκες με ιδιαίτερη φροντίδα και υπομονή. Το ζύμωμα αποτελεί ιεροτελεστία. Χρησιμοποιούν ψιλοκοσκινισμένο αλεύρι, ροδόνερο, μέλι, σουσάμι, κανέλα και γαρίφαλα. Πλάθουν το ζυμάρι και παίρνουν τη μισή ζύμη και φτιάχνουν μια κουλούρα. Με την υπόλοιπη φτιάχνουν σταυρό με λουρίδες από τη ζύμη. Στο κέντρο βάζουν ένα άσπαστο καρύδι. Στην υπόλοιπη επιφάνεια σχεδιάζουν σχήματα με το μαχαίρι ή με το πιρούνι, όπως λουλούδια, φύλλα,

καρπούς, πουλάκια. Για το χριστουγεννιάτικο τραπέζι, το Χριστόψωμο είναι ευλογημένο ψωμί. Το κόβουν ανήμερα τα Χριστούγεννα, δίνοντας πολλές ευχές. Παλαιότερα στην Κρήτη τα ζώα είχαν μερίδα και στο Χριστόψωμο. Οι Κρητικοί το Χριστόψωμο, το ανακάτευαν με τα πίτουρα και το έδιναν στα ζώα να το φάνε, για να ευλογηθούν κι αυτά. Τα μελομακάρονα βουτιούνται σε μέλι και πασπαλίζονται με κοπανισμένο καρύδι, σησάμι και κανέλα. Οι κουραμπιέδες έχουν αγνό βούτυρο, ρακί, αμύγδαλα, ζάχαρη άχνη. Η ζάχαρη συμβολίζει τα χιονισμένα βουνά της εποχής. Τα σαρίκια είναι από φύλλο ζύμης, τηγανίζονται σε καυτό λάδι και πασπαλίζονται με κανέλα και σουσάμι. Τα ξεροτήγανα είναι περίπου ίδια με τα σαρίκια, αλλά τυλίγονται στα δάκτυλα.

Το ποδαρικό

Πρόκειται για ένα έθιμο που διατηρείται χρόνια. Ο πρώτος άνθρωπος που θα πατήσει με το πόδι του [ποδαρικό] στο σπίτι μετά την είσοδο του νέου χρόνου, πρέπει να είναι τυχερός για να φέρει τύχη στο σπίτι και να πατήσει πρώτα με το δεξί του πόδι για να πάνε όλα δεξιά, δηλαδή καλά.

Η «καλή χέρα»

Την πρωτοχρονιά οι παππούδες και οι στενοί συγγενείς δίνουν στα παιδιά την «καλή χέρα», δηλαδή, κάποιο χρηματικό ποσό, έθιμο που διατηρείται μέχρι και σήμερα.

Η μπουγάτσα

Στο Ηράκλειο υπάρχει το έθιμο της μπουγάτσας, όπου οι κάτοικοι καταναλώνουν ανήμερα της Πρωτοχρονιάς μεγάλες ποσότητες μπουγάτσας, θέλοντας να είναι γλυκιά η πρώτη τους γεύση. Μάλιστα, σε όλους τους δρόμους του Ηρακλείου την παραμονή της Πρωτοχρονιάς έχουν στηθεί υπαίθριοι πάγκοι για τη διανομή μπουγάτσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ο συνδυασμός ηπειρωτικής και νησιωτικής γης, όπως και η καλή τουριστική οργάνωση μαζί με τη φυσική ομορφιά και τη ζωντανή παράδοση αποτελούν ορισμένα από τα βασικότερα πλεονεκτήματα της Κρήτης.

Η Κρήτη είναι ένα νησί γεμάτο αντιθέσεις, με αναρίθμητα θέρετρα και γραφικές πόλεις, αρχαία μνημεία, μουσεία, σπήλαια, ερείπια κάστρων, ακρογιαλιές και τοπία. Σημαντικά αξιοθέατα θεωρούνται το Δικταίο άντρο στο Λασιθί, το φαράγγι της Σαμαριάς μήκους 18χλμ, η Αρχαία πόλη της Κνωσού λίγο έξω από το Ηράκλειο, η Αρχαία Φαιστός, το Φοινικόδασος στο Βάι στο νομό Λασιθίου, το μοναστήρι του Αρκαδίου στο νομό Ρεθύμνης, οι σπηλιές στα Μάταλα (Μάτια Αλός) Ηρακλείου, το Αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου κ.ά.

Η οικονομία της Κρήτης στηρίζεται κυρίως στον τουρισμό, στο εμπόριο, στην κτηνοτροφία και στη γεωργία. Το νησί του Ξένιου Δία σήμερα είναι η πρώτη δύναμη της Ελλάδος στον τουρισμό, με αναρίθμητες μικρές και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. Τα κύρια γεωργικά προϊόντα της Κρήτης είναι το λάδι, οι ελιές, τα πορτοκάλια, τα σιτηρά, οι σταφίδες, οι πατάτες, τα μήλα κ.α., όπως και τα πρώιμα κηπευτικά (αγγούρια, πιπεριές κ.τ.λ.) και οι μπανάνες. Η Κρήτη με το γόνιμο έδαφος και το θαυμάσιο κλίμα, παράγει σχεδόν τη μισή ποσότητα λαδιού της χώρας, το σύνολο σχεδόν της σουλτανίνας και μεγάλες ποσότητες κρασιού, φρούτων και κηπευτικών. Η Κρήτη φημίζεται στο εξωτερικό για ορισμένα είδη τυριών και πρώιμων κηπευτικών. Αναπτυγμένη είναι επίσης και η οικοτεχνία. Λειτουργούν εργαστήρια ραπτικής, υφαντικής, πλεκτικής, ταπητουργίας και δαντελοποιίας (<http://www.krassanakis.gr/crete.htm>).

Όπως είναι γνωστό, έως και σήμερα, η Κρήτη είναι ένας πολύ δημοφιλής τουριστικός προορισμός που έχει καθιερωθεί ως προορισμός του ήλιου και της θάλασσας, ενώ διαθέτει και άλλους πόρους, ικανούς να στηρίξουν την ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού που τόσο έχει ανάγκη προκειμένου:

1. να επεκτείνει την τουριστική περίοδο,
2. να διαφοροποιήσει το υφιστάμενο μοντέλο του μαζικού τουρισμού,
3. να αναβαθμίσει την ποιότητα του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος,
4. να εμπλουτίσει την τουριστική προσφορά,
5. να προσελκύσει υψηλότερου επιπέδου επισκέπτες.

4.1.1 Τα Ισχυρά Σημεία του Κρητικού Τουρισμού

Επιγραμματικά, τα ισχυρά σημεία του κρητικού τουρισμού θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

- Είναι ο μεγαλύτερος και σημαντικότερος τουριστικός προορισμός της Ελλάδος.
- Είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και πληθυσμό νησί της Ελλάδος και διαθέτει τη μεγαλύτερη νησιωτική ακτογραμμή.
- Διαθέτει κάποιους από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους με σημαντικά μεγάλο αριθμό επισκεπτών σε αυτούς.
- Σημαντικά μνημεία της φύσης.
- Αφθονία και ποικιλομορφία φυσικών πόρων.
- Ευρύτατη παραγωγή προϊόντων πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.
- Εξαιρετικά εύκρατο και ευνοϊκό για την ανάπτυξη του τουρισμού κλίμα.
- Ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική παράδοση και συμβολή στην παγκόσμια ιστορία και στον πολιτισμό.
- Δύο από τα μεγαλύτερα διεθνή αεροδρόμια και λιμάνια της χώρας (Ηρακλείου, Χανίων), και πυκνό οδικό δίκτυο στο οποίο περιλαμβάνεται και ο Βόρειος Οδικός Άξονας που είναι μέρος του ευρωπαϊκού Οδικού Δικτύου.
- Ικανοποίηση των τουριστών από τις διακοπές τους στην Κρήτη.
- Υψηλές επαναληπτικές επιλογές των προορισμών του νησιού, οι οποίες υποδηλώνουν υψηλή πίστη (customerloyalty) των τουριστών στους προορισμούς αυτούς, με 41% να έχουν ξανά επισκεφθεί το νησί στο παρελθόν, 3,5 φορές κατά μέσο όρο, και με 21 % να την έχουν επισκεφθεί πάλι, τον προηγούμενο χρόνο.
- Υψηλό ποσοστό εκπλήρωσης των προσδοκιών των τουριστών (86%), υψηλή πρόθεση για επαναληπτική επίσκεψη στο μέλλον (83%), πρόθεση επίσκεψης τον αμέσως επόμενο χρόνο (22%) και σύσταση των ίδιων διακοπών σε φίλους και γνωστούς (76%).
- Αναλογικά υψηλό ποσοστό θεωρεί την Κρήτη το καλύτερο μέρος που έκανε διακοπές (23%) , σε σύγκριση με άλλους προορισμούς της Ελλάδος (11%).
- Τους χαμηλότερους δείκτες τουριστικού κορεσμού, απλούς και σύνθετους, με μεγάλη διαφορά, μέχρι και 1/7 για κάποιους δείκτες, από όλους τους

κύριους νησιωτικούς προορισμούς, όπως της Ρόδου, της Κω και της Κέρκυρας.

- Αντίστοιχα χαμηλούς δείκτες κορεσμού σε σύγκριση και με τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς της Ν. Ευρώπης, όπως οι Βαλεαρίδες Νήσοι της Ισπανίας.
- Υψηλή κινητικότητα των τουριστών, με το 55% να διανύει κατά μέσο όρο 500χλμ, κατά την παραμονή του στο νησί, και με το σύνολο των τουριστών να έχει μετακινηθεί, κατά 1 ½ με 2 ώρες, κατά μέσο όρο, για να φθάσει σε κάποιο αξιοθέατο.
- Μίγμα εθνικοτήτων τουριστών εξισορροπημένο ως προς το μίγμα εθνικοτήτων που επισκέπτονται την Ελλάδα.
- Δείκτη ποιότητας ξενοδοχειακής υποδομής εξισορροπημένο ως προς τι μίγμα της Ελλάδος και σημαντικά υψηλότερο στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου, όπου βρίσκεται και η μεγαλύτερη συγκέντρωση πολυτελών ξενοδοχείων της χώρας.

Στη Κρήτη ο τουρισμός είναι μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα που κατέχει την κυρίαρχη θέση στον τριτογενή τομέα. Η Κρήτη, από τότε που εμφανίστηκε στην τουριστική αγορά, αποδείχθηκε μια αξιόλογη περιοχή υποδοχής του τουριστικού ρεύματος και γρήγορα καθιερώθηκε ως παραδοσιακός προορισμός οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Η Κρήτη είναι σε θέση να αναπτύξει ποιοτικό τουρισμό και ν' ανταποκριθεί στην αναπτυσσόμενη ζήτηση για πολιτικά τουριστικά προϊόντα συνδυάζοντας τις πολιτιστικές της ευαισθησίες και τον οικονομικό δυναμισμό του τουρισμού. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορούν ν' αναπτυχθούν νέες μορφές τουρισμού, όπως ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο μοναστηριακός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο αγροτικός τουρισμός, ο πολιτισμικός τουρισμός, ο εσωτερικός τουρισμός κ.α.

Η Κρήτη, ως τουριστικός προορισμός, έχει μεγάλες δυνατότητες να προσελκύσει, όχι μόνο ξένους τουρίστες, αλλά κυρίως να τονώσει τον εσωτερικό τουρισμό και με εναλλακτικές μορφές τουρισμού που είναι ανάγκη να προωθηθούν, παρατείνοντας έτσι την τουριστική περίοδο.

Χωρίς αμφιβολία η ανάπτυξη του τουρισμού έχει σημαντικές θετικές και αρνητικές επιπτώσεις. Η σημασία του τουρισμού και ιδιαίτερα η οικονομική σημασία του είναι εμφανής από την πραγματοποίηση μεγάλων έργων τουριστικής υποδομής από το κράτος, τη δημιουργία υπουργείων τουρισμού, από τον πολλαπλασιασμό των

τουριστικών επιχειρήσεων κ.λπ. Η ανάπτυξη του τουρισμού συνέβαλε στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, στην τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας της περιφέρειας, στην πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων σε έργα τουριστικής υποδομής, στην αντιμετώπιση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών, στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος.

Ειδικότερα ο τουρισμός επηρεάζει σημαντικά:

- **Την κατανάλωση:** δημιουργείται ζήτηση για τουριστικά προϊόντα που αποτελεί μέρος της συνολικής κατανάλωσης στη χώρα.
- **Την παραγωγή:** Η προσφορά τουριστικών προϊόντων προϋποθέτει αυτά να έχουν παραχθεί τη χώρα που τα προσφέρει.
- **Την απασχόληση:** Η παραγωγή τουριστικών προϊόντων ενισχύει άμεσα την απασχόληση. Η τόνωση της κατανάλωσης ενισχύει και αυτή με τη σειρά της την παραγωγή προϊόντων άρα και την απασχόληση.

4.1.2 Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης

Η Κρήτη διαθέτει σήμερα 1.549 ξενοδοχεία συνολικής δυναμικότητας 161.578 κλινών που αντιπροσωπεύουν το 21,2% της συνολικής δυναμικότητας της Ελλάδας, ενώ την τελευταία 5ετία οι μονάδες 5 αστέρων υπερδιπλασιάστηκαν σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε η Ένωση Ξενοδόχων και οι τουριστικοί πράκτορες.

Με βάση τα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας, το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης αυξήθηκε το 2010 σε σχέση με το 2005 κατά 2,9% (ως προς τις μονάδες) και κατά 12,6% (ως προς τις κλίνες). Η αύξηση που σημειώθηκε οφείλεται κυρίως στην προσθήκη μονάδων υψηλής κατηγορίας (τα ξενοδοχεία 5 αστέρων υπερδιπλασιάστηκαν από το 2005).

Πίνακας 1: Ξενοδοχειακό δυναμικό Κρήτης

ΚΡΗΤΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2010							
NOMOS		5*****	4****	3***	2**	1**	Γενικό άθροισμα
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	Μονάδες	26	103	100	176	96	501
	Δωμάτια	7.150	12.695	5.239	6.355	3.148	34.587

	Κλίνες	14.374	24.473	9.944	11.830	5.732	66.353
ΡΕΘΥΜΝΟ	Μονάδες	10	47	92	139	26	314
	Δωμάτια	2.157	4.584	4.114	4.824	545	16.224
	Κλίνες	4.286	8.844	7.742	8.811	1.020	30.703
ΧΑΝΙΑ	Μονάδες	16	48	110	297	55	526
	Δωμάτια	1.936	3.736	4.601	10.661	1.309	22.243
	Κλίνες	3.875	7.322	8.568	18.622	2.408	40.795
ΛΑΣΙΘΙ	Μονάδες	24	34	33	84	33	208
	Δωμάτια	4.383	3.194	1.586	2.706	484	12.353
	Κλίνες	8.730	6.127	3.024	4.939	907	23.727
ΣΥΝΟΛΟ	Μονάδες	76	232	335	696	210	1549
	Δωμάτια	15.626	24.209	15.540	24.546	5.486	85.407
	Κλίνες	31.265	46.766	29.278	44.202	10.067	161.578

Πηγή: Εφημερίδα «Πατρίδα», 2011

4.1.2.1 Πτώση Τιμών Και Απασχόλησης

Η μέση ετήσια πληρότητα στα ξενοδοχεία της Κρήτης ήταν 78,5% το 2005 και 61,4% το 2009. Δηλαδή στην πενταετία 2005-2009 η μέση ετήσια πληρότητα μειώθηκε κατά 22% περίπου. Η μέση τιμή δωματίου στην Κρήτη μειώθηκε κατά 3% τον Μάιο του 2010 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2009, και 2,2% τον Αύγουστο του 2010 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα

του 2009. Μεγαλύτερη μείωση των τιμών καταγράφεται στα ξενοδοχεία 2 και 3 αστέρων. Η μέση τιμή δωματίου έχει διαμορφωθεί στα 50,00 ευρώ την ημέρα. Το μέσο έσοδο ανά δωμάτιο στην Κρήτη είναι 14.270 ευρώ, χαμηλότερο κατά 9% του μέσου όρου της χώρας. Κυμαίνεται από 3.000 ευρώ έως 28.000 ευρώ περίπου ανάλογα με την κατηγορία του ξενοδοχείου. Η απασχόληση στα ξενοδοχεία της Κρήτης μειώθηκε κατά 5,8% τον Μάιο του 2010 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2009, και 6,7% τον Αύγουστο του 2010 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2009 (Εφημερίδα Πατρίδα,2011).

4.1.2.2 Μείωση Εσόδων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ICAP για τις μεγαλύτερες τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Κρήτη, ο κύκλος εργασιών αυτών το 2009 μειώθηκε κατά 21% σε σχέση με το 2008. Το περιθώριο μικτού κέρδους μεταξύ των ετών 2005 και 2009 μειώθηκε κατά 28% για τα ξενοδοχεία 5 αστέρων, 30,9% για τα ξενοδοχεία 4 αστέρων και 19,3% για τα ξενοδοχεία 3 αστέρων.

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι τουριστικές επιχειρήσεις του νομού Ηρακλείου συμβαδίζουν αλλά και συμβάλλουν στην αειφόρο βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και στην προώθηση δράσεων φιλικών προς τη βιωσιμότητα της πόλης και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων προήλθε από τη συμμετοχή στην έρευνα αποκλειστικά και μόνο τουριστικών επιχειρήσεων και συγκεκριμένα ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών επαύλεων που ανήκουν στο νομό Ηρακλείου. Με αυτό τον τρόπο ήταν δυνατή η εκτίμηση για το αν το Ηράκλειο είναι βιώσιμη πόλη αλλά και για το πώς ο βιώσιμος τουρισμός επιδρά σ' αυτό.

Έγινε δειγματοληψία σε πληθυσμό 521 ξενοδοχειακών μονάδων και 60 τουριστικών επαύλεων (ΕΟΤ 2011). Από τα 80 ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στις τουριστικές αυτές επιχειρήσεις, πλήρως συμπληρωμένα επεστράφησαν τα 73. Η επιλογή έγινε με τυχαίο δείγμα. Η συλλογή των εμπειρικών δεδομένων της έρευνας διήρκεσε χρονικά από τις 25 Ιουλίου 2011 μέχρι και τις 18 Αυγούστου 2011.

5.2 ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

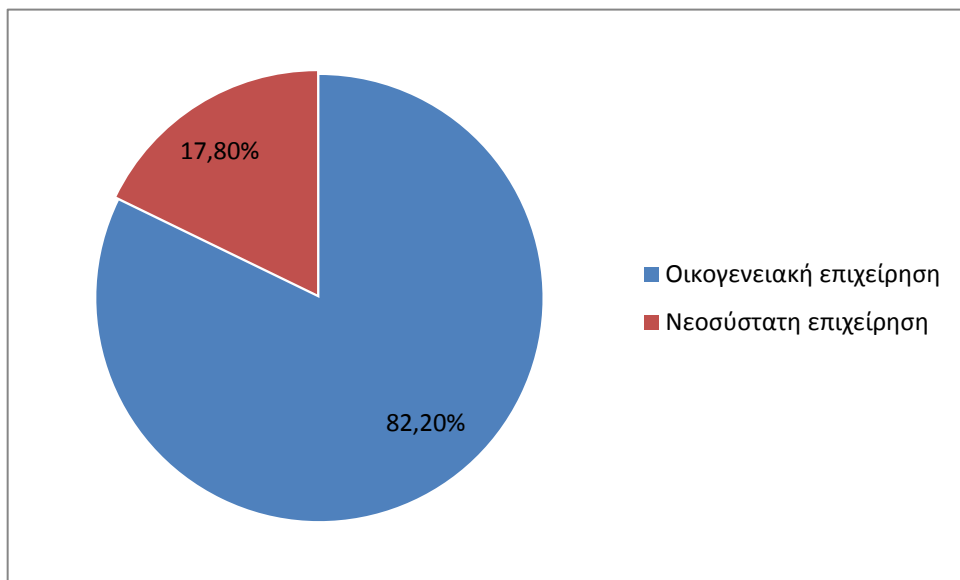
Για τη διεξαγωγή της έρευνας, επιλέχθηκε η μέθοδος της πρωτογενούς δειγματοληπτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τρία μέρη και περιλαμβάνει συνολικά 24 ερωτήσεις. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τις γενικές πληροφορίες, το δεύτερο μέρος περιέχει ερωτήσεις σχετικά με τη βιωσιμότητα και το τρίτος μέρος έχει ερωτήσεις σχετικά με την ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα. Η διατύπωση των ερωτήσεων ήταν όσο το δυνατόν σαφέστερη, ώστε να μην δημιουργηθούν ασάφειες, οι οποίες θα μείωναν την ακρίβεια των αντίστοιχων απαντήσεων. Μάλιστα για να αποφευχθούν τέτοιου είδους δυσκολίες δόθηκαν πολλές φορές οδηγίες για τον τρόπο συμπλήρωσής του ερωτηματολογίου, καθώς και διευκρινίσεις για κάποιους όρους που δυσκόλεψαν στην πλήρη κατανόηση κάποιων ερωτήσεων.

Σημειώνεται ότι για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας το ερωτηματολόγιο αποτέλεσε το βασικό μέσο για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας. Μετά την ολοκλήρωση της συλλογής δεδομένων, έγινε η κωδικοποίηση όλων των απαντήσεων προκειμένου να ακολουθήσει η επεξεργασία των δεδομένων με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η στατιστική επεξεργασία έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS, ενώ η γραφική απεικόνιση των αποτελεσμάτων έγινε στο MicrosoftExcel.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

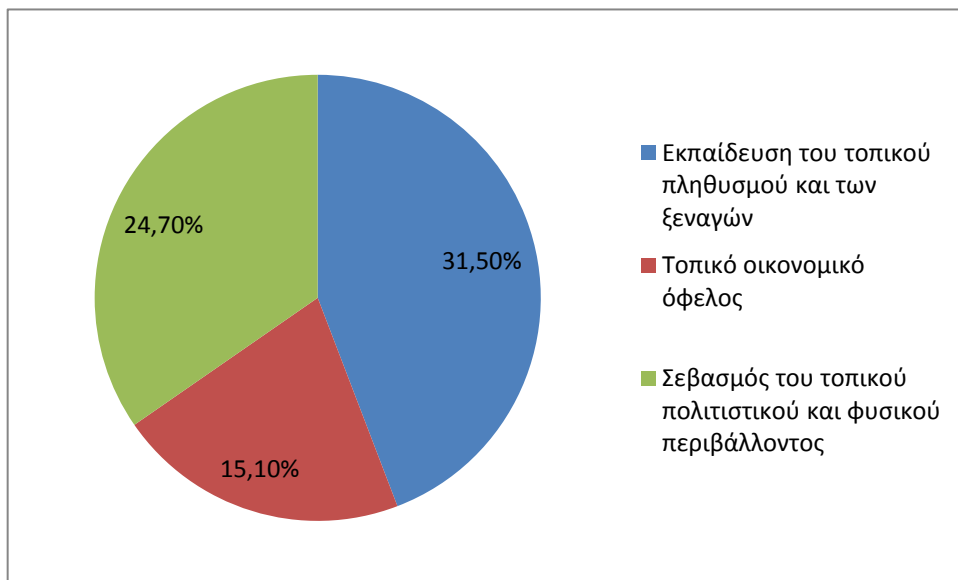
6.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ)

Οι υπάλληλοι που απασχολούσαν οι τουριστικές επιχειρήσεις του δείγματος κυμαίνονται μεταξύ 1 και 110 και ο μέσος όρος αυτών ήταν 20. Η παλαιότερη τουριστική επιχείρηση ιδρύθηκε το 1937, ενώ η πιο πρόσφατη το 2010 και ο μέσος όρος του έτους ίδρυσης των επιχειρήσεων του δείγματος ήταν το 1990.

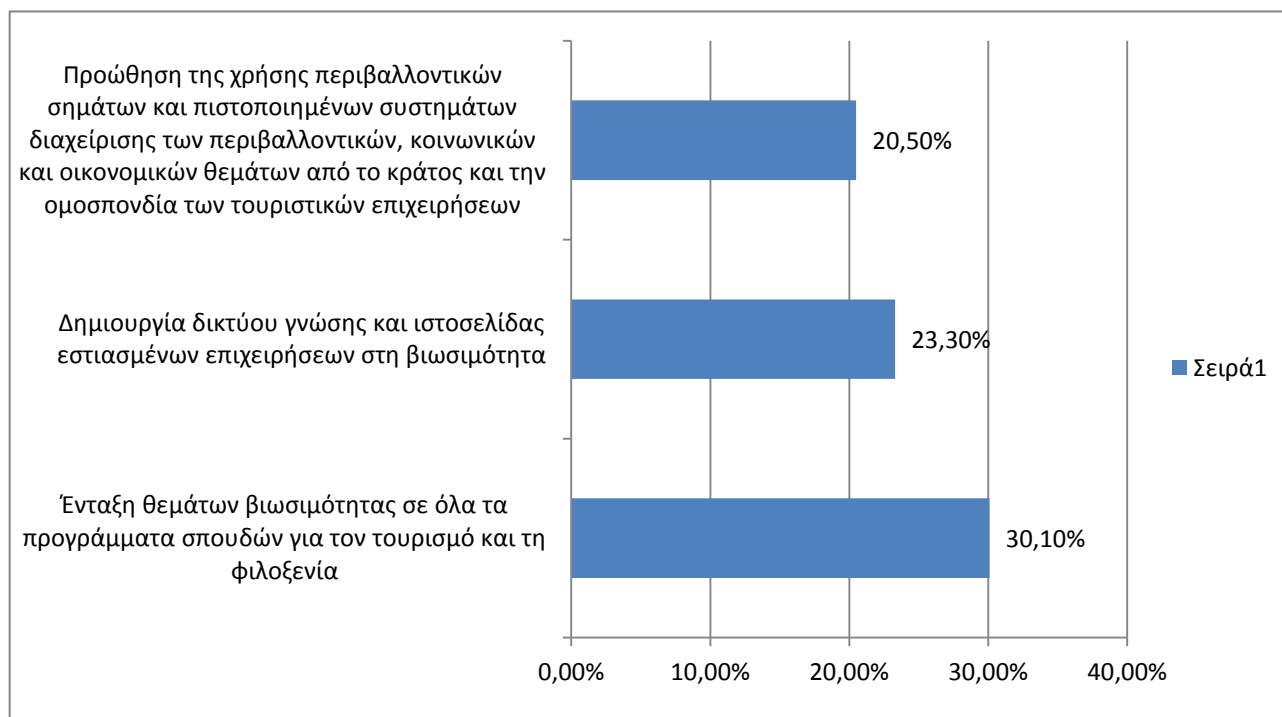
Γράφημα 1: Είδος επιχείρησης

Σύμφωνα με το γράφημα 1, από το σύνολο των 73 επιχειρήσεων το 82,2% αντιστοιχεί σε οικογενειακές επιχειρήσεις και το 17,8% αντιστοιχεί σε νεοσύστατες επιχειρήσεις (Πίνακας 3, παράρτημα).

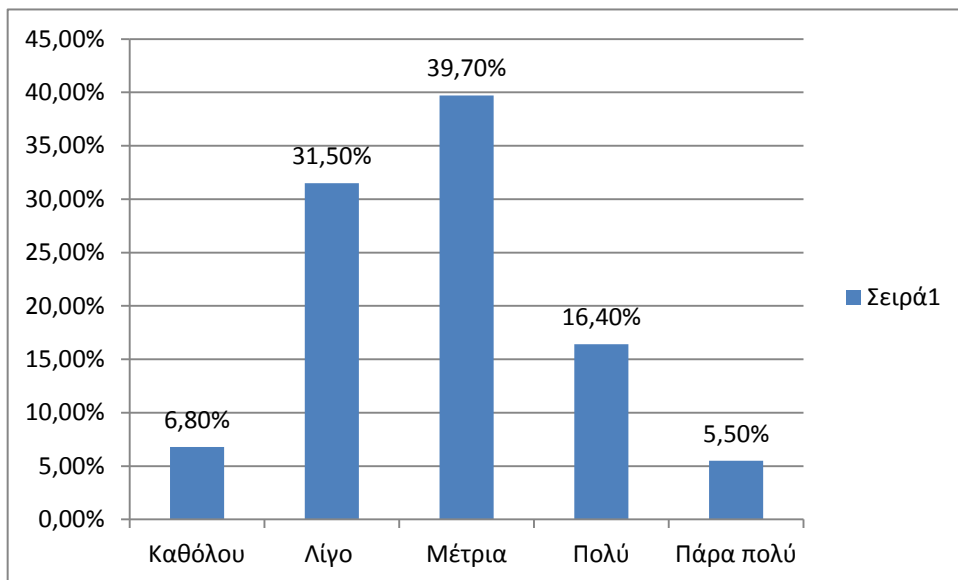
Γράφημα 2: Τα τρία βασικότερα στοιχεία για το βιώσιμο τουρισμό σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

Στο ερώτημα που ετέθη στους ερωτηθέντες σχετικά με το ποια θεωρούν τα βασικά στοιχεία για το βιώσιμο τουρισμό, τα τρία πρώτα στοιχεία ήταν η εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού και των ξεναγών σε ποσοστό 31,5%, ο σεβασμός του τοπικού πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και το τοπικό οικονομικό όφελος σε ποσοστό 15,1% (Πίνακες 6, 7, 9, παράρτημα).

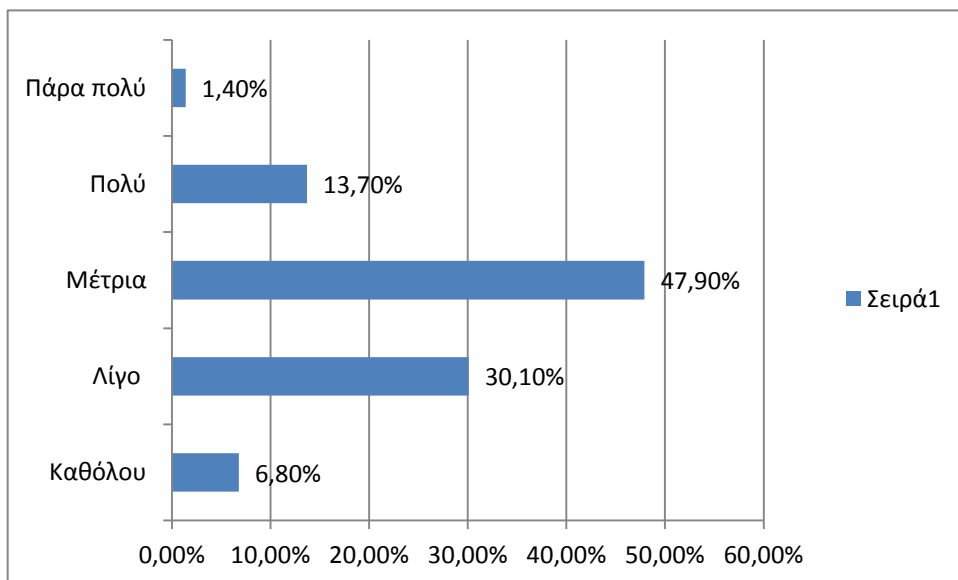
Γράφημα 3: Οι τρεις βασικότερες δράσεις για την υποστήριξη της βιωσιμότητας σύμφωνα με τους ερωτηθέντες

Παρατηρώντας το Γράφημα 3, διαπιστώνεται ότι σύμφωνα με τους ερωτηθέντες η πρώτη κυριότερη δράση για την υποστήριξη της βιωσιμότητας είναι η ένταξη θεμάτων βιωσιμότητας σε όλα τα προγράμματα σπουδών για τον τουρισμό και τη φιλοξενία με 30,1%, ακολουθεί η δημιουργία δικτύου γνώσης και ιστοσελίδας εστιασμένων επιχειρήσεων στη βιωσιμότητα με 23,3% και η προώθηση της χρήσης περιβαλλοντικών σημάτων και πιστοποιημένων συστημάτων διαχείρισης των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων από το κράτος και την ομοσπονδία των τουριστικών επιχειρήσεων με 20,5% (Πίνακες 12, 13, 15, παράρτημα).

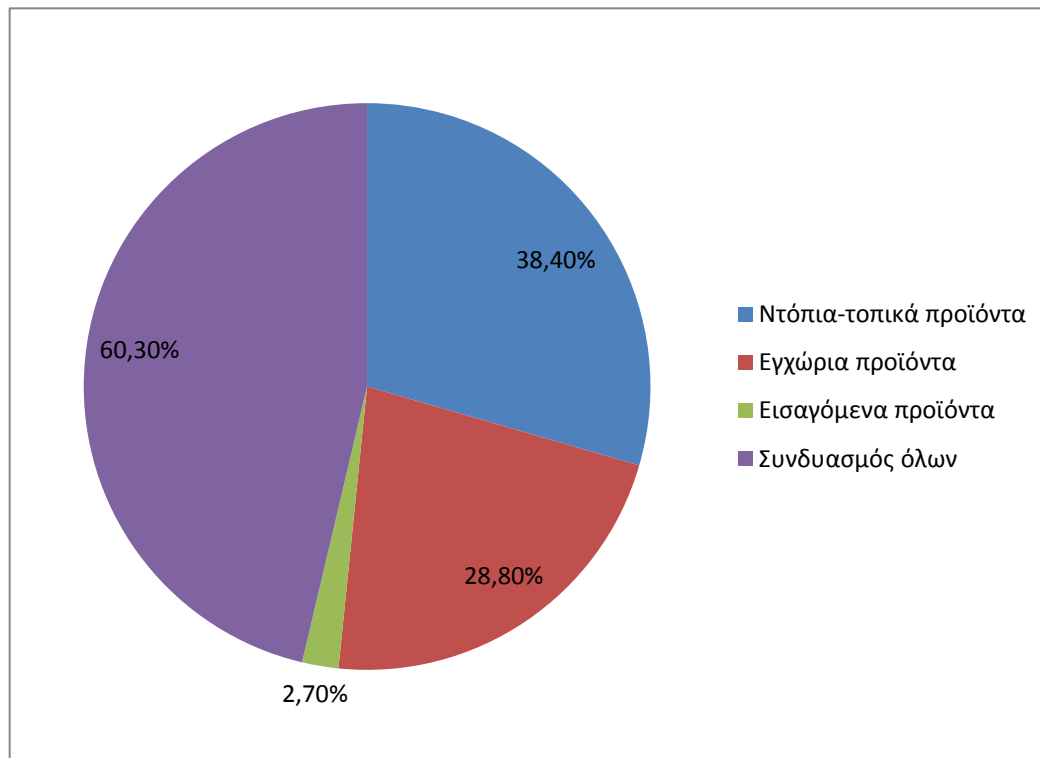
Γράφημα 4: Προθυμία πελατών να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 4 το ποσοστό των πελατών που δεν είναι «καθόλου» πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον είναι 6,8%, των «λίγο» πρόθυμων είναι ίσο με 31,5%, των «μέτρια» πρόθυμων 39,7%, των «πολύ» πρόθυμων 16,4% και των «πάρα πολύ» πρόθυμων 5,5% (Πίνακας 18, παράρτημα).

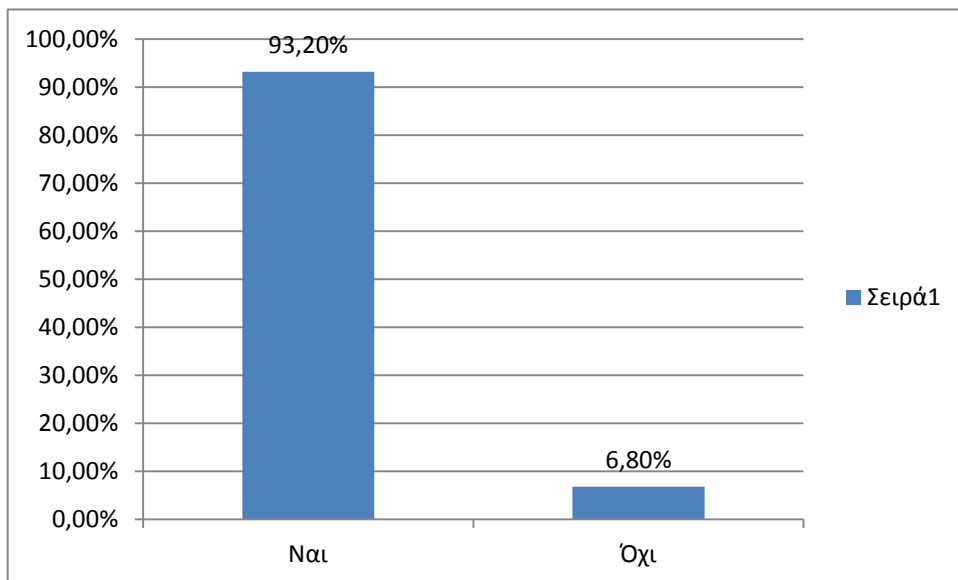
Γράφημα 5: Προθυμία των συμμετεχόντων στην εφοδιαστική αλυσίδα πρόθυμοι να επενδύσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον

Στο γράφημα 5 το ποσοστό των συμμετεχόντων στην εφοδιαστική αλυσίδα που δεν είναι «καθόλου» πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον είναι 6,8%, των «λίγο» πρόθυμων 30,1%, των «μέτρια» πρόθυμων 47,9%, των «πολύ» πρόθυμων 13,7% και των «πάρα πολύ» πρόθυμων 1,4% (Πίνακας 19, παράρτημα).

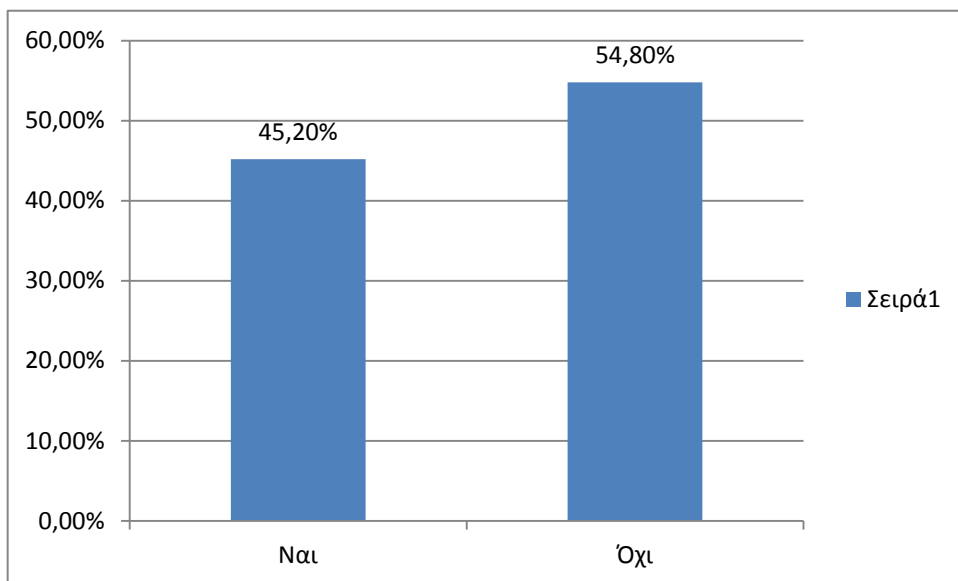
Γράφημα 6: Είδος προϊόντων που χρησιμοποιεί η επιχείρηση

Σύμφωνα με το Γράφημα 6 το ποσοστό των τουριστικών επιχειρήσεων που χρησιμοποιεί μόνο ντόπια-τοπικά προϊόντα είναι 38,4%, μόνο εγχώρια προϊόντα 28,8%, μόνο εισαγόμενα 2,7% και συνδυασμό όλων των παραπάνω προϊόντων 60,3% (Πίνακες 20-23, παράρτημα).

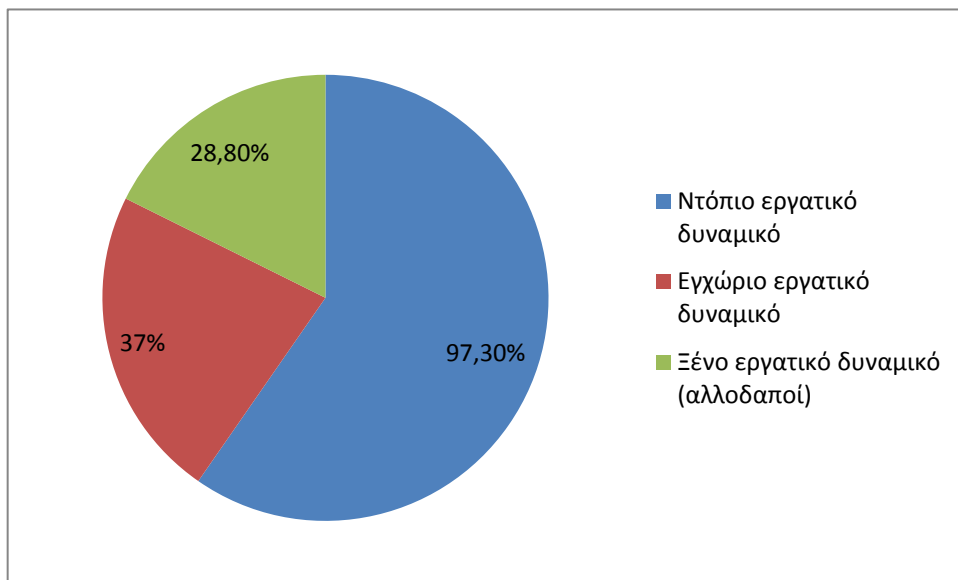
Γράφημα 7: Σερβίρισμα κρητικού πρωινού

Στο ερώτημα αν οι ερωτηθέντες σερβίρουν το Κρητικό πρωινό το 93,2% απάντησε θετικά, ενώ το 6,8% απάντησε αρνητικά όπως φαίνεται και στο Γράφημα 7 (Πίνακας 24, παράρτημα).

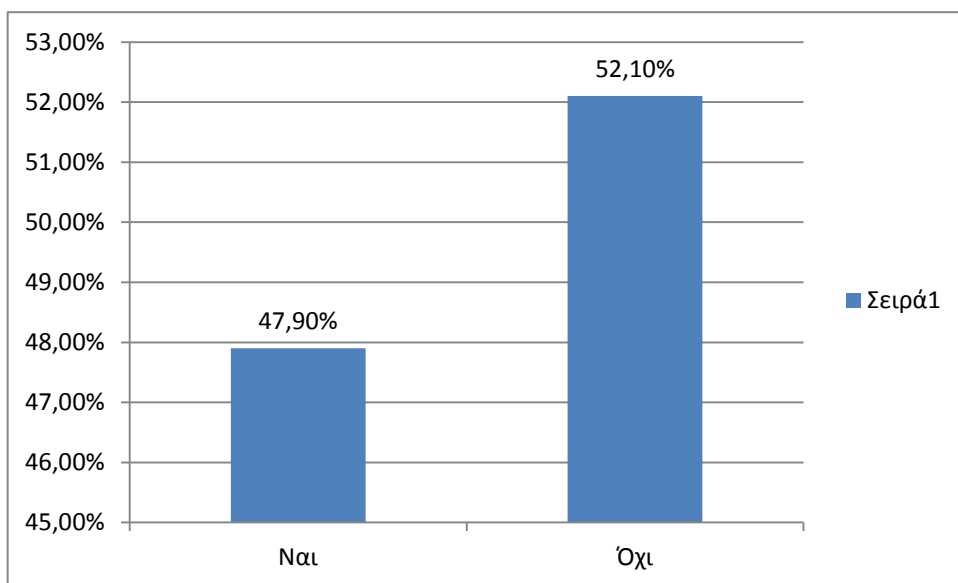
Γράφημα 8: Προσβασιμότητα επιχείρησης με πλήρωση τουριστικών λεωφορείων

Στο ερώτημα αν η προσβασιμότητα της επιχείρησης επιτυγχάνεται με την πλήρωση τουριστικών λεωφορείων από τα λιμάνια και τα αεροδρόμια το 45,2% απάντησε ναι, ενώ το 54,8% απάντησε όχι (Πίνακας 25, παράρτημα).

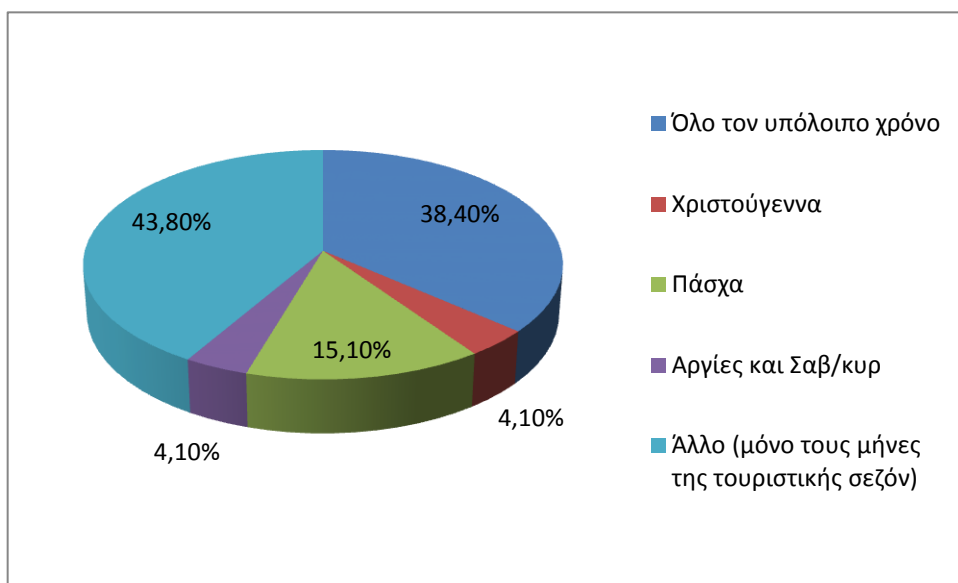
Γράφημα 9: Εργατικό δυναμικό επιχειρήσεων

Κατά το γράφημα 9 οι τουριστικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ντόπιο εργατικό δυναμικό σε ποσοστό 97,3%, εγχώριο εργατικό δυναμικό σε ποσοστό 37% και ξένο εργατικό δυναμικό (αλλοδαπούς) σε ποσοστό 28,8% (Πίνακες 26-28, παράρτημα).

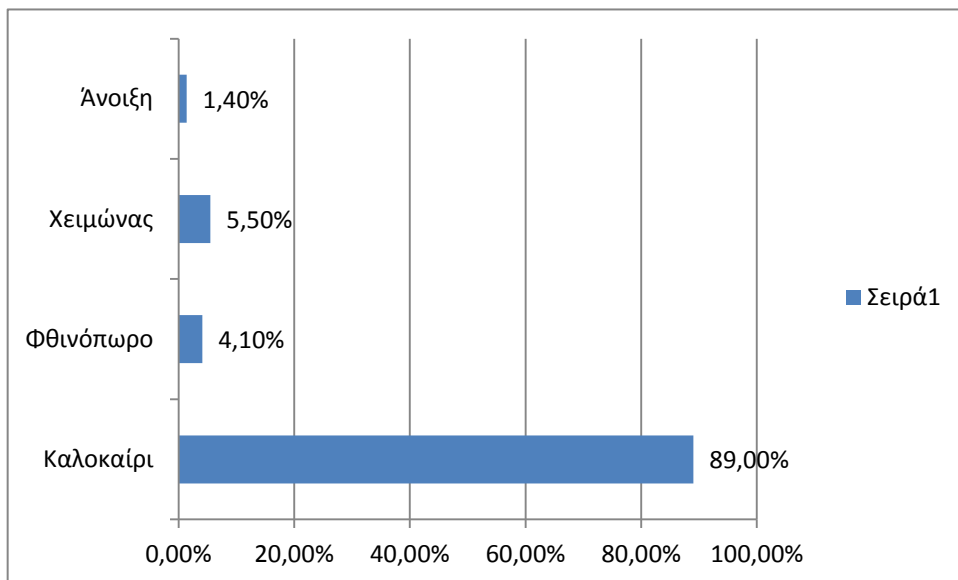
Γράφημα 10: Οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων για προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών (πχ καταδύσεις, ιππασία κτλ)

Σχετικά με το ερώτημα της οργάνωσης ειδικών δραστηριοτήτων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών, το 47,9% απάντησε ότι οργανώνει τέτοιου είδους δραστηριότητες, ενώ το 52,1 απάντησε πως δεν οργανώνει (Πίνακας 29, παράρτημα).

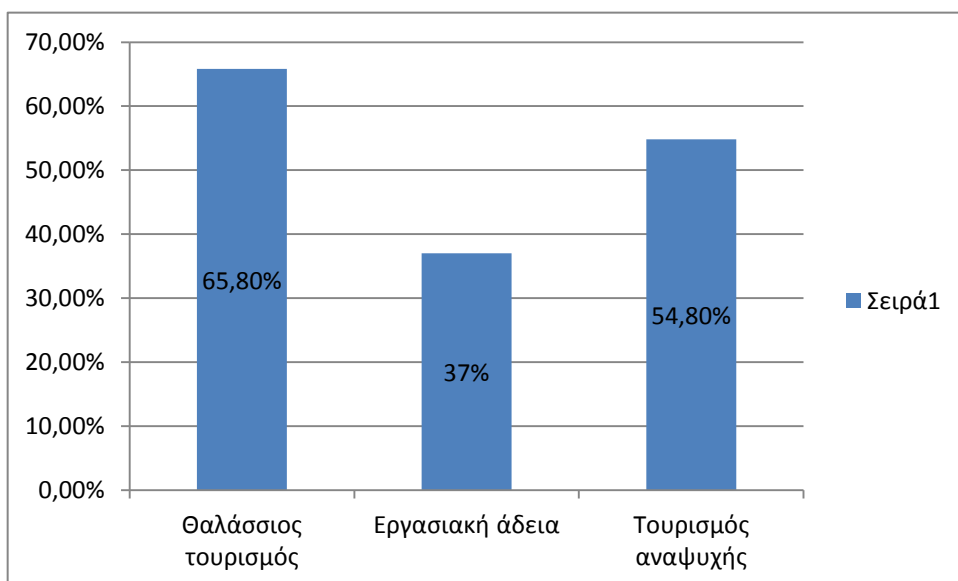
Γράφημα 11: Περίοδοι λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων εκτός τους μήνες της τουριστικής σεζόν

Από το Γράφημα 11 συμπεραίνεται ότι το 43,8% των τουριστικών επιχειρήσεων λειτουργούν μόνο τους μήνες της τουριστικής σεζόν (Απρίλιος-Οκτώβριος), το 4,1% λειτουργεί επιπλέον και τα Χριστούγεννα, όπως και τις αργίες και τα σαββατοκύριακα με 4,1% επίσης. Επίσης οι τουριστικές επιχειρήσεις που λειτουργούν επιπλέον και το Πάσχα φτάνουν το 15,1%, ενώ το 38,4% λειτουργούν όλο τον χρόνο (Πίνακες 30-34, παράρτημα).

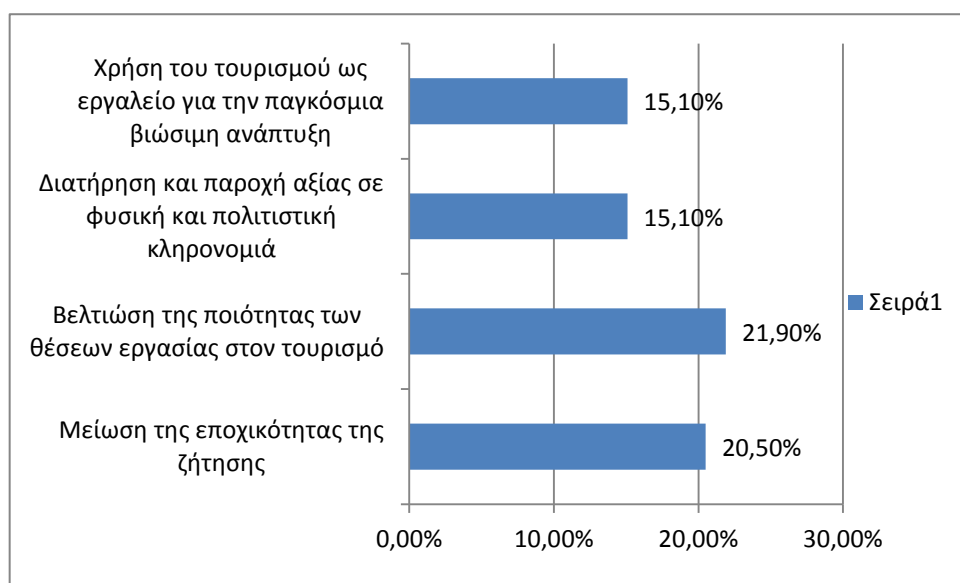
Γράφημα 12: Εποχή με τον μεγαλύτερο αριθμό παραθεριστών

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων στο Γράφημα 12 η εποχή με τον μεγαλύτερο αριθμό παραθεριστών είναι το καλοκαίρι με ποσοστό 89% , ακολουθεί ο χειμώνας με 5,5%, το φθινόπωρο με 4,1% και τέλος η άνοιξη με 1,4% (Πίνακας 35, παράρτημα). Όπως αναφέρεται και στο θεωρητικό κομμάτι της εργασίας μας, σύμφωνα με το WorldEconomicForum η Ελλάδα προσφέρεται ως τόπος διακοπών για καλοκαιρινό και χειμερινό τουρισμό υψηλής ποιότητας.

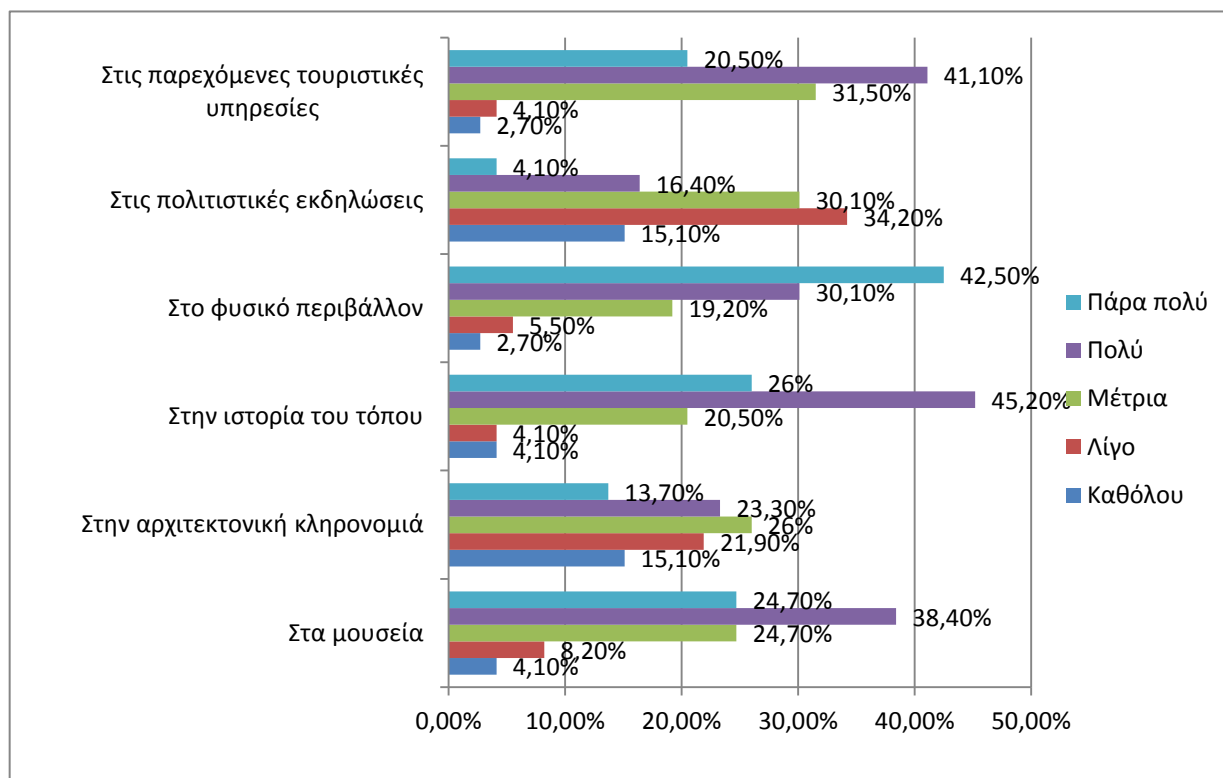
Γράφημα 13: Οι τρεις κυριότεροι λόγοι που επιλέγουν οι πελάτες-παραθεριστές μία από τις εποχές του χρόνου

Στην ερώτηση που ετέθη σχετικά με τους κυριότερους λόγους που οι πελάτες-παραθεριστές επιλέγουν μία από τις εποχές του χρόνου, ο πρώτος κυριότερος λόγος είναι ο θαλάσσιος τουρισμός με 65,8%, ο δεύτερος είναι ο τουρισμός αναψυχής με 54,8% και ο τρίτος η εργασιακή άδεια με 37% (Πίνακες 39, 40, 42, παράρτημα). Το γεγονός ότι ο θαλάσσιος τουρισμός έχει το μεγαλύτερο ποσοστό διαπιστώνεται και από το ότι η θάλασσα αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, σε τέτοιο βαθμό που η αναφορά και μόνο της λέξης «Ελλάδα» στις χώρες προέλευσης των τουριστών να ταυτίζεται συχνά με το συγκεκριμένο στοιχείο όπως αναφέρεται και στο θεωρητικό κομμάτι της έρευνας.

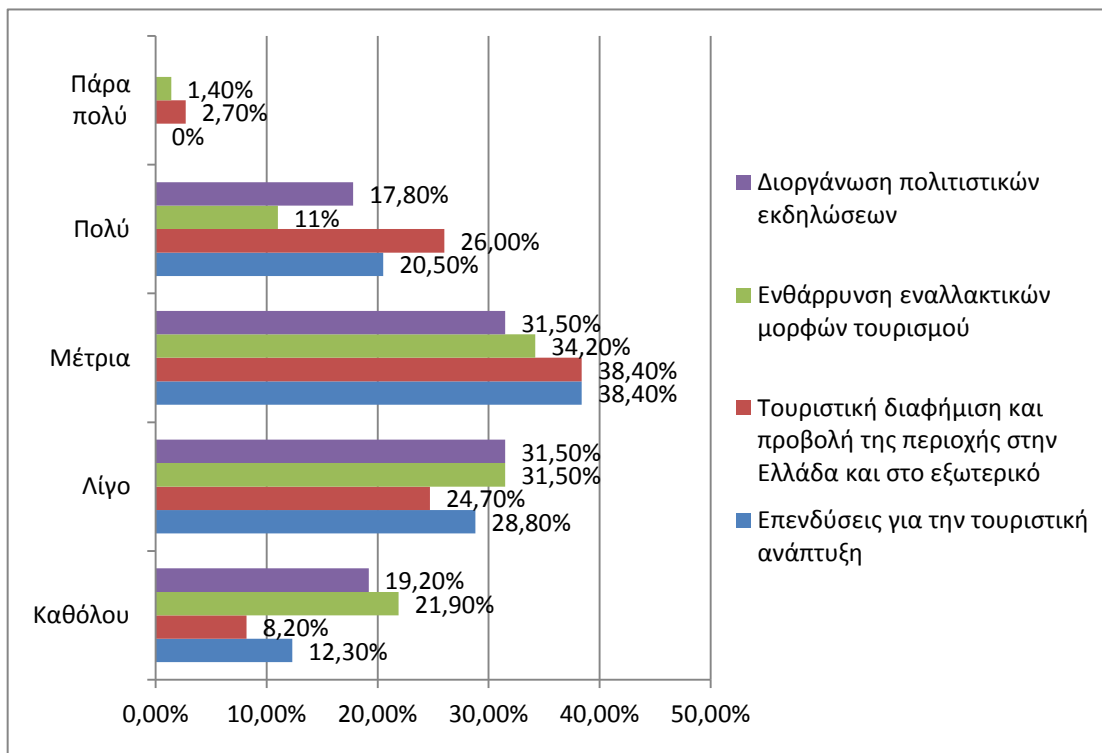
Γράφημα 14: Οι τέσσερις κυριότερες δράσεις που θα πρέπει να απασχολήσουν τους εθνικούς φορείς/αρχές σύμφωνα με τους ερωτηθέντες

Σύμφωνα με το Γράφημα 14, το 15,1% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η κυριότερη δράση που θα πρέπει να απασχολήσει τους εθνικούς φορείς/αρχές είναι η χρήση του τουρισμού ως εργαλείο για την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη, το 15,1% θεωρεί ότι είναι η διατήρηση και παροχή αξίας σε φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, το 21,9% πιστεύει πως είναι η βελτίωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας στον τουρισμό και το 20,5% υποστηρίζει ότι είναι η μείωση της εποχικότητας της ζήτησης (Πίνακες 47, 49, 52, 54, παράρτημα).

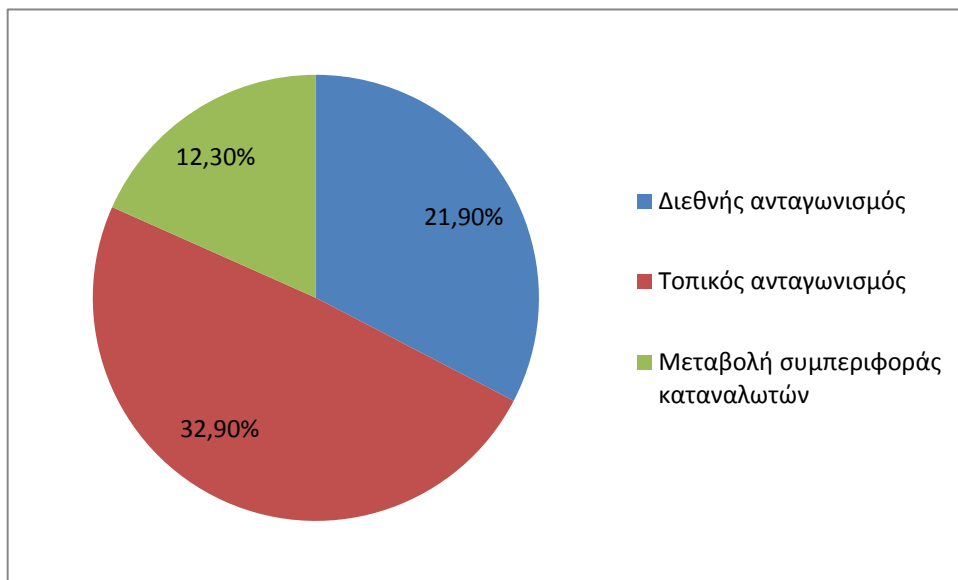
Γράφημα 15: Παράγοντες στους οποίους οφείλεται η τουριστική ζήτηση του Ηρακλείου

Στο Γράφημα 15 διακρίνονται οι παράγοντες στους οποίους οφείλεται η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων. Έτσι λοιπόν η τουριστική ζήτηση οφείλεται «λίγο» στις πολιτιστικές εκδηλώσεις σε ποσοστό 34,2%, «μέτρια» στην αρχιτεκτονική κληρονομιά σε ποσοστό 26%, «πολύ» στην ιστορία του τόπου σε ποσοστό 45,2% , στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες σε ποσοστό 41,1%, στα μουσεία σε ποσοστό 38,4% και «πάρα πολύ» στο φυσικό περιβάλλον σε ποσοστό 42,5% (Πίνακες 55-60, παράρτημα). Τα αποτελέσματα του γραφήματος αυτού επαληθεύονται και από την ερευνα καθώς αναφέρετε στο κομμάτι 4.1.1 ότι ο κρητικός τουρισμός σαν ισχυρά του σημεία έχει σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους με σημαντικά μεγάλο αριθμό επισκεπτών σε αυτούς, αξιοσημείωτα μνημεία φύσης, ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική παράδοση και συμβολή στην παγκόσμια ιστορία και στον πολιτισμό κ.ά.

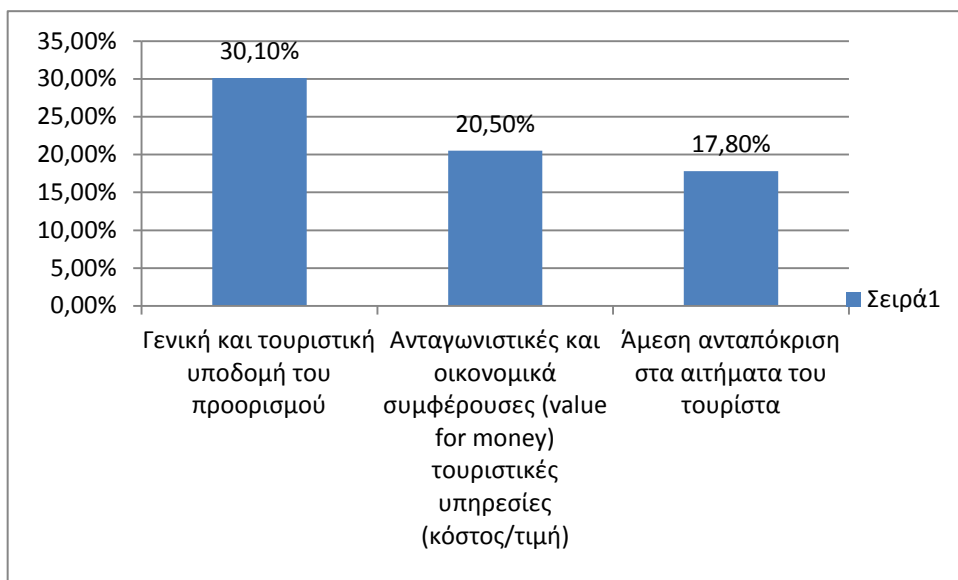
Γράφημα 16: Δράσεις με τις οποίες η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου

Σύμφωνα με το Γράφημα 16 οι τουριστικές επιχειρήσεις θεωρούν ότι η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου «μέτρια» με επενδύσεις για την τουριστική ανάπτυξη σε ποσοστό 38,4%, «μέτρια» με τουριστική διαφήμιση και προβολή της περιοχής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό σε ποσοστό 38,4%, «μέτρια» με την ενθάρρυνση εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε ποσοστό 34,2% και «λίγο» στην διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων σε ποσοστό 31,5% (Πίνακες 61-64, παράρτημα). Σύμφωνα με τη παράγραφο 1.3.1 του θεωρητικού κειμένου οργανισμοί όπως το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού και ο ΕΟΤ έχουν αναλάβει την τουριστική διαφήμιση και προβολή της περιοχής του νομού Ηρακλείου στην Ελλάδα και το εξωτερικό και σε αυτό συντελούν διάφορα επενδυτικά προγράμματα και προγράμματα χρηματοδότησης όπως το ΕΣΠΑ.

Γράφημα 17: Το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση

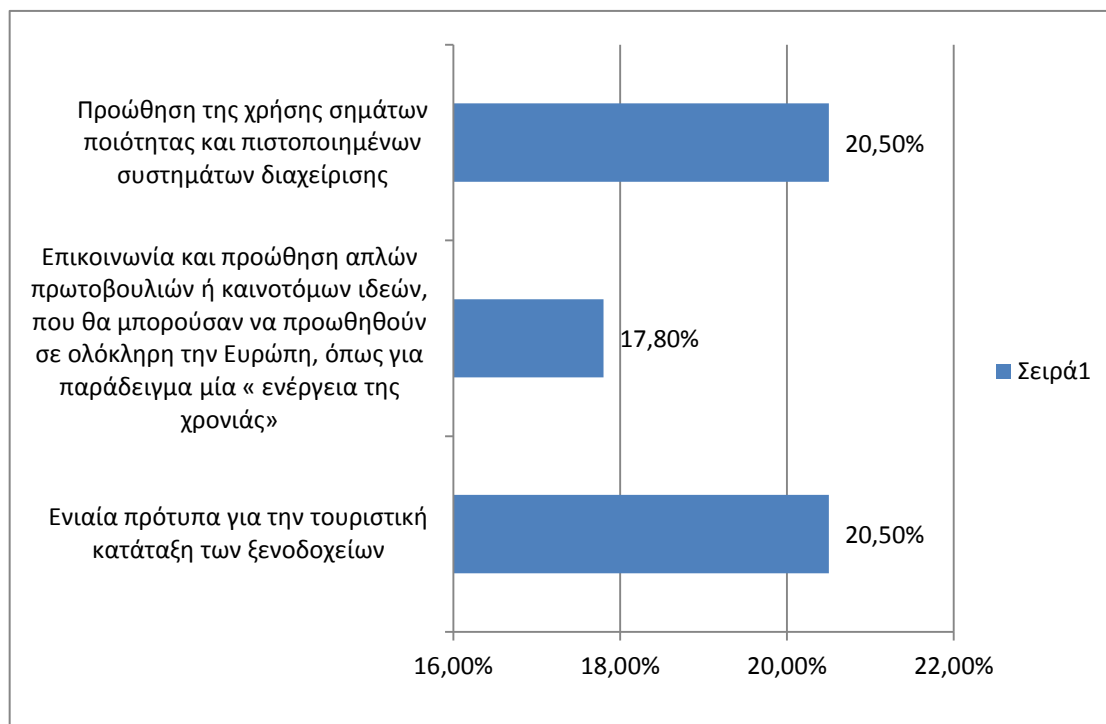
Στο Γράφημα 17 φαίνεται πως το πρώτο κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι τουριστικές επιχειρήσεις του νομού Ηρακλείου Κρήτης είναι ο τοπικός ανταγωνισμός με 32,9%, το δεύτερο κυριότερο πρόβλημα είναι ο διεθνής ανταγωνισμός με 21,9% και το τρίτο κυριότερο πρόβλημα η μεταβολή της συμπεριφοράς καταναλωτών (Πίνακας 65, παράρτημα).

Γράφημα 18: Τα τρία πρώτα απαραίτητα στοιχεία για την ποιότητα στον τουρισμό

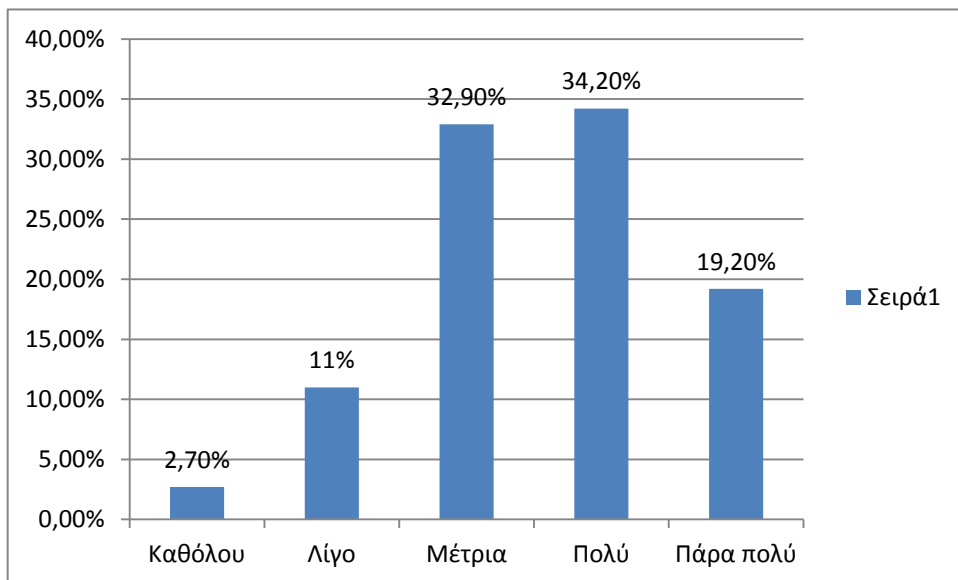
Στο Γράφημα 18, οι ερωτηθέντες απαντούν στην ερώτηση ποια είναι τα τρία πρώτα απαραίτητα στοιχεία για την ποιότητα στον τουρισμό, τα οποία είναι η γενική και τουριστική υποδομή του προορισμού με 30,1%, οι ανταγωνιστικές και οικονομικά συμφέρουσες τουριστικές υπηρεσίες

με 20,5% και η άμεση ανταπόκριση στα αιτήματα του τουρίστα με 17,8% (Πίνακες 66, 68, 71, παράρτημα).

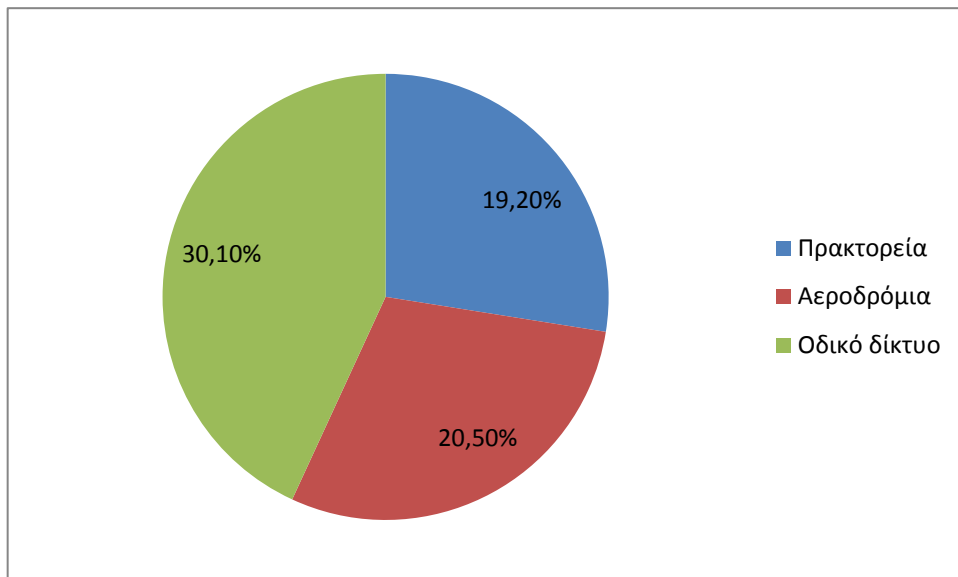
Γράφημα 19: Οι τρεις κυριότερες δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επιχειρήσεων σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

Στο Γράφημα 19 παρατηρούμε τις απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τις κυριότερες δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επιχειρήσεων. Το 20,5% πιστεύει ότι κυριότερη δράση είναι η προώθηση της χρήσης σημάτων ποιότητας και πιστοποιημένων συστημάτων διαχείρισης, το 17,8% θεωρεί ότι είναι η επικοινωνία και η προώθηση απλών πρωτοβουλιών ή καινοτόμων ιδεών, που θα μπορούσαν να προωθηθούν σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπως για παράδειγμα μία «ενέργεια της χρονιάς» και το 20,5% πιστεύει πως είναι τα ενιαία πρότυπα για την τουριστική κατάταξη των ξενοδοχείων (Πίνακες 84, 86, 87, παράρτημα).

Γράφημα 20: Προθυμία πελατών να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες ποιότητας

Σχετικά με την ερώτηση για το πόσο οι πελάτες είναι πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες ποιότητας, το 2,7% του δείγματος απάντησε «καθόλου», το 11% απάντησε «λίγο», το 32,9% απάντησε «μέτρια», το 34,2% απάντησε «πολύ» και το 19,2% «πάρα πολύ» (Πίνακας 90, παράρτημα).

Γράφημα 21: Οι τρεις κυριότεροι τομείς με τις σημαντικότερες αδυναμίες σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

Στο Γράφημα 21 φαίνονται οι τρεις κυριότεροι τομείς με τις σημαντικότερες αδυναμίες, οι οποίοι είναι το οδικό δίκτυο με ποσοστό 30,1% , τα αεροδρόμια με ποσοστό 20,5% και τα πρακτορεία με ποσοστό 19,2% (Πίνακας 91, παράρτημα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Σε αυτή την ενότητα της πτυχιακής εργασίας καταγράφεται συνοπτικά το θεωρητικό μοντέλο των συσχετίσεων, πάνω στο οποίο βασίστηκε η πραγματοποίηση των συσχετίσεων.

Συγκεκριμένα η θεωρία βασίζεται στην ύπαρξη δύο μεταβλητών X και Ψ , οι οποίες κάθε φορά παρουσιάζουν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα. Για να διαπιστωθεί αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών X και Ψ , πραγματοποιήθηκε ο στατιστικός έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 με τον οποίο συγκρίνονται τα δεδομένα των απαντήσεων κάθε φορά, ώστε να διαπιστωθεί αν υπάρχει ή όχι συσχέτιση μεταξύ τους.

Η διατύπωση κάθε ελέγχου υποθέσεων περιλαμβάνει τη μηδενική υπόθεση H_0 και την εναλλακτική H_1 . Πιο συγκεκριμένα ισχύει:

H_0 : Τα χαρακτηριστικά X και Ψ του δείγματος που κατανεμήθηκαν βρέθηκαν ανεξάρτητα στον πληθυσμό, δηλαδή οι δύο μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

H_1 : Τα χαρακτηριστικά X και Ψ του δείγματος δεν κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό, δηλαδή οι δύο μεταβλητές είναι εξαρτημένες.

Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται εάν η τιμή της P-Value είναι μικρότερη από το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας που έχουμε επιλέξει. Συγκεκριμένα, η H_0 απορρίπτεται όταν:

$P\text{-Value} < 0,01$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%

$P\text{-Value} < 0,05$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%

$P\text{-Value} < 0,1$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 10%

7.2 ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ Χ²

Πίνακας 1: Συσχέτιση μεταξύ της προσβασιμότητας της επιχείρησης (με πλήρωση τουριστικών λεωφορείων) και της οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών

			Δραστηριότητες		Σύνολο
			Όχι	Ναι	
Προσβασιμότητα	Όχι	Συχνότητα	30	10	40
		Ποσοστό κατά σειρά	75,0%	25,0%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	78,9%	28,6%	54,8%
Ναι	Ναι	Συχνότητα	8	25	33
		Ποσοστό κατά σειρά	24,2%	75,8%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	21,1%	71,4%	45,2%
Σύνολο		Συχνότητα	38	35	73
		Ποσοστό κατά σειρά	52,1%	47,9%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	100,0%	100,0%	100,0%

			Asymp. Sig. (2-sided)
	Value	df	

PearsonChi-Square	18,666 ^a	1	,000
-------------------	---------------------	---	------

Αρχικά διερευνήθηκε κατά πόσο συσχετίζεται η προσβασιμότητα της τουριστικής επιχείρησης με πλήρωση τουριστικών λεωφορείων με την οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών. Ο έλεγχος X^2 έδειξε ότι οι δύο μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 99% αφού $P\text{-value} < 0,01$. Παρατηρώντας τον πίνακα, βλέπει κανείς ότι οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν έχουν προσβασιμότητα με την πλήρωση τουριστικών λεωφορείων για την μεταφορά των τουριστών από τα αεροδρόμια και τα λιμάνια, δεν διοργανώνουν ταυτόχρονα ειδικές και διάφορες δραστηριότητες ώστε να προσελκύσουν μεγαλύτερο αριθμό παραθεριστών σε ποσοστό 78,9%. Από την άλλη μεριά το 75,8% των επιχειρήσεων που έχουν προσβασιμότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις διοργανώνουν επιπλέον και ειδικές δραστηριότητες (Πίνακας 1).

Πίνακας 2: Συσχέτιση μεταξύ της λειτουργίας της επιχείρησης όλο τον χρόνο και της οργάνωσης ειδικών δραστηριοτήτων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών

			Δραστηριότητες		Σύνολο
			Όχι	Ναι	
Όλο τον χρόνο	Όχι	Συχνότητα	20	25	45
		Ποσοστό κατά σειρά	44,4%	55,6%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	52,6%	71,4%	61,6%
Ναι		Συχνότητα	18	10	28
		Ποσοστό κατά σειρά	64,3%	35,7%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	47,4%	28,6%	38,4%

Σύνολο	Συχνότητα	38	35	73
	Ποσοστό κατά σειρά	52,1%	47,9%	100,0%
	Ποσοστό κατά στήλη	100,0%	100,0%	100,0%

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,723 ^a	1	,099

Η επόμενη συσχέτιση πραγματοποιήθηκε μεταξύ των μεταβλητών «λειτουργία των επιχειρήσεων όλο τον χρόνο» και «διοργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων». Οι δύο μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 90%, αφού ο έλεγχος έδωσε $P\text{-value} < 0,1$. Από τον πίνακα 2 προκύπτει ότι το 64,3% των επιχειρήσεων που λειτουργούν όλο τον χρόνο δεν διοργανώνουν ειδικές δραστηριότητες για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού παραθεριστών, ενώ το 71,4% των επιχειρήσεων που δεν λειτουργούν όλο τον χρόνο διοργανώνουν (Πίνακας 2).

Πίνακας 3: Συσχέτιση μεταξύ της λειτουργίας της επιχείρησης όλο τον χρόνο και της χρησιμοποίησης ντόπιων-τοπικών προϊόντων

			Ντόπια-τοπικά		Σύνολο
			Όχι	Ναι	
Όλο τον χρόνο	Όχι	Συχνότητα	33	12	45
		Ποσοστό κατά σειρά	73,3%	26,7%	100,0%

		Ποσοστό κατά στήλη	73,3%	42,9%	61,6%
	Ναι	Συχνότητα	12	16	28
		Ποσοστό κατά σειρά	42,9%	57,1%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	26,7%	57,1%	38,4%
Σύνολο		Συχνότητα	45	28	73
		Ποσοστό κατά σειρά	61,6%	38,4%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	100,0%	100,0%	100,0%

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,780 ^a	1	,009

Οι μεταβλητές «λειτουργία των επιχειρήσεων όλο τον χρόνο» και «χρήση ντόπιων-τοπικών προϊόντων» συσχετίστηκαν και έδωσαν $P\text{-value} < 0,01$, με αποτέλεσμα οι μεταβλητές να συσχετίζονται μεταξύ τους σε επίπεδο σημαντικότητας 99%. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν λειτουργούν όλο τον χρόνο (73,3%) δεν χρησιμοποιούν στην επιχείρησή τους ντόπια-τοπικά προϊόντα. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν όλο τον χρόνο χρησιμοποιούν ντόπια-τοπικά προϊόντα σε ποσοστό 57,1% (Πίνακας 3).

Πίνακας 4: Συσχέτιση μεταξύ του είδους της επιχείρησης και του έτους ίδρυσης

			Έτος ίδρυσης		Σύνολο
			1937-1980	1981-2010	
Είδος επιχείρησης	Οικογενειακή	Συχνότητα	17	43	60
		Ποσοστό κατά σειρά	28,3%	71,7%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	100,0%	76,8%	82,2%
	Νεοσύστατη	Συχνότητα	0	13	13
		Ποσοστό κατά σειρά	,0%	100,0%	100,0%
		Ποσοστό κατά στήλη	,0%	23,2%	17,8%
Σύνολο	Συχνότητα		17	56	73
	Ποσοστό κατά σειρά		23,3%	76,7%	100,0%
	Ποσοστό κατά στήλη		100,0%	100,0%	100,0%

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,801 ^a	1	,028

Από τη συσχέτιση των μεταβλητών «είδος επιχείρησης» και «έτος ίδρυσης της επιχείρησης» βρέθηκε ότι $P\text{-value} < 0,05$ με αποτέλεσμα οι μεταβλητές να συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 95%. Όπως φαίνεται στον πίνακα 4, το 100% των νεοσύστατων επιχειρήσεων ιδρύθηκαν από το 1981 και έπειτα, το 71,7% των οικογενειακών επιχειρήσεων δημιουργήθηκαν επίσης την περίοδο 1981-2010, ενώ μόλις το 28,3% των οικογενειακών επιχειρήσεων δημιουργήθηκαν πριν το 1981 (Πίνακας 4).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είχε ως σκοπό να προσδιορίσει τη σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης, του βιώσιμου τουρισμού και των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Επίσης, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του νομού Ηρακλείου.

Από την εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής μελέτης προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το κατά πόσο ο βιώσιμος τουρισμός και γενικότερα η βιώσιμη ανάπτυξη συνυπάρχουν και αλληλοεπηρεάζονται με τις τουριστικές επιχειρήσεις του νομού.

Από το σύνολο των 73 τουριστικών επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα, οι 60 ήταν οικογενειακές επιχειρήσεις και μόλις οι 13 νεοσύστατες. Το μέσο έτος δημιουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων ήταν το 1990, ενώ ο μέσος όρος των υπαλλήλων που απασχολούσαν ήταν 20 άτομα.

Τα βασικότερα στοιχεία του βιώσιμου τουρισμού κατά τη γνώμη των τουριστικών επιχειρήσεων είναι με ποσοστό 31,5% η εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού και των ξεναγών, ο σεβασμός του τοπικού πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος με ποσοστό 24,7% και το τοπικό οικονομικό όφελος με 15,1%.

Ακόμα η βασικότερη δράση για την υποστήριξη της βιωσιμότητας, σύμφωνα με τις ξενοδοχειακές μονάδες, φαίνεται να είναι η ένταξη θεμάτων βιωσιμότητας σε όλα τα προγράμματα σπουδών για τον τουρισμό και τη φιλοξενία.

Επίσης, τόσο οι πελάτες όσο και οι συμμετέχοντες-συνεργάτες των επιχειρήσεων στην εφοδιαστική αλυσίδα δείχνουν να είναι μέτρια πρόθυμοι να πληρώσουν και να επενδύσουν περισσότερα αντίστοιχα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον σε ποσοστά 39,7% και 47,9%.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ξενοδοχειακών καταλυμάτων (60,3%) χρησιμοποιεί ντόπια, εγχώρια και εισαγόμενα προϊόντα, ενώ το 38,4% χρησιμοποιεί αποκλειστικά ντόπια-τοπικά προϊόντα στηρίζοντας έτσι την κρητική αγορά. Επίσης, το

συντριπτικό ποσοστό του 93,2% των επιχειρήσεων σερβίρει το κρητικό πρωινό στους παραθεριστές, διαφημίζοντας έτσι παράλληλα τα τοπικά προϊόντα, την Κρήτη και γενικότερα τη μεσογειακή διατροφή.

Το 45,2% των επιχειρήσεων φροντίζει για την εύκολη παραλαβή και μεταφορά των παραθεριστών από τα λιμάνια και τα αεροδρόμια με την πλήρωση τουριστικών λεωφορείων, σε αντίθεση με το 54,8% που δεν παρέχει αυτή τη διευκόλυνση στους πελάτες του. Επίσης το 47,9% προχωράει στην υλοποίηση καινοτόμων ιδεών και οργανώνει ειδικές δραστηριότητες για να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό τουριστών, όπως αθλητικές δραστηριότητες, καταδύσεις, ιππασία, ορεινές περιηγήσεις κ.λπ.

Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού των επιχειρήσεων είναι γηγενής-ντόπιος πληθυσμός σε ποσοστό 97,3%, συμβάλλοντας έτσι στην καταπολέμηση της ανεργίας.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις σε ποσοστό 43,8% λειτουργούν εποχικά, μόνο την τουριστική σεζόν, δηλαδή από Απρίλιο έως Οκτώβριο, ενώ ένα άλλο επίσης μεγάλο ποσοστό (38,4%) λειτουργεί όλο τον χρόνο. Ωστόσο, η εποχή που καταγράφεται ο μεγαλύτερος αριθμός παραθεριστών είναι το καλοκαίρι, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων, και οι κυριότεροι λόγοι που επισκέπτονται τον νομό Ηρακλείου εκείνη την περίοδο είναι ο θαλάσσιος τουρισμός (65,8%), ο τουρισμός αναψυχής (54,8%) και η εργασιακή άδεια (37%).

Επίσης οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η κυριότερη δράση που θα πρέπει να απασχολήσει τους εθνικούς φορείς και τις αρχές είναι η βελτίωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας στον τουρισμό και πως τα μουσεία, η ιστορία του τόπου, το φυσικό περιβάλλον αλλά και οι παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες που προσφέρει το Ηράκλειο αποτελούν πόλο έλξης για τους υποψήφιους τουρίστες.

Λυπητερό είναι πάντως το γεγονός πως η τοπική αυτοδιοίκηση δεν δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να κάνει επενδύσεις για την τουριστική ανάπτυξη, να διαφημίσει και να προβάλει την περιοχή στην Ελλάδα και το εξωτερικό σύμφωνα με τις απόψεις των ξενοδόχων. Το μεγαλύτερο ωστόσο πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ξενοδόχοι είναι ο τοπικός ανταγωνισμός σε ποσοστό 32,9%, ενώ παράλληλα εντοπίζουν και σημαντικές αδυναμίες στο οδικό δίκτυο, τα αεροδρόμια και τα πρακτορεία.

Τα τρία απαραίτητα στοιχεία για την ποιότητα στον τουρισμό, όπως προέκυψαν από τις απαντήσεις στο ερευνητικό μέρος, είναι η γενική και τουριστική υποδομή του προορισμού, οι ανταγωνιστικές και οικονομικά συμφέρουσες τουριστικές υπηρεσίες και η άμεση ανταπόκριση στα αιτήματα του τουρίστα.

Επιπροσθέτως στα πλαίσια της βελτίωσης της ποιότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, οι ξενοδόχοι απάντησαν πως προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να βρίσκονται δράσεις, όπως η προώθηση της χρήσης σημάτων και πιστοποιημένων συστημάτων διαχείρισης και τα ενιαία πρότυπα για την τουριστική κατάταξη των ξενοδοχείων.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί πως οι πελάτες-τουρίστες είναι πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες ποιότητας, όπως ημιδιατροφή, πρωινό, οργανωμένες δραστηριότητες και υπηρεσίες, δωμάτια με επιπλέον ανέσεις κ.λπ.

8.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παραπάνω έρευνα δίνει το έναυσμα για προβολή ορισμένων προτάσεων, μέσω της εργασίας αυτής, ώστε να βελτιωθεί η παρούσα κατάσταση σχετικά με τη βιωσιμότητα των τουριστικών επιχειρήσεων.

Καταρχάς θα πρέπει να πραγματοποιηθούν επενδύσεις για την τουριστική ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου τόσο από τους κρατικούς και τους τοπικούς φορείς όσο και από ιδιώτες και επιχειρηματίες. Θα πρέπει να προβληθεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό με διαφημιστικές εκστρατείες και προβολή των ομορφιών του τόπου και σε αυτό θα πρέπει να συμβάλουν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά και το Διαδίκτυο.

Επίσης καλό θα ήταν η τοπική αυτοδιοίκηση να ενθάρρυνε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο τουρισμός τρίτης ηλικίας, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο τουρισμός υγείας κ.ά., αλλά και να ενίσχυε τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Η υπάρχουσα υποδομή θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί, με την προσθήκη όμως απαραίτητων και συνεχών βελτιώσεων. Θα πρέπει να ενταχθούν τα θέματα της βιωσιμότητας σε όλα τα προγράμματα σπουδών για τον τουρισμό, όπως επίσης και η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης να γίνεται γνωστή και οικεία στα παιδιά από μικρή ηλικία, αφού με την παιδεία θα αλλάξει μελλοντικά η κοινωνία.

Ακόμα όλοι μπορούν να συμβάλουν στη διάδοση της ιδέας της βιώσιμης ανάπτυξης και στην εφαρμογή της, ο καθένας με τον τρόπο του, και όχι μόνο στη διατήρηση και ενίσχυση της ευημερίας και ποιότητας ζωής των κοινοτήτων αλλά και στη διατήρηση και παροχή αξίας σε φυσική και πολιτιστική κληρονομιά. Θα μπορούσε επιπλέον να ελαχιστοποιηθεί η χρήση των φυσικών πόρων, ενθαρρύνοντας τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και να μειωθεί η παραγωγή αποβλήτων.

Σημαντικό επίσης είναι να χρησιμοποιηθεί ο τουρισμός ως εργαλείο για την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη, ενθαρρύνοντας π.χ. τους Ευρωπαίους διοργανωτές οργανωμένων ταξιδιών και επενδυτές σε τουριστικές υπηρεσίες να τηρούν τις αρχές της βιωσιμότητας και να επιδιώκουν να ωφελούν το περιβάλλον και τις τοπικές κοινότητες στις οποίες λειτουργούν.

Τέλος, όπου υπάρχουν σημαντικές αδυναμίες, όπως για παράδειγμα στο οδικό δίκτυο, στα αεροδρόμια κ.ά., προτείνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση λύσεων στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξανδράκη-Κριτσωτάκη, Ρ. (2000), Τουριστική οικονομία, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
2. Αποστολόπουλος, Κ. ,Σδράλη Δ. (2009), Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός υπαίθρου, Εκδόσεις Ελληνεκδοτική, Αθήνα.
3. Βαγιόνης, Ν. Καφούρου, Β. (2007), Τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο: Μια συγκριτική αξιολόγηση, Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Αθήνα.
4. Βαρβαρέσος, Σ. (2000), Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
5. Βαρβαρέσος, Σ. (2000), Τουρισμός: Οικονομικές προσεγγίσεις, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
6. Γαλάνη-Μουτάφη, Β. (2002), Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και στη Κύπρο, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
7. Κοκκώσης, Χ. Τσάρτας, Π. (2001), Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
8. Λαγός, Δ. (2005), Τουριστική οικονομική, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

9. Μητούλα, Ρ. (2006), Βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή ένωση & ανασυγκρότηση του Ελληνικού αστικού περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
10. Μητούλα, Ρ. Αστάρτα, Ο. Καλδής, Π. (2008), Βιώσιμη Ανάπτυξη, Rosili, Αθήνα
11. Παπαδάκη-Τζεδάκη, Σ. (1999), Ενδογενής τουριστική ανάπτυξη, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
12. Παπανίκος, Γ. (2004), Η Απασχόληση στα Ελληνικά Ξενοδοχεία, ΙΤΕΠ, Αθήνα.
13. Στεφάνου, Ι. Μητούλα, Ρ. (2003), Η Παγκοσμιοποίηση, η Ευρωπαϊκή ενοποίηση και φυσιογνωμία της ελληνικής πόλης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
14. Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

15. Golusina, M. & Ivanović, M. (2008), Definition, characteristics and state of the indicators of sustainable development in countries of Southeastern Europe.
16. Hall, M. & Page, J. (2002), The geography of tourism and recreation environment, place and space, Routledge, London and New York.
17. Holden, A. (2003), Environment and tourism, Routledge, London and New York.
18. Honey, M. (1999), Ecotourism and sustainable development, Island Press, USA.
19. Ioannides, D. & Debbage, G.K. (1998), The Economic Geography of the tourist industry, Island Studies Series, London and New York.
20. Ioannides, D. , Apostolopoulos, Y., Sonmez, S. (2001), Mediterranean islands and sustainable tourism Development, Island Studies Series, London and New York.
21. Kadt, E. (1979), Tourism-Passport to Development? , Oxford University Press, USA.
22. Lickorish, J.L. & Jenkins, C.L. (2004), Μία εισαγωγή στον τουρισμό, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
23. Mowforth, M. & Munt, I. (1998), Tourism and sustainability, Routledge, London and New York.
24. Page, S.J. (2003), Εισαγωγή στον τουρισμό: το τουριστικό μάνατζμεντ στον 21^ο αιώνα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
25. Smith, L.V & Eadington, R.W. (1995), Tourism alternatives, John Wiley and Sons, Great Britain.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=37&la=2>
2. http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1770&Itemid=0
3. (<http://www.explorecrete.com/Heraklion/GR-Heraklion-history.html>)
4. <http://www.krassanakis.gr/crete.htm>)
5. http://www.mayatsoclis.gr/article.php?article_id=18
6. http://www.perifereianews.com/2011/07/2011_7105.html
7. <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF>
8. www.nah.gr
9. www.apn.gr
10. www.iak.gr
11. www.venizeleio.gr
12. www.seniorcare.gr
13. www.2810.gr
14. www.cretainterclinic.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1)ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ: ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

«Ο τουρισμός, ως τμήμα της βιώσιμης ανάπτυξης: Η περίπτωση των τουριστικών επιχειρήσεων στο νομό Ηρακλείου Κρήτης»

Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί έγινε στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα: «Ο τουρισμός ως τμήμα της βιώσιμης ανάπτυξης: Η περίπτωση των τουριστικών επιχειρήσεων στο νομό Ηρακλείου Κρήτης». Είναι ανώνυμο, οι απαντήσεις είναι πλήρως εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς στο πλαίσιο της εργασίας. Σας παρακαλώ πολύ να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας.

Μέρος Ι. Γενικές Πληροφορίες

1. Συνολικός αριθμός υπαλλήλων που απασχολούνται στην επιχείρησή σας:

.....
.....

2. Έτος ίδρυσης της επιχείρησης:

.....
.....

3. Η επιχείρησή σας είναι :

Οικογενειακή
επιχείρηση

☐

Νεοσύστατη
επιχείρηση

☐

Μέρος ΙΙ. Βιωσιμότητα

4. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα βασικά στοιχεία για το βιώσιμο τουρισμό; (*Ταξινομήστε με σειρά προτεραιότητας, σημειώνοντας με 1 την πιο σημαντική*).

2.1 Εκπαίδευση του τουρίστα

2.2 Περιορισμός στον αριθμό των τουριστών και των περιηγήσεων

2.3 Εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού και των ξεναγών

2.4 Τοπικό οικονομικό όφελος

2.5 Καλή συμπεριφορά των τουριστών

2.6 Σεβασμός του τοπικού πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος	
2.7 Χρήση της υπάρχουσας υποδομής με συνεχείς βελτιώσεις	
2.8 Επιλεκτικότητα και περιορισμός της ανάπτυξης	
5. Ποιες από τις ακόλουθες δράσεις θεωρείτε σημαντικές για την υποστήριξη της βιωσιμότητας: <i>(Ταξινομήστε με σειρά προτεραιότητας, σημειώνοντας με 1 την πιο σημαντική).</i>	
A) Ένταξη θεμάτων βιωσιμότητας σε όλα τα προγράμματα σπουδών για τον	
B) Δημιουργία δικτύου γνώσης και ιστοσελίδας εστιασμένων επιχειρήσεων στη	
Γ) Προώθηση απλών πρωτοβουλιών ή καινοτόμων ιδεών μεταξύ των επιχειρήσεων	
Δ) Προώθηση της χρήσης περιβαλλοντικών σημάτων και πιστοποιημένων συστημάτων διαχείρισης των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων από το κράτος και την ομοσπονδία των τουριστικών επιχειρήσεων	
Ε) Ενημέρωση των τουριστικών γραφείων για τα οφέλη από τη δέσμευση όλων των παραγόντων που συμμετέχουν στην εφοδιαστική αλυσίδα του τουρισμού να επιτύχουν έναν βιώσιμο τουρισμό	
ΣΤ) Άλλες	

6. Είναι οι πελάτες σας πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον;							
Πάρα πολύ Πολύ Μέτρια Λίγο Καθόλου		<table border="1" style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> </table>					
7. Είναι όλοι οι συμμετέχοντες στην εφοδιαστική αλυσίδα πρόθυμοι να επενδύσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον;							
Πάρα πολύ Πολύ Μέτρια Λίγο Καθόλου		<table border="1" style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> <tr><td style="height: 20px; width: 50px;"></td></tr> </table>					

8. Η επιχείρησή σας χρησιμοποιεί (π.χ Στο εστιατόριο του ξενοδοχείου κρητικό ελαιόλαδο ή ελαιόλαδο άλλης προέλευσης, οι κλίνες είναι επιπλωμένες με έπιπλα από τις τοπικές επιχειρήσεις ή από αλυσίδες ξένων εταιρειών).		
	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Ντόπια-τοπικά προϊόντα		
Εγχώρια προϊόντα		
Εισαγόμενα προϊόντα		
Συνδυασμό των παραπάνω		

9. Συνεισφέρετε στην ενίσχυση των τοπικών προϊόντων, προσφέροντας στους πελάτες σας το Κρητικό πρωινό (με κρητικά προϊόντα);

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

10. Η προσβασιμότητα στην επιχείρησή σας επιτυγχάνεται με την πλήρωση τουριστικών λεωφορείων για την μεταφορά των πελατών σας από τα λιμάνια και τα αεροδρόμια;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

11. Η επιχείρησή σας απασχολεί:

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Ντόπιο εργατικό δυναμικό		
Εγγώριο εργατικό δυναμικό		
Ξένο εργατικό δυναμικό(αλλοδαποί)		

12. Οργανώνετε διάφορες και ειδικές δραστηριότητες προκειμένου να προσελκύσετε περισσότερο αριθμό τουριστών όπως αθλητικές δραστηριότητες, θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις, ιππασία, ορεινές περιηγήσεις, καταδύσεις;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

13. Η επιχείρησή σας λειτουργεί εκτός τους μήνες της τουριστικής σεζόν (μπορείτε να

διαλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- A. Όλο τον υπόλοιπο χρόνο ☐
- B. Χριστούγεννα ☐
- Γ. Πάσχα ☐
- Δ. Αργίες και Σαβ/κυρ ☐
- E. Άλλο ☐

14. Ποια εποχή του χρόνου (καλοκαίρι, φθινόπωρο, χειμώνας, άνοιξη) δέχετε το μεγαλύτερο αριθμό των παραθεριστών;

.....
.....

15. Για ποιόν λόγο πιστεύετε ότι οι πελάτες-παραθεριστές επιλέγουν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο;

A) Πολιτιστικές εκδηλώσεις

B) Χιονοδρομικός τουρισμός (χειμώνας)

Γ) Αγροτουρισμός-Οικοτουρισμός

Δ) Θαλάσσιος τουρισμός

E) Εργασιακή άδεια

ΣΤ) Θρησκευτικός τουρισμός

Z) Τουρισμός αναψυχής

H) Συνεδριακός τουρισμός

Θ) Άλλο(προσδιορίστε).....

16. Αναφέρετε περίπου το μέσο ετήσιο ποσοστό πληρότητας της επιχείρησής σας για τις παρακάτω χρονικές περιόδους:

Απρίλιος-Οκτώβριος

Νοέμβριος-

Μάρτιος

17. Ποιες από τις ακόλουθες δράσεις θα πρέπει να απασχολήσουν τους εθνικούς φορείς/αρχές: <i>[Βάλτε τις προκλήσεις σε σειρά ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους, από το 1 (πιο σημαντική) μέχρι το 8 (λιγότερο σημαντική)]</i>	
1. Μείωση της εποχικότητας της ζήτησης (π.χ. ευνοώντας τις μη εποχικές αγορές, όπως: τον επαγγελματικό τουρισμό, τα μη οικογενειακά ταξίδια της αγοράς κλπ· ευνοώντας την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και την ένταξή τους σε τουριστικά πακέτα, την ανάδειξη εκδηλώσεων και την προώθησή τους εκτός τουριστικής περιόδου, τις διαφοροποιήσεις τιμών και τα κίνητρα· παράγοντας και διανέμοντας καταστάσεις διενέργειας ελέγχων (checklists) και οδηγούς, σχετικούς π.χ. με διαδικασίες αυτό-αξιολόγησης)	
2. Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της μεταφοράς τουριστών (π.χ. ενθαρρύνοντας συνεργασίες μεταξύ διαφόρων επαγγελματιών των μεταφορών και του τουρισμού, με στόχο τη μείωση των εκπομπών μέσω της βελτιστοποίησης της εφοδιαστικής αλυσίδας· προωθώντας τη χρήση των δημόσιων συγκοινωνιών· μειώνοντας τις διανυόμενες αποστάσεις, με παράλληλη διατήρηση των συνολικών ποσών που δαπανούν οι επισκέπτες)	
3. Βελτίωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας στον τουρισμό (π.χ. ενισχύοντας την εφαρμογή κοινών προτύπων στην τουριστική κατάρτιση σε ολόκληρη την Ευρώπη και την αμοιβαία αναγνώριση των προσόντων (για παράδειγμα μέσω του σχεδίου Europass)· εντάσσοντας θέματα βιωσιμότητας στη γενική τουριστική κατάρτιση και εκπαίδευση)	
4. Διατήρηση και ενίσχυση της ευημερίας και ποιότητας ζωής των κοινοτήτων, παρά τις αλλαγές (π.χ. μεγιστοποιώντας το βαθμό χρήσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και την ένταξή τους στην τοπική κοινότητα και οικονομία· εξασφαλίζοντας ότι οι ρυθμιστικές προϋποθέσεις για τις δεύτερες κατοικίες είναι σύμφωνες με αυτές που ισχύουν για τον τουρισμό συνολικά)	

5. Ελαχιστοποίηση της χρήσης των πόρων και της παραγωγής αποβλήτων (π.χ. ελαχιστοποιώντας την κατανάλωση ενέργειας στον κλιματισμό και τη θέρμανση· ενθαρρύνοντας τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και βελτιωμένης τεχνολογίας· προωθώντας και διευκολύνοντας τη μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των υλικών)	
6. Διατήρηση και παροχή αξίας σε φυσική και πολιτιστική κληρονομιά (π.χ. ενισχύοντας τη σχέση μεταξύ προστατευόμενων περιοχών και των τοπικών τουριστικών συμφερόντων· υιοθετώντας σχέδια διαχείρισης επισκεπτών, προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι ο τουρισμός δεν θα βλάψει φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους· εφαρμόζοντας τρόπους για την αύξηση της συνεισφοράς των επισκεπτών στη διατήρηση και διαχείριση των τελευταίων)	
7. Εξασφάλιση ότι οι διακοπές θα είναι διαθέσιμες σε όλους (π.χ. βελτιώνοντας την πληροφόρηση που αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τις μη προνομιούχες ομάδες· εκπονώντας ειδικά σχέδια για τη διευκόλυνση και ενθάρρυνση ατόμων με χαμηλά εισοδήματα να κάνουν διακοπές)	
8. Χρήση του τουρισμού ως εργαλείο για την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη (π.χ. ενθαρρύνοντας τους Ευρωπαίους διοργανωτές οργανωμένων ταξιδιών και επενδυτές σε τουριστικές υπηρεσίες στο εξωτερικό να τηρούν τις αρχές της βιωσιμότητας και να επιδιώκουν να ωφελούν το περιβάλλον και τις τοπικές κοινότητες στις οποίες λειτουργούν)	

18. Κατά πόσο οφείλεται η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου στα παρακάτω;					
	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Στα μουσεία					
Στην αρχιτεκτονική κληρονομιά					
Στην ιστορία του τόπου					
Στο φυσικό περιβάλλον					
Στις πολιτιστικές εκδηλώσεις					

Στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες					
--	--	--	--	--	--

19. Η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου με:					
	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Επενδύσεις για την τουριστική ανάπτυξη					
Τουριστική διαφήμιση και προβολή της περιοχής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό					
Ενθάρρυνση εναλλακτικών μορφών τουρισμού					
Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων					

Μέρος ΙΙΙ. Ποιότητα - Ανταγωνιστικότητα

20. Ποιό είναι το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η επιχείρησή σας; (Παρακαλώ σημειώστε <u>μόνο μία</u> απάντηση).		
Διεθνής ανταγωνισμός		
Τοπικός ανταγωνισμός		
Μη πρόσβαση σε χρηματοδότηση		
Έλλειψη καινοτομίας		
Εξάπλωση του Internet		
Περίπλοκο νομοθετικό πλαίσιο		
Μεταβολή συμπεριφοράς καταναλωτών		
Άλλα(προσδιορίστε)		

21. Ποια είναι, κατά την άποψή σας, τα απαραίτητα στοιχεία για την ποιότητα στον τουρισμό;(Ταξινομήστε με σειρά προτεραιότητας τα τρία πιο σημαντικά, σημειώνοντας με 1 το πιο σημαντικό).		
2.1 Γενική και τουριστική υποδομή του προορισμού		
2.2 Αναγνωρίσιμος προορισμός		
2.3 Ανταγωνιστικές και οικονομικά συμφέρουσες (valueformoney) τουριστικές υπηρεσίες (κόστος/τιμή)		
2.4 Έμπειρος και ικανός συνοδός στις περιηγήσεις και στο ξενοδοχείο		
2.5 Ευχερής και κατανοητή επικοινωνία με τους τουρίστες		
2.6 Άμεση ανταπόκριση στα αιτήματα του τουρίστα		
2.7 Παροχή πληροφοριών για την ψυχαγωγία στον προορισμό		
2.8 Συμβουλές για τη χρήση του ελεύθερου χρόνου		
2.9 Εύκολες επαφές κατά την άφιξη στα αεροδρόμια		

2.10 Εύκολο σημείο επαφής με συνοδούς για τις περιηγήσεις και το ξενοδοχείο		
2.11 Έγκαιρη παροχή υπηρεσιών		
2.12 Τήρηση των υποσχέσεων		
2.13 Φιλικό προσωπικό		
2.14 Καλές εγκαταστάσεις διαμονής		
2.15 Υψηλή ποιότητα γευμάτων		
2.16 Σύγχρονα οχήματα		

22. Ποιες από τις ακόλουθες δράσεις θεωρείτε σημαντικές για τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επιχειρήσεων; <i>(Ταξινομήστε με σειρά προτεραιότητας, σημειώνοντας με 1 την πιο σημαντική).</i>	
A) Παραγωγή και διανομή καταστάσεων διενέργειας ελέγχων (checklists) και οδηγών, σχετικών π.χ. με διαδικασίες αυτό-αξιολόγησης	
B) Διευκόλυνση της συγκριτικής αξιολόγησης μεταξύ επιχειρήσεων και προώθηση καλών πρακτικών	
Γ) Ενιαία πρότυπα για την τουριστική κατάταξη των ξενοδοχείων	
Δ) Παρακολούθηση ή/και εκ των υστέρων ενημέρωση για τις εμπειρίες των τουριστών	
Ε) Επικοινωνία και προώθηση απλών πρωτοβουλιών ή καινοτόμων ιδεών, που θα μπορούσαν να προωθηθούν σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπως για παράδειγμα μία «ενέργεια της χρονιάς»	
ΣΤ) Προώθηση της χρήσης σημάτων ποιότητας και πιστοποιημένων συστημάτων διαχείρισης	
Ζ) Ενημέρωση των τουριστικών γραφείων για τα οφέλη από τη σχετική δέσμευση όλων των παραγόντων που συμμετέχουν στην εφοδιαστική αλυσίδα του τουρισμού	
Η) Άλλες (προσδιορίστε):	

23. Είναι οι πελάτες σας πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες ποιότητας (πχ ημιδιατροφή, πρωινό, οργανωμένες δραστηριότητες και υπηρεσίες, δωμάτια με επιπλέον ανέσεις);

Πάρα πολύ

Πολύ

Μέτρια

Λίγο

Καθόλου

24. Σε ποιόν από τους παρακάτω τομείς εντοπίζετε τις σημαντικότερες αδυναμίες; (Παρακαλώ σημειώστε μόνο μία απάντηση).

- Ξενοδοχεία
- Πρακτορεία
- Αεροδρόμια
- Λιμάνια
- Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής
- Οδικό δίκτυο

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ!!!

2)ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ

Πίνακας 1: Αριθμός υπαλλήλων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	2	2,7	2,7
2	1	1,4	4,1
3	6	8,2	12,3

4	3	4,1	16,4
5	6	8,2	24,7
6	1	1,4	26,0
7	4	5,5	31,5
8	4	5,5	37,0
9	2	2,7	39,7
10	3	4,1	43,8
11	4	5,5	49,3
12	1	1,4	50,7
13	5	6,8	57,5
14	1	1,4	58,9
15	3	4,1	63,0
16	2	2,7	65,8
18	2	2,7	68,5
20	1	1,4	69,9
21	1	1,4	71,2
22	2	2,7	74,0
23	1	1,4	75,3
24	2	2,7	78,1
25	3	4,1	82,2
33	1	1,4	83,6
37	1	1,4	84,9
39	1	1,4	86,3
41	1	1,4	87,7
42	1	1,4	89,0
45	1	1,4	90,4
55	2	2,7	93,2
65	1	1,4	94,5
85	1	1,4	95,9
100	1	1,4	97,3
107	1	1,4	98,6

110	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 2: Έτος ίδρυσης της επιχείρησης

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1937	1	1,4	1,4
1966	1	1,4	2,7
1968	1	1,4	4,1
1972	1	1,4	5,5
1973	1	1,4	6,8
1974	1	1,4	8,2
1975	1	1,4	9,6
1976	3	4,1	13,7
1977	1	1,4	15,1
1978	2	2,7	17,8
1979	2	2,7	20,5
1980	2	2,7	23,3
1981	3	4,1	27,4
1982	2	2,7	30,1
1984	1	1,4	31,5
1985	2	2,7	34,2
1987	2	2,7	37,0
1988	1	1,4	38,4
1989	5	6,8	45,2

1990	4	5,5	50,7
1991	3	4,1	54,8
1992	2	2,7	57,5
1993	2	2,7	60,3
1994	1	1,4	61,6
1995	1	1,4	63,0
1996	2	2,7	65,8
1997	1	1,4	67,1
1998	5	6,8	74,0
1999	2	2,7	76,7
2000	1	1,4	78,1
2001	3	4,1	82,2
2002	2	2,7	84,9
2003	2	2,7	87,7
2004	3	4,1	91,8
2006	1	1,4	93,2
2007	2	2,7	95,9
2009	1	1,4	97,3
2010	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 3: Είδος επιχείρησης

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Οικογενειακή επιχείρηση	60	82,2	82,2
Νεοσύστατη επιχείρηση	13	17,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 4: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της εκπαίδευσης του τουρίστα ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	5	6,8	6,8
2	6	8,2	15,1
3	9	12,3	27,4
4	6	8,2	35,6
5	9	12,3	47,9
6	8	11,0	58,9
7	18	24,7	83,6
8	12	16,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 5: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας του περιορισμού στον αριθμό των τουριστών και των περιηγήσεων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
3	4	5,5	5,5
4	2	2,7	8,2
5	1	1,4	9,6
6	12	16,4	26,0
7	17	23,3	49,3
8	37	50,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 6: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της εκπαίδευσης του τοπικού πληθυσμού και των ξεναγών ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	23	31,5	31,5
2	13	17,8	49,3
3	7	9,6	58,9
4	11	15,1	74,0
5	7	9,6	83,6
6	9	12,3	95,9
7	2	2,7	98,6
8	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 7: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας του τοπικού οικονομικού οφέλους, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	11	15,1	15,1
2	7	9,6	24,7
3	14	19,2	43,8
4	16	21,9	65,8
5	18	24,7	90,4
6	3	4,1	94,5
7	3	4,1	98,6
8	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 8: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της καλής συμπεριφοράς των τουριστών, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	2	2,7	2,7
2	7	9,6	12,3
3	10	13,7	26,0
4	6	8,2	34,2
5	19	26,0	60,3
6	19	26,0	86,3

7	5	6,8	93,2
8	5	6,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 9 : Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας του σεβασμού του τοπικού πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	18	24,7	24,7
2	25	34,2	58,9
3	9	12,3	71,2
4	9	12,3	83,6
5	6	8,2	91,8
6	2	2,7	94,5
7	3	4,1	98,6
8	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 10: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της χρήσης της υπάρχουσας υποδομής με συνεχείς βελτιώσεις, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	10	13,7	13,7
2	12	16,4	30,1
3	14	19,2	49,3
4	9	12,3	61,6
5	9	12,3	74,0
6	12	16,4	90,4

7	5	6,8	97,3
8	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 11: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της επιλεκτικότητας και περιορισμού της ανάπτυξης, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	4	5,5	5,5
2	2	2,7	8,2
3	6	8,2	16,4
4	14	19,2	35,6
5	5	6,8	42,5
6	8	11,0	53,4
7	20	27,4	80,8
8	14	19,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 12: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της ένταξης θεμάτων βιωσιμότητας σε όλα τα προγράμματα σπουδών για τον τουρισμό και τη φιλοξενία, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	22	30,1	30,1
2	8	11,0	41,1
3	15	20,5	61,6
4	12	16,4	78,1
5	16	21,9	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 13: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της δημιουργίας δικτύου γνώσης και ιστοσελίδας εστιασμένων επιχειρήσεων στη βιωσιμότητα, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	17	23,3	23,3
2	11	15,1	38,4
3	15	20,5	58,9
4	19	26,0	84,9
5	11	15,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 14: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της προώθησης απλών πρωτοβουλιών ή καινοτόμων ιδεών μεταξύ των επιχειρήσεων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	8	11,0	11,0
2	20	27,4	38,4
3	13	17,8	56,2
4	14	19,2	75,3
5	18	24,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 15: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της προώθησης της χρήσης περιβαλλοντικών σημάτων και πιστοποιημένων σημάτων διαχείρισης των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων από το κράτος και την ομοσπονδία των τουριστικών επιχειρήσεων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	15	20,5	20,5
2	20	27,4	47,9
3	17	23,3	71,2

4	14	19,2	90,4
5	7	9,6	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 16: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της ενημέρωσης των τουριστικών γραφείων για τα οφέλη από τη δέσμευση όλων των παραγόντων που συμμετέχουν στην εφοδιαστική αλυσίδα του τουρισμού να επιτύχουν έναν βιώσιμο τουρισμό, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	11	15,1	15,1
2	14	19,2	34,2
3	13	17,8	52,1
4	14	19,2	71,2
5	20	27,4	98,6
6	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 17: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας των άλλων δράσεων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
5	1	1,4	1,4
6	72	98,6	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 18: Προθυμία πελατών να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	5	6,8	6,8
Λίγο	23	31,5	38,4
Μέτρια	29	39,7	78,1
Πολύ	12	16,4	94,5
Πάρα πολύ	4	5,5	100,0

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	5	6,8	6,8
Λίγο	23	31,5	38,4
Μέτρια	29	39,7	78,1
Πολύ	12	16,4	94,5
Πάρα πολύ	4	5,5	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 19: Προθυμία των συμμετεχόντων στην εφοδιαστική αλυσίδα πρόθυμοι να επενδύσουν περισσότερα για υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	5	6,8	6,8
Λίγο	22	30,1	37,0
Μέτρια	35	47,9	84,9
Πολύ	10	13,7	98,6
Πάρα πολύ	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 20: Η επιχείρηση χρησιμοποιεί ντόπια/τοπικά προϊόντα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	45	61,6	61,6
Ναι	28	38,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 21: Η επιχείρηση χρησιμοποιεί εγχώρια προϊόντα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	52	71,2	71,2
Ναι	21	28,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 22: Η επιχείρηση χρησιμοποιεί εισαγόμενα προϊόντα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	71	97,3	97,3
Ναι	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 23: Συνδυασμός παραπάνω προϊόντων (ντόπια, εγχώρια, εισαγόμενα)

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	29	39,7	39,7
Ναι	44	60,3	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 24: Σερβίρισμα κρητικού πρωινού

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	5	6,8	6,8
Ναι	68	93,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 25: Προσβασιμότητα επιχείρησης με πλήρωση τουριστικών λεωφορείων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	40	54,8	54,8
Ναι	33	45,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 26: Η επιχείρηση απασχολεί ντόπιο εργατικό δυναμικό

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	2	2,7	2,7
Ναι	71	97,3	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 27: Η επιχείρηση απασχολεί εγγώριο εργατικό δυναμικό

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	46	63,0	63,0
Ναι	27	37,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 28: Η επιχείρηση απασχολεί ξένο εργατικό δυναμικό(αλλοδαποί)

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	52	71,2	71,2
Ναι	21	28,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 29: Οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων για προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών (πχ καταδύσεις, ιππασία κτλ)

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	38	52,1	52,1
Ναι	35	47,9	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 30: Η επιχείρηση λειτουργεί εκτός τους μήνες της τουριστικής σεζόν, όλο τον υπόλοιπο χρόνο

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	45	61,6	61,6
Ναι	28	38,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 31: Η επιχείρηση λειτουργεί εκτός τους μήνες της τουριστικής σεζόν και τα Χριστούγεννα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	70	95,9	95,9
Ναι	3	4,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 32: Η επιχείρηση λειτουργεί εκτός τους μήνες της τουριστικής σεζόν και το Πάσχα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	62	84,9	84,9
Ναι	11	15,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 33: Η επιχείρηση λειτουργεί εκτός τους μήνες της τουριστικής σεζόν, τις αργίες και τα Σαβ/κυρ.

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	70	95,9	95,9
Ναι	3	4,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 34: Η επιχείρηση λειτουργεί μόνο τους μήνες της τουριστικής σεζόν (Άλλο)

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	41	56,2	56,2
Ναι	32	43,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 35: Εποχή με τον μεγαλύτερο αριθμό παραθεριστών

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καλοκαίρι	65	89,0	89,0

Φθινόπωρο	3	4,1	93,2
Χειμώνας	4	5,5	98,6
Άνοιξη	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 36: Πολιτιστικές εκδηλώσεις

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	68	93,2	93,2
Ναι	5	6,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 37: Χιονοδρομικός τουρισμός

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	72	98,6	98,6
Ναι	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 38: Αγροτουρισμός-Οικοτουρισμός

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	66	90,4	90,4
Ναι	7	9,6	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 39: Θαλάσσιος τουρισμός

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	25	34,2	34,2
Ναι	48	65,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 40: Εργασιακή άδεια

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	46	63,0	63,0
Ναι	27	37,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 41: Θρησκευτικός τουρισμός

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	65	89,0	89,0
Ναι	8	11,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 42: Τουρισμός αναψυχής

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	33	45,2	45,2
Ναι	40	54,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 43: Συνεδριακός τουρισμός

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	64	87,7	87,7
Ναι	9	12,3	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 44: Άλλος λόγος επιλογής παραθεριστών συγκεκριμένης χρονικής περιόδου

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	70	95,9	95,9
Ναι	3	4,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 45: Ποσοστό πληρότητας επιχείρησης (Απρίλιος-Οκτώβριος)

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
20	1	1,4	1,4
35	1	1,4	2,7
50	4	5,5	8,2
55	2	2,7	11,0
60	2	2,7	13,7
63	1	1,4	15,1
65	3	4,1	19,2
70	10	13,7	32,9
72	1	1,4	34,2
73	1	1,4	35,6
74	2	2,7	38,4
75	7	9,6	47,9
76	1	1,4	49,3
77	2	2,7	52,1
79	1	1,4	53,4
80	13	17,8	71,2
81	1	1,4	72,6
85	10	13,7	86,3

87	1	1,4	87,7
90	8	11,0	98,6
100	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 46: Ποσοστό πληρότητας επιχείρησης (Νοέμβριος-Μάρτιος)

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
0	37	50,7	50,7
5	2	2,7	53,4
8	1	1,4	54,8
10	3	4,1	58,9
15	1	1,4	60,3
17	1	1,4	61,6
20	1	1,4	63,0
30	2	2,7	65,8
35	2	2,7	68,5
38	1	1,4	69,9
40	2	2,7	72,6
42	1	1,4	74,0
50	3	4,1	78,1
55	3	4,1	82,2
60	4	5,5	87,7
65	2	2,7	90,4
70	4	5,5	95,9
75	1	1,4	97,3
80	1	1,4	98,6
88	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 47: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της μείωσης της εποχικότητας της ζήτησης, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	15	20,5	20,5
2	8	11,0	31,5
3	6	8,2	39,7
4	4	5,5	45,2
5	9	12,3	57,5
6	9	12,3	69,9
7	11	15,1	84,9
8	11	15,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 48: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της αντιμετώπισης των επιπτώσεων της μεταφοράς τουριστών, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	9	12,3	12,3
2	4	5,5	17,8
3	7	9,6	27,4
4	8	11,0	38,4
5	7	9,6	47,9
6	9	12,3	60,3
7	16	21,9	82,2
8	13	17,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 49: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της βελτίωσης της ποιότητας των θέσεων εργασίας στον τουρισμό, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	16	21,9	21,9
2	14	19,2	41,1
3	8	11,0	52,1
4	8	11,0	63,0
5	10	13,7	76,7
6	10	13,7	90,4
7	4	5,5	95,9
8	3	4,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 50: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της διατήρησης και ενίσχυσης της ευημερίας και ποιότητας ζωής των κοινοτήτων παρά τις αλλαγές, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	3	4,1	4,1
2	8	11,0	15,1
3	13	17,8	32,9
4	10	13,7	46,6
5	8	11,0	57,5
6	8	11,0	68,5
7	16	21,9	90,4
8	7	9,6	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 51: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της ελαχιστοποίησης της χρήσης των πόρων και της παραγωγής αποβλήτων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	4	5,5	5,5
2	10	13,7	19,2
3	8	11,0	30,1
4	13	17,8	47,9
5	5	6,8	54,8
6	11	15,1	69,9
7	11	15,1	84,9
8	11	15,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 52: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της διατήρησης και παροχής αξίας σε φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	11	15,1	15,1
2	16	21,9	37,0
3	10	13,7	50,7
4	11	15,1	65,8
5	14	19,2	84,9
6	5	6,8	91,8
7	2	2,7	94,5
8	4	5,5	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 53: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της εξασφάλισης ότι οι διακοπές θα είναι διαθέσιμες σε όλους, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
--	-----------	------------------------	--------------------

1	5	6,8	6,8
2	10	13,7	20,5
3	8	11,0	31,5
4	8	11,0	42,5
5	8	11,0	53,4
6	13	17,8	71,2
7	9	12,3	83,6
8	12	16,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 54: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της χρήσης του τουρισμού ως εργαλείο για την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	11	15,1	15,1
2	3	4,1	19,2
3	13	17,8	37,0
4	12	16,4	53,4
5	12	16,4	69,9
6	8	11,0	80,8
7	4	5,5	86,3
8	10	13,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 55: Η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου οφείλεται στα μουσεία

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	3	4,1	4,1
Λίγο	6	8,2	12,3
Μέτρια	18	24,7	37,0
Πολύ	28	38,4	75,3
Πάρα πολύ	18	24,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 56: Η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου οφείλεται στην αρχιτεκτονική κληρονομιά

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	11	15,1	15,1
Λίγο	16	21,9	37,0
Μέτρια	19	26,0	63,0
Πολύ	17	23,3	86,3
Πάρα πολύ	10	13,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 57: Η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου οφείλεται στην ιστορία του τόπου

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	3	4,1	4,1
Λίγο	3	4,1	8,2
Μέτρια	15	20,5	28,8
Πολύ	33	45,2	74,0
Πάρα πολύ	19	26,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 58: Η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου οφείλεται στο φυσικό περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	2	2,7	2,7
Λίγο	4	5,5	8,2
Μέτρια	14	19,2	27,4
Πολύ	22	30,1	57,5
Πάρα πολύ	31	42,5	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 59: Η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου οφείλεται στις πολιτιστικές εκδηλώσεις

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	11	15,1	15,1

Λίγο	25	34,2	49,3
Μέτρια	22	30,1	79,5
Πολύ	12	16,4	95,9
Πάρα πολύ	3	4,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 60: Η τουριστική ζήτηση του νομού Ηρακλείου οφείλεται στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	2	2,7	2,7
Λίγο	3	4,1	6,8
Μέτρια	23	31,5	38,4
Πολύ	30	41,1	79,5
Πάρα πολύ	15	20,5	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 61: Η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου με επενδύσεις για την τουριστική ανάπτυξη

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	9	12,3	12,3
Λίγο	21	28,8	41,1
Μέτρια	28	38,4	79,5
Πολύ	15	20,5	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 62: Η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου με τουριστική διαφήμιση και προβολή της περιοχής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	6	8,2	8,2
Λίγο	18	24,7	32,9
Μέτρια	28	38,4	71,2

Πολύ	19	26,0	97,3
Πάρα πολύ	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 63: Η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου με ενθάρρυνση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	16	21,9	21,9
Λίγο	23	31,5	53,4
Μέτρια	25	34,2	87,7
Πολύ	8	11,0	98,6
Πάρα πολύ	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 64: : Η τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει το ενδιαφέρον της για την τουριστική βιώσιμη ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου με διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	14	19,2	19,2
Λίγο	23	31,5	50,7
Μέτρια	23	31,5	82,2
Πολύ	13	17,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 65: Το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η επιχείρηση

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Διεθνής ανταγωνισμός	16	21,9	21,9
Τοπικός ανταγωνισμός	24	32,9	54,8
Μη πρόσβαση σε χρηματοδότηση	7	9,6	64,4

Έλλειψη καινοτομίας	3	4,1	68,5
Εξάπλωση του Internet	1	1,4	69,9
Περίπλοκο νομοθετικό πλαίσιο	7	9,6	79,5
Μεταβολή συμπεριφοράς καταναλωτών	9	12,3	91,8
Πολιτική τουριστικών γραφείων	1	1,4	93,2
Οικονομική Κρίση	3	4,1	97,3
Τραπεζικό σύστημα	1	1,4	98,6
Μείωση τουριστικής περιόδου	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 66: Γενική και τουριστική υποδομή του προορισμού

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	40	54,8	54,8
Πρώτη προτεραιότητα	22	30,1	84,9
Δεύτερη προτεραιότητα	5	6,8	91,8
Τρίτη προτεραιότητα	6	8,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 67: Αναγνωρίσιμος προορισμός

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	52	71,2	71,2
Πρώτη προτεραιότητα	7	9,6	80,8
Δεύτερη προτεραιότητα	11	15,1	95,9
Τρίτη προτεραιότητα	3	4,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 68: Ανταγωνιστικές και οικονομικά συμφέρουσες τουριστικές υπηρεσίες

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	33	45,2	45,2

Πρώτη προτεραιότητα	15	20,5	65,8
Δεύτερη προτεραιότητα	11	15,1	80,8
Τρίτη προτεραιότητα	14	19,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 69: Έμπειρος και ικανός συνοδός στις περιηγήσεις και στο ξενοδοχείο

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	70	95,9	95,9
Πρώτη προτεραιότητα	1	1,4	97,3
Δεύτερη προτεραιότητα	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 70: Ευχερής και κατανοητή επικοινωνία με τους τουρίστες

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	53	72,6	72,6
Πρώτη προτεραιότητα	2	2,7	75,3
Δεύτερη προτεραιότητα	9	12,3	87,7
Τρίτη προτεραιότητα	9	12,3	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 71: Άμεση ανταπόκριση στα αιτήματα του τουρίστα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	45	61,6	61,6
Πρώτη προτεραιότητα	13	17,8	79,5
Δεύτερη προτεραιότητα	7	9,6	89,0
Τρίτη προτεραιότητα	8	11,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 72: Παροχή πληροφοριών για την ψυχαγωγία στον προορισμό

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	65	89,0	89,0
Δεύτερη προτεραιότητα	3	4,1	93,2

Τρίτη προτεραιότητα	5	6,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 73: Συμβουλές για τη χρήση του ελεύθερου χρόνου

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	69	94,5	94,5
Δεύτερη προτεραιότητα	3	4,1	98,6
Τρίτη προτεραιότητα	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 74: Εύκολες επαφές κατά την άφιξη στα αεροδρόμια

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	66	90,4	90,4
Πρώτη προτεραιότητα	4	5,5	95,9
Δεύτερη προτεραιότητα	2	2,7	98,6
Τρίτη προτεραιότητα	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 75: Εύκολο σημείο επαφής με συνοδούς για τις περιηγήσεις και το ξενοδοχείο

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	73	100,0	100,0

Πίνακας 76: Έγκαιρη παροχή υπηρεσιών

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	65	89,0	89,0
Πρώτη προτεραιότητα	1	1,4	90,4
Δεύτερη προτεραιότητα	5	6,8	97,3
Τρίτη προτεραιότητα	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 77: Τήρηση των υποσχέσεων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	62	84,9	84,9
Πρώτη προτεραιότητα	4	5,5	90,4
Δεύτερη προτεραιότητα	2	2,7	93,2
Τρίτη προτεραιότητα	5	6,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 78: Φιλικό προσωπικό

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	60	82,2	82,2
Πρώτη προτεραιότητα	1	1,4	83,6
Δεύτερη προτεραιότητα	6	8,2	91,8
Τρίτη προτεραιότητα	6	8,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 79: Καλές εγκαταστάσεις διαμονής

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	54	74,0	74,0
Πρώτη προτεραιότητα	4	5,5	79,5

Δεύτερη προτεραιότητα	6	8,2	87,7
Τρίτη προτεραιότητα	9	12,3	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 80: Υψηλή ποιότητα γευμάτων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	70	95,9	95,9
Δεύτερη προτεραιότητα	1	1,4	97,3
Τρίτη προτεραιότητα	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 81: Σύγχρονα οχήματα

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	72	98,6	98,6
Τρίτη προτεραιότητα	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 82: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της παραγωγής και διανομής καταστάσεων διενέργειας ελέγχων (checklists) και οδηγών, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	5	6,8	6,8
2	9	12,3	19,2
3	20	27,4	46,6
4	10	13,7	60,3
5	12	16,4	76,7
6	9	12,3	89,0
7	8	11,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 83: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της διευκόλυνσης της συγκριτικής αξιολόγησης μεταξύ επιχειρήσεων και προώθησης καλών πρακτικών, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	8	11,0	11,0
2	6	8,2	19,2
3	9	12,3	31,5
4	17	23,3	54,8
5	14	19,2	74,0
6	11	15,1	89,0
7	8	11,0	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 84: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας ενιαίων προτύπων για την τουριστική κατάταξη των ξενοδοχείων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	15	20,5	20,5
2	10	13,7	34,2
3	8	11,0	45,2
4	9	12,3	57,5
5	14	19,2	76,7
6	10	13,7	90,4
7	7	9,6	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 85: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της παρακολούθησης ή/και εκ των υστέρων ενημέρωσης για τις εμπειρίες των τουριστών, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	11	15,1	15,1
2	10	13,7	28,8
3	6	8,2	37,0
4	15	20,5	57,5
5	14	19,2	76,7
6	8	11,0	87,7
7	7	9,6	97,3
8	2	2,7	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 86: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της επικοινωνίας και προώθησης απλών πρωτοβουλιών ή καινοτόμων ιδεών που θα μπορούσαν να προωθηθούν σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπως για παράδειγμα μία «ενέργεια της χρονιάς», ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	13	17,8	17,8
2	8	11,0	28,8
3	11	15,1	43,8
4	8	11,0	54,8
5	8	11,0	65,8
6	13	17,8	83,6
7	11	15,1	98,6
8	1	1,4	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 87: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της προώθησης της χρήσης σημάτων ποιότητας και πιστοποιημένων συστημάτων διαχείρισης, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	15	20,5	20,5
2	16	21,9	42,5
3	8	11,0	53,4
4	7	9,6	63,0
5	2	2,7	65,8
6	12	16,4	82,2
7	13	17,8	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 88: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας της ενημέρωσης των τουριστικών γραφείων για τα οφέλη από τη σχετική δέσμευση όλων των παραγόντων που συμμετέχουν στην εφοδιαστική αλυσίδα του τουρισμού, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
1	6	8,2	8,2
2	14	19,2	27,4
3	10	13,7	41,1
4	7	9,6	50,7
5	9	12,3	63,0
6	10	13,7	76,7
7	17	23,3	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 89: Ταξινόμηση κατά σειρά προτεραιότητας άλλων δράσεων σημαντικών για τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, ως βασικό στοιχείο για τον βιώσιμο τουρισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
3	1	1,4	1,4
7	2	2,7	4,1
8	70	95,9	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 90: Προθυμία πελατών να πληρώσουν περισσότερα για υπηρεσίες ποιότητας

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	2	2,7	2,7
Λίγο	8	11,0	13,7
Μέτρια	24	32,9	46,6
Πολύ	25	34,2	80,8
Πάρα πολύ	14	19,2	100,0
Σύνολο	73	100,0	

Πίνακας 91: Τομείς που εντοπίζουν οι επιχειρήσεις τις σημαντικότερες αδυναμίες

	Συχνότητα	Ποσοστό επί τοις εκατό	Αθροιστικό ποσοστό
Ξενοδοχεία	4	5,5	5,5
Πρακτορεία	14	19,2	24,7
Αεροδρόμια	15	20,5	45,2
Λιμάνια	7	9,6	54,8
Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής	11	15,1	69,9
Οδικό δίκτυο	22	30,1	100,0
Σύνολο	73	100,0	